

**SKRAĆENICE
U KONTRASTU**

Božinka Petronijević

SKRAĆENICE U KONTRASTU

Prilog kontrastivnoj derivatologiji
Nemačko-srpski / srpsko-nemački

FOKUS – Forum za interkulturalnu komunikaciju
Beograd 2017.

Recenzenti

Doc. dr **Danica Nedeljković**, FILUM Kragujevac

Doc. dr **Gordana Ristić**, Filozofski fakultet u Novom Sadu

Izdavač

FOKUS – Forum za interkulturnu komunikaciju

Za izdavača

Maja Matić

Urednik

Prof. dr **Jelena Kostić-Tomović**, Filološki fakultet u Beogradu

Kompjuterska obrada

Boris Popović

Tiraž: 100 primeraka

Štampa

Grafoprint d. o. o., Gornji Milanovac

ISBN 978-86-88761-08-6 (FOKUS)

Beograd, 2017.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

811.112.2:003.083

811.163.41:003.083

811.163.41:811.112.1

ПЕТРОНИЈЕВИЋ, Божинка, 1948-

Skraćenice u kontrastu : prilog kontrastivnoj derivatologiji :
nemačko-srpski/srpsko-nemački / Božinka Petronijević. - Beograd :
FOKUS - Forum za interkulturnu komunikaciju, 2017 (Gornji Mila-
novac : Grafoprint). - 140 str. ; 21 cm

Tiraž 100. - Bibliografija: str. 138-140.

ISBN 978-86-88761-08-6

a) Немачки језик - Скраћенице b) Српски језик - Скраћенице
c) Српски језик - Немачки језик - Компаративна анализа

COBISS.SR-ID 239254540

Sadržaj

SKRAĆENICE I SIMBOLI.....	9
0. UVOD.....	11
1. SKRAĆENICE KAO JEDINICE LEKSIČKOG SISTEMA	15
2. KORPUS.....	19
2.1. ANALIZA KORPUSA	25
2.1.1. Morfološko-sintaksička struktura skraćénica	25
2.1.1.1. Srbizmi	25
2.1.1.1.1. Nominalna fraza.....	25
2.1.1.1.2. Složenice	28
2.1.1.1.3. Derivati	29
2.1.1.1.4. Pronominalna fraza	30
2.1.1.1.5. Verbalna fraza	30
2.1.1.2. Germanizmi	31
2.1.1.3. Internacionalizmi	33
2.1.2. Morfološka obeležja skraćénica u srpskom jeziku	35
2.1.2.1. Rod	35
2.1.2.2. Broj	37
2.1.2.3. Deklinacija.....	39

2.1.3. Morfološka obeležja skraćenica u nemačkom jeziku	44
2.1.3.1. Rod	44
2.1.3.2. Deklinacija.	46
3. TIPOLOGIJA SKRAĆENICA	49
3.1. TIPOLOGIJA SKRAĆENICA U SRPSKOM JEZIKU	52
3.1.1. Multisegmentalne SK u srpskom jeziku	53
3.1.1.1. Slovne SK u srpskom jeziku	54
3.1.1.2. Glasovne SK u srpskom jeziku	56
3.1.1.3. Slogovne SK u srpskom jeziku	57
3.1.1.4. Mešovite SK u srpskom jeziku	58
3.1.2. Unisegmentalne skraćenice u srpskom jeziku.	58
3.1.2.1. Inicijalne SK u srpskom jeziku	59
3.1.2.2. Finalne SK u srpskom jeziku.	60
3.1.3. Parcijalne SK u srpskom jeziku	61
3.1.3.1. Slovna parcijalna SK.	61
3.1.3.2. Slogovna parcijalna SK.	62
3.1.3.3. Morfemska parcijalna SK.	63
3.2. TIPOLOGIJA SKRAĆENICA U NEMAČKOM JEZIKU	64
3.2.1. Multisegmentalne SK u nemačkom jeziku.	64
3.2.1.1. Slovne SK u nemačkom jeziku	65
3.2.1.2. Glasovne SK u nemačkom jeziku	66
3.2.1.3. Slogovne SK u nemačkom jeziku	67
3.2.1.4. Mešovite SK u nemačkom jeziku	68
3.2.2. Unisegmentalne SK u nemačkom jeziku	70
3.2.2.1. Inicijalne SK	70
3.2.2.2. Finalne SK	71
3.2.3. Parcijalne skraćenice u nemačkom jeziku	72
3.2.3.1. Slovna parcijalna SK.	73
3.2.3.2. Slogovna parcijalna SK	74
3.2.3.3. Morfemska parcijalna SK.	75
4. GRANIČNI SLUČAJEVI – SKRAĆENICE ILI DERIVATI?	77
4.1. NEMAČKI JEZIK	79

4.2. SRPSKI JEZIK	85
4.2.1. Sufiks – njak	86
4.2.2. Sufiks – ak	88
4.2.3. Sufiks – os	88
4.2.4. Sufiks – ić	89
4.2.5. Sufiks – ac	91
4.2.6. Sufiks – iš	93
4.2.7. Zaključna razmatranja	93
5. TVORBENI MODELI SA SKRACENICAMA KAO ELEMENTIMA TVORBE	95
5.1. KOMPOZICIJA SA SK U NEMAČKOM JEZIKU	98
5.1.1. Tipovi determinativnih složenica sa SK kao nk	99
5.2. Derivacija sa SK kao bazom u nemačkom jeziku	103
5.2.1. Sufiks – ler	104
5.2.2. Sufiks – ismus	105
5.2.3. Sufiks – isch	106
5.2.4. Sufiks – lich	108
5.2.5. Cirkumfiks – ent...(si)ieren	108
5.3. TVORBENI MODELI SA SK U SRPSKOM JEZIKU	109
5.3.1. Derivacija sa SK kao bazom u srpskom jeziku	110
5.3.1.1. Sufiks – ovac	110
5.3.1.2. Sufiks – aš	112
5.3.1.3. Sufiks – jevac	112
5.3.1.4. Sufiks – jac	113
5.3.1.5. Sufiks – ista	114
5.3.1.6. Sufiks – evka /ovka	114
5.3.1.7. Sufiks – izam	115
5.3.1.8. Sufiks – ov	116
5.3.1.9. Sufiks – ovski 1	118
5.3.1.10. Sufiks – ški	119
5.3.1.11. Sufiks – (j)in	120
5.3.1.12. Sufiks – ovski 2	121
5.4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	122

6. PROBLEM PREVODIVOSTI SK NA PRIMERU NEMAČKOG I SRPSKOG JEZIKA	123
6.1. SK KAO KORESPODENT	126
6.2. SK vs. BAZIČNA LEKSEMA (BL)	127
6.3. SK vs. EX-D/ADJ	129
6.4. SK vs. minus KORESPODENT	129
6.5. IZOSTAVLJANJE SK	130
7. ZAKLJUČAK	133
IZVORI I LITERATURA	137

Skraćenice i simboli

- Add.ZS** – kopulativna složenica
- BL** – bazična leksema
- Det.ZS** – determinativna složenica
- Ex.D** – eksplicitni derivat
- Ex-D/-i** – eksplicitni derivat sa sufiksom **-i**
- Ex-D/-o** – eksplicitni derivat sa sufiksom **-o**
- LJ** – leksička jedinica, leksem
- N** – imenica
- NK** – neposredna konstituenta
- NP** – imenička fraza / nominalna fraza
- OT** – original
- P** – zamenica/ pronomen
- PP** – zamenička fraza/pronominalna fraza
- SK** – skraćenica
- SK/Adj** – adjektiv sa skraćenicom
- SK/N** – imenica/nomen sa skraćenicom
- SK/NP** – skraćenica od NP kao BL
- SK/ZS** – skraćenica od složenice kao BL

SK/Konv.N – skraćenica od konverzije imenice

SM – semantički obrazac

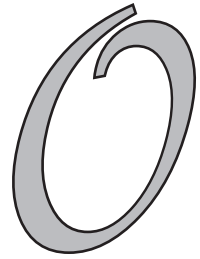
TK – tvorbena konstrukcija

TT – prevod

V – glagol/verb

VP – glagolska /verbalna fraza

ZS – složenica

UVOD

Jezik i društvena realnost su višestruko dijalektički povezani. Razvoj jedne društvene zajednice implicira i razvoj jezika te zajednice, neprekidno u suodnosu sa drugim zajednicima i jezicima. O tome najbolje svedoče mnogobrojni *-izmi* u različitim jezicima, pa tako i u nemačkom i srpskom npr. I u jednom i drugom neretko se danas sreću sadržaji trećeg, trenutno engleskog, koji u ovo vreme karakteriše snažan razvoj nauke i tehnologije zahtevajući racionalno korišćenje jezika u vidu kratkog ali jasnog izraza. Ništa manji nije ni uticaj politike na jezik, danas naglašeno engleski. Ta tendencija ukazuje na potrebu da se novi sadržaji, po jezičkoj formi kompleksni, multistrukturalni, iskazuju sa što manje reči. Ova tendencija u jezičkoj upotrebi se u lingvistici naziva *jezičkom* ili *lingvističkom ekonomičnošću* (vidi npr. Schippan, Thea 1992:213) a kao ilustracija za nju mogu da posluže sledeći primeri:

*Bundesverteidigungsminister Peter Struck hat einen Einsatz der **Nato** im Irak befürwortet und..(www.handelsblatt.com › Politik › International -22.3.2016)*

*Moja podrška vojnoj intervenciji **NATO-a** u Libiji bila je greška.... (Politika, 12.3.2016:4)*

U oba jezika markirana reč je preuzeta iz engleskog (*anglicizam*) i predstavlja skraćenu **realiju** od oblika *nominalne fraze* (NP): **North Atlan-**

tic Treaty Organization, svedena na jednu reč tvorbenim postupkom , u literaturi označenim kao tvorbeni model **redukcija** (u nem. i *Kurzwortbildung*), model koji ne poznaje serbokroatistika (up. Petronijević, Božinka 2015:454). S tim u vezi Grebović, Selma (2012:59) ispravno primećuje „Uprkos činjenici da je ovakav način tvorbe riječi skraćiva-njem sve češći kako u našem tako i u drugim jezicima (npr. njemačkom ili engleskom), u gramatikama bosanskog, ali i hrvatskog i srpskog jezika se veoma malo prostora posvećuje nastajanju novih riječi skraćivanjem. O skraćenicama se uglavnom češće može pročitati u pravopisima, što nas navodi na zaključak da se skraćénice prije svega posmatraju kao ortografski problem, a ne kao fenomen tvorbe riječi, što je dakako pogrešno. Skraćénice izgleda jedino ”Hrvatska gramatika” (1995) analizira kao dio tvorbe riječi“.

1

SKRAĆENICE KAO JEDINICE LEKSIČKOG SISTEMA

Skraćenica ili **redukt** predstavlja rezultat redukcije *bazičnog leksema* (BL) koga mnogi u nauci, iako ne svi, uzimaju za polazište u nastajanju skraćenica kao novih jedinica nominacije koje sa ovima po pravilu stoje u odnosu sinonimije, apsolutne ili parcijalne (up. Cruse, A. Alan 2002:453). Kao i svaka druga reč i skraćenica može biti uzualizovana u status lekseme kao *jedinice rečnika / leksikona* ili se može javiti u vidu okazionalizma kao neologizam koji vremenom evoluiru u leksemu, ili se izgubi ili poprima status arhaizma (up. Elsen, Hilke 2004). Nauka, međutim, još uvek nije jasno definisala oblike u kojima se javljaju lekseme, pa analogno tome ni skraćenice kao produkt sa frazalnim oblikom ili bez njega kao *bazičnom leksemom*. U literaturi uobičajeno stoji da je reč o *leksemi* ili *grupi reči*, što je u krajnjoj instanci posve neprecizno i nedovoljno egzaktno da bi se izveli pouzdani zaključci (detaljnije o ovome: Michel, Sascha (2006) i Rothstein Björn (2010)). Pri površnoj analizi može se ipak opaziti da prevagu imaju, što se nemačkog tiče, dva okvirna oblika *bazičnog leksema* – *nominalna fraza* (NP) i *determinativna složenica* (ZS), daleko ređe *eksplicitna izvedenica* (Ex-D). Slično je i u srpskom, s tom razlikom što u njegovom tvorbenom sistemu prilikom *redukcije* preovlađuje NP kao *bazična leksema*; *složenica* (ZS) je moguća ali daleko ređe, a *derivati* su sasvim sporadični. Odnosi između struktura bazičnih leksema (BL) i skraćenica (SK) biće predmetom našeg daljeg istraživanja, ovde navodimo samo neke primere ilustracije radi:

EPS, m < **Elektroprivreda Srbija, f** (N nukleus **NP**)
Reformski koraci u EPS-u 2015.godini bili su minimalni.
(Politika, 10.3.2016:11)

MMF, m < **Medjunarodni monetarni fond, m** (N nukleus **NP**)
Kako je rekao, stalno dobija zahteve iz nekih preduzeća da država sa
MMF-om pregovara dodatno.... (Politika, 10.3.2016:11)

RSZ, m < **Republički statistički zavod, m** (N nukleus **NP**)
U RSZ –u tvrde da je Fiskalni savet pogrešno interpretirao podatke iz
Ankete...(Politika, 10.3.2016:)

ČSSR, f < **Tschechoslovakische Sozialistische Republik,**
f (N nukleus **NP**)
Seine Muschel sollte als Denkmal zur Erinnerung an die Massenvergewaltigungen tschechischer Frauen durch sowjetische Soldaten bei ihrem Einmarsch in die ČSSR 1968 aufgestellt werden. (Kaminer, Wladimir (2002:47): Russendisko)

AfD, f < **Alternative für Deutschland, f** (N nukleus **NP**)
Die AfD fordert ein Ende der Eurorettungspolitik und „bei mangelnder
Einsicht der Partnerstaaten“ einen Austritt aus dem Euro.(www.n-tv.de
› Politik- 22.20016)

KZ, n < **Konzentrationslager, n** (N / **ZS**)
Und das KZ Oranienburg haben wir schließen.....müssen. (Günter
Grass, Mein Jahrhundert, 1999:125)

Alex, m < **Alexanderplatz, m** (N / **ZS**)
Vielleicht war es bei den ersten Juden im Polizeipräsidium am
Alex(anderplatz) nur ein Missverständnis,.... Kaminer, Wladimir
(2002:17): Russendisko)

U- Bahn, f < **Untergrundbahn, f** (N / **ZS**)
Ich sehe Russen jeden Tag auf der Straße, in der U-Bahn, in der
Kneipe,überall. (Kaminer, Wladimir (2002:18): Russendisko)

KORPUS

Skraćenica /redukt kao rezultat tvorbenog modela **redukcija** (nem. *Kurzwortbildung*) je u poređenju sa ostalim modelima tvorbe relativno novi model. Literatura upravo to uzima kao objašnjenje zašto je u nauci tako malo prostora posvećeno ovom tipu tvorbe, što očito nije specificum samo serbokroatistike (mada za ovu postoje i druga objašnjenja) već i drugih - *ika* (detaljnije o ovome Bär, A.Jochen i dr. (2007). Kao začetak nastanka i upotrebe leksike prema ovom modelu uzima se period potkraj rata i nakon 1945.godine, dok neka naša ranija istraživanja pak govore da se radi o periodu od 1928.godine ,te da taj trend upravo karakteriše period nacionalsocijalizma u Nemačkoj. *Skraćenice* poput: **BdM, NSDAP, SA, SS, HJ** i dr. beleži i DUDEN u svom 11.izdanju iz 1934. (up. Petronijević, Božinka 2002:162). Ove skraćenice su i danas veoma aktualne u jeziku, kako nemačkom tako i srpskom. Sve česće ih srećemo u jeziku lepe književnosti i njihovim prevodima pa su zgodan primer da pokažu kako se njihova zakonomernost očituje u **jeziku davaocu**, a kako u **jeziku primaocu**.Istovremeno one oslikavaju, zajedno sa srbizmima istog tvorbenog modela, nastanak i razvoj ovog tipa tvorbe u srpskoj leksici i derivatologiji.

Sledeći najnoviju literaturu, mada još uvek preskromnu, otvara se jedan do sada, po nama, zanemarivan aspekt, koji može da doprinese odgovoru na pitanje da li je skraćenica samostalna LJ (*leksička jedinica*) u odnosu BL (*bazični leksem*) ili između njih dve postoji znak jednakosti (=). Reč je o morfološkom aspektu, kome bismo mi pridodali i sintaksički pa

tako nadalje govorili o sintaksičko - morfološkim obeležjima skraćenica, u daljem tekstu SK.

Elke Henčel (up.Hentschel, E. / Vogel, P. 2009: 472), kojoj bi se zasigurno pridružili i drugi nemački lingvisti (up.Esen, Hilke 2004:108), smatra SK, misleći na one u nemačkom jeziku, *jedinicama tvorbe* nastalim procesom **redukcije** na različite načine. Po njoj SK su samo *varijante BL kao punog oblika sa nepromenjenim gramatičkim obeležjima* u odnosu na BL. Ostaje nedorečeno na šta se tačno misli. Napred navedeni nemački primeri pokazuju da BL u nemačkom jeziku imaju primarno dva oblika; oblik NP, *sa imenicom kao nukleusom nominalne fraze*, je sintaksička struktura BL koja je istovremeno i nosilac morfoloških obeležja, posebno *roda*. *Ovaj je identičan rodu SK*. Drugi pojavni oblik BL u nemačkom jeziku je *složenica (ZS)* u kojoj kao *hiperonim* fungira *druga NK* u nizu, a ona je istovremeno i *marker roda*, pa se kao takva preslikava i na SK. Da li u novije vreme ima odstupanja, pokazaće dalja analiza korpusa.

Morfološko- sintaksička obeležja SK u leksičkom sistemu nemačkog jezika ne važe i za druge jezike. Već pri površnoj analizi srpskog jezičkog materijala primetno je da ovaj jezik izbegava tvorbenu konstrukciju **ZS** te da za BL ima prevashodno **NP** sa strukturom kao i nemački, s tom razlikom što pri redukciji ne dolazi obavezno do preuzimanja morfološkog markera nukleusa u SK. Po kojim zakonitostima se odvija taj proces, ostaje da istražimo u ovom radu. A da je tako i u nekim drugim jezicima, vidi u: Bär , A. Jochen et al. (2007). Za švedski jezik se tako tvrdi da u njemu **redukcijom** dolazi do *promene roda* s tendencijom stvaranja SK *srednjeg* roda (vidi u Bär , A. Jochen et al. 2007:242), a da je u francuskom reč o takozvanoj *maskulinizaciji* (vidi u Bär , A. Jochen et al. 2007: 227).

Korpusom, predmetom naše analize, obuhvaćene su SK srpskog jezika koje spadaju u: *srbizme, germanizme, internacionalizme*, a posebnu grupu čine SK- *prevodi sa nemačkog na srpski*. Analizom svake od grupa pojedinačno dolazi se *do jezički specifične* zakonitosti, a njihovom usporodbom i do *univerzalnog* u procesu **redukcije** i **SK** kao njenom rezultatu.

Ekscerpirane SK se navode pojedinačno, opisane kao *morfo – sintaksičke strukture* uz obavezno navođenje *bazične lekseme (BL)* i *način njenog kraćenja* (redukcije). Ispod sledi ekscerpirani primer. Ilustracije radi uporedi:

SRBIZMI:

UNS, m < Udruženje novinara Srbije, n (N nukleus **NP**)

UNS je saopštio da uredniku „Informera“ nije uskraćeno pravo na rad(Politika, 28.3.2016)

NOPS, m < Nacionalna organizacija za zaštitu potrošača Srbije, f (N nukleus **NP**)

*Nije dovoljno ni da se hrani pripisuju osobine i svojstva koje ne poseduje i potenciranjem karakteristike hrane , koje poseduje i druga hrana iste vrste, kažu u **NOPS-u**. (Politika, 28.3.2016)*

GSP, m < Gradsko saobraćajno preduzeće, n (N nukleus **NP**)

*GSP Beograd se danas izviniio slabovidnoj putnici sa psom vodičem od koje je vozač autobusa tražio da napusti vozilo
(www.novosti.rs/.../beograd.74.html:583731 -2.4.2016)*

KPZ, m < Kazneno popravni zatvor, m (N nukleus **NP**)

*Deo **KPZ-a** u Sremskoj Mitrovici je renoviran i tamo su uslovi sasvim zadovaljavajući. (Vreme, 31.3.2016)*

GERMANIZMI:

AfD, m < AfD, f < Alternativen für Deutschland, f (N nukleus **NP**)

*Ankete ukazuju na to da je podrška **AfD-u** u Saksoniji-Anhaltu, gde je sada na vlasti koalicija CDU i Socijal-demokrata, porasla na čak 19 odsto. (www.tanjug.rs/full-view.aspx?izb=235481- 28.3.2016)*

DDR, m < DDR, f < Deutsche Demokratische Republik, f (N nukleus **NP**)

*Propaganda bivšeg **DDR** glorifikovala je zemlju i njen sistem kao bolju Nemačku,.....(Politika, 28.3,2016)*

NPD, m < NPD, f < Nationaldemokratische Partei Deutschlands, f (N nukleus **NP**)

*Podseća se da je pre deset godina neonacistički **NPD** u Saksoniji osvojio skoro deset odsto glasova na lokalnim izborima.
(www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=1259201- 2.4.2016)*

GIS, m < **GIZ**, f < **G**esellschaft für **I**nternationale **Z**usammenarbeit, f (N nukleus **NP**)

Andrej Engelman, ekspert GIS-a (nemačke organizacije za tehničku saradnju) i bivši direktor Kancelarije za EU u Sloveniji, kaže da je i u njegovoj zemlji bila slična situacija. (Politika, 3.4.2016)

štuka, m < **Stuka**, n < **Sturzkampfflugzeug**, n (N, **ZS**)

*Са карактеристичним изгледом крила и фиксним стајним трапом, **Штука** је био један од најпрепознатљивијих авиона на небу. (https://www.google.rs/?gws_rd=cr,ssl&ei=goICV67dDsm7swGLqol4-4.4.2016)*

štuka, f < **Stuka**, n < **Sturzkampfflugzeug**, n (N, **ZS**)

*Čuvena „**štuka**“, avion (nekada) jezivog zvuka, leži na dnu Baltičkog mora već 70 godina i biće uskoro izvađena radi kompletne restauracije. (www.rts.rs/page/magazine/sr/story/.../stuka-iz-baltickog-mora.htm-2.2.2017)*

INTERNACIONALIZMI:

MMF, m < **Međunarodni monetarni fond**, m (N nukleus **NP**)
International monetary fund - prevedenica)

*Model ciljane inflacije- funkcioniše prema stavu **MMF-a** dobro. (Politika, 25.3.2016)*

NATO, m < **North Atlantic Treaty Organisation**, f (N nukleus **NP**)
*Sastanak Rusije i **NATO-a** posle dve godine. (13.4.2016.)*

GMO, m < **GMO**, m < **genetically modified organis** (N nukleus **NP**)
*Pada proizvodnja **GMO-a** u svetu. (Politika, 14.4.2016)*

2.1. ANALIZA KORPUSA

2.1.1. MORFOLOŠKO-SINTAKSIČKA STRUKTURA SKRAĆENICA

2.1.1.1. Srbizmi:

Skraćenice (SK) u srpskom jeziku pokazuju, prema analiziranom korpusu, a mimo našeg očekivanja, BL u obliku *više fraza*, mnogo ređe i u vidu imenice (N), pretežno *eksplicitnog derivata*. Prevagu imaju zasigurno NOMINALNE FRAZE (NP), velikim delom *uzualizovane*, ili *na putu da to postanu*, ali ništa manje ni *okazionalne*. Slede kao *okazionalazmi* PRONOMINALNA FRAZA (PP) i VERBALNA FRAZA (VP); PP kao sintaksičku strukturu za sada beleži samo korpus u srpskom jeziku, pošto se ovaj u poređenju sa nemačkim u ovom domenu pokazuje dinamičnijim. Uporedi:

2.1.1.1.1. Nominalna fraza (NP)

UNS, m < **Udruženje novinara Srbije**, n (N nukleus NP)

UNS je saopštio da uredniku „Informera“ nije uskraćeno pravo na rad(Politika, 28.3.2016)

NOPS, m < **Nacionalna organizacija za zaštitu potrošača Srbije**, f (N nukleus NP)

Nije dovoljno ni da se hrani pripisuju osobine i svojstva koje ne poseduje i potenciranjem karakteristike hrane, koje poseduje i druga hrana iste vrste, kažu u **NOPS-u**. (Politika, 28.3.2016)

GSP, m < **Gradsko saobraćajno preduzeće**, n (N nukleus NP)

GSP Beograd se danas izviniio slabovidnoj putnici sa psom vodičem od koje je vozač autobusa tražio da napusti vozilo.(www.novosti.rs/.../beograd.74.html:583731 -2.4.2016)

KPZ, m < **Kazneno popravni zatvor**, m (N nukleus NP)

Deo **KPZ-a** u Sremskoj Mitrovici je renoviran i tamo su uslovi sasvim zadovoljavajući.(Vreme, 31.3.2016)

Svi ovde navedeni primeri imaju očigledno za BL **NP**, sa imenicom N kao nukleusom. Za razliku od nemačkog, kako je napred istaknuto, a što se još da proveriti i potvrditi, srpski posmatra SK *morfološki skoro nezavisno od N kao nukleusa*, što je u nemačkom čvrsto pravilo, izuzev u slučaju da je N kao nukleus muškog roda **m**; u korpusu srpskog jezika nije tako zabeležen ni jedan primer SK srednjeg roda (**n**), a što lepo ilustruju primeri: UNS, **m** – nukleus **udruženje n**; GSP, **m** - nukleus **preduzeće n**; slično je i sa **NP**, gde je N nukleus ženskog roda (**f**), poput NOPS, **m** - nukleus **organizacija f**; SK u srpskom jeziku *ne isključuje* apsolutno ženski rod (**f**) u slučaju da se ona javlja kao rezultat redukcije BL sa N kao nukleusom ženskog roda; ta pojava najčešće se vezuje za određene *onomaziološke* grupe poput ‚*država*‘ i sl. SK ovog tipa su po pravilu starijeg datuma, ne isključujući ni one novijeg, što se da ilustrovati sledećim primerima:

ID, f < **Islamska država, f** (N nukleus **NP**)

Odgovornost za bombaške napade na aerodrom u Briselu preuzela je ID,...(Politika, 24.3.2016)

EU,f < **Evropska unija, f** (N nukleus **NP**)

Ministarstvo pravde i bezbednosti EU sastaje se danas na vanrednom sastanku u Briselu. (Politika, 24.3.2016)

FNRJ, f < **Federativna Narodna Republika Jugoslavija, f** (N nukleus **NP**)

...koju svojeručno potpisuju ministar za rad Vicko Krstulović i predsednik vlade FNRJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito. (Vreme, 13.8.2015)

SFRJ, f < **Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija, f** (N nukleus **NP**)

U izuzetnim enterijerima nekad najlukuznije zgrade SFRJ, dva pisca govorila su samo o književnosti. (Politika, 25.3. 2016)

Iz navedenih primera, a i na mnogim drugim u korpusu, primetno je da se SK *ženskog roda* (**f**) u srpskom jeziku ponašaju *morfološki različito* u odnosu na one *maskuline* (**m**).

Ove najčešće imaju obeležje ‚*fleksija*‘; to se primarno odnosi na pađe, a rod im se može iščitati iz *finitnog* glagolskog oblika.

Primeri koji slede:

Goli, m < Goli (otok), m (N nukleus **NP**)

*Sretnem ga deset godina posle **Golog** na Terazijama (Politika, 22.4.2016)*

Goli je staljinska praksa (www.politika.rs/sr/clanak/.../Покондурена-туква-на-Голом-отоку-2.2.2017)

centar, m < centr (lni igrač), m (N nukleus **NP**)

*Kaba ima 19 godina, visok je 208 centimetara i može da igra krilnog **centra** i **centra**. (www.naslovi.net/tema/777388 - 24.4.2016)*

Knez, m < Knez (Mihailova ulica), f (N nukleus **NP**)

*Šetao sam se sa društvom **Knezom**, kada smo čuli violinu i videli masu okupljenu oko svirača. Zastao sam da čujem dobro poznatu i dragu melodiju. Kada je počeo da svira "Travijatu", drugari su me hrabрили da pevam, a ni ja nisam mogao da se suzdržim da ne pustim glas- (arhiva.24sata.rs/vesti/beograd/vest/dva-neznanca-se...u-knezu...se.../132489.phtml- 28.8.2016)*

Medak, m < Medak (ovićevo naselje), n (N nukleus **NP**)

*Posle pisanja „Blica“ konačno je uklonjena bandera-kanta na **Medaku** koju je još pre šest meseci uništio autobus na liniji 50. (www.blic.rs/medak- 2.5.2016)*

otkrivaju da **NP** kao BL u srpskom jeziku mogu biti redukovane i na *atribute*, adjektive koji *konverzijom* prelaze u status *imenice* (**N**) ili kao *apozicija* **N** u statusu N kao SK; morfološki se prve poklapaju sa nukleusom NP – **otok**, **igrač** ili prelaze u **maskuline** imenice iz N(n) – **naselje**; druga SK sa morfologijom N (**m**) odgovara apoziciji **Knez, a, -**, i isključuje morfologiju nukleusa **ulica**. U krajnjem ishodu sve SK navedenog tipa su muškog roda (**m**).

Sledeći primeri i *tip tvorbe* u njima, inače ne tako čest u srpskom jeziku, poput:

atlet-majica, f < atlet (ska) majica, f (N nukleus **NP**)

*Igor je nosio samo strane stvari: farmerke marke El Pico, braon patike, čak i **atlet-majice**, kojih kod nas nije bilo. (Vladimir Kaminer (2005:14): Ruski disk)*

Konclogor, m < konc(entracioni) logor, m (N nukleus **NP**)
*Nakon Tuđmanovog deljenja Bosne, klanja u Ahmićima i hrvatskih
konclogora za Bošnjake, čisto se sažalim(Politika, 7.4.2016)*

avioprevoznik, m < avio(nski) prevoznik, m (N nukleus **NP**)
*Regulatorne vlasti Sjedinjenih Američkih Država odbile su zahtev
srpskog avioprevoznika Er **Srbija** da leti iz Beograda za SAD preko
Abu Dabija...(pescanik.net/nebeska-srbija- 28.4.2016)*

fiskultura, f < fiz(ička) kultura, f (N nukleus **NP**)
***Fiskultura** na parkingu.(www.media.ba/bs/.../fiskultura-na-
parkingu-4.5.2016)*

pokazuju sklonost **NP** u srpskom jeziku ka redukciji na složenicu (**ZS**) sa skraćenom prvom NK (**det.NK**).Redukcijom NP skraćuje se po pravilu *ad-
jektiv* u funkciji *atributa* u okviru NP, pa tako skraćeni adjektiv dobija status *determinativne* NK. Nosilac morfološkog obeležja je osnovička NK(*baza*), identična sa nukleusom NP- **majica, logor, prevoznik, kultura**.

2.1.1.1.2. Složenice (**ZS**)

Složenice/kompozicije (ZS) su tvorbene konstrukcije (TK) od dve neposredne konstituente (NK), od kojih je svaka pojedinačno samostalna a jedna s drugom stoje u određenim zakonomernim odnosima u okviru tvorbene strukture; njihova strukturalnost, tipična za nemački jezik, koju ne isključuje apsolutno ni srpski, čini ovu tvorbenu konstrukciju (TK) izuzetno pogodnom BL za redukciju u SK. U nemačkom jeziku ona je druga BL po učestalosti, dakle izuzetno produktivna, što ne važi i za srpski. Potvrdu za ovu tvrdnju najbolje iščitavamo na primerima koji ilustruju SK-**germanizmi**. Da je ova BL u srpskom jeziku ipak moguća, pokazuju sledeći primeri:

disko, m < disko(teka) f (N/**ZS**)
*Ruski **disko**: luda igranka na Badnje večē.(Vladimir Kaminer
(2005:124):Ruski disko)*

trola, f < trol(ej)bus, m (N/ZS)

Putnici prestoničke **trole** sa tugom u očima gledali su skrušenog psa koji je sedeo pored njih ... Dobri žuća iz beogradske **trole**. (www.24sata.rs/ovo-ce-vas-obradovati-pas-iz-trole-je-ponovo-sa-svojom.../2739-15.5.2016)

Složenice (**ZS**) kao BL u navedenim primerima dozvoljava redukciju na *determinativnu* ili 1. NK kao SK. Nezavisno od morfologije BL, novonastala SK je *maskulina* N(m), kao kod **disko**, ali ona može biti i *feminina* (f), iako je njena *baza* ili *osnova* imenica muškog roda (**m**). Razlog ovome bi mogao ležati u parcijalnoj sinonimiji između NK, između **trole** i **busa**, ali i u činjenici da se prva NK, **trola**, kao SK završava na **-a**, a ove imenice su u srpskom jeziku po pravilu ženskog roda.

2.1.1.1.3. Derivati (**ExD**)

Derivati su tvorbene konstrukcije (TK) od dve neposredne konstituente (NK), od kojih je prva u nizu samostalna reč i kao takva služi kao *osnova* ili *baza* za izvođenje nove reči (*derivata*) pomoću vezanih morfema (*sufiks, cirkumfiks*); takve derivate literatura označava kao **eksplicitne**, u daljem tekstu **ExD**, pa će i oni biti ovde predmetom našeg istraživanja (up. Fleischer/Barz 1992:51, Petronijević, Božinka 2015:456; Flajšer/Barc (Fleischer/Barz 2012:195) ovu vrstu izvođenja nazivaju danas drugačije u odnosu na ranije – **sufiksalmom derivacijom** (*Suffixderivation*); tip **implicitne derivacije**- tvorbeni obrazac bez sufiksa, u srbistici s *nultim sufiksom*, se u literaturi sve više gubi; umesto tog naziva Moč (Motsch, Wolfgang 1999:321) uvodi kategoriju **nominalizacije**, a Flajšer/ Barz govore o **morfološkoj konverziji** (*morphologische Konversion*) (up. Fleischer/Barz 2012:268)

Analiza dostupnog nam korpusa pokazuje da, mimo našeg očekivanja, **ExD** nije frekventna BL, posebno ne u srpskom jeziku; primera za ilustraciju ipak ima, kao kod:

Amer, m < Amer(ika)nac, m (N / ExD)

Ameri su otišli na Mesec, a mi penzioneri ne možemo da doguramo ni do pola meseca. (Politika, 17. 4. 2016)

birc,m < **birc(uz),m** (N/ExD)

*Gospode nije bilo, svi su bili jednaki i složno su trošili zajednička dobra iz Stevinog **birca**.* (www.srbijadanas.com/.../kafanska-prica-kad-u-bircu-zarate-komunizam-i-kapitalizam.../-15.5.2016)

brus,m < **brus(halter), m** (N/ExD)

*Ako vam **brus** smeta – odbacite ga.* (zena.blic.rs/Moda/.../Moze-i-bez-brusa-ali-kako-Ovako-to-rade-slavne-cice-ali-sa-stilom).

Sve SK nastale redukcijom *nominalnih derivata* (N/ExD) su, kako primeri pokazuju, u srpskom jeziku **maskulina** i u rodu se poklapaju s *derivatom* (ExD) koji se redukuje odn. kratki. SK **birc** i **brus** su redukovani *germanizmi* drugog nivoa, dakle već postojećih germanizama-derivata u leksičkom sistemu srpskog jezika, pa ih otuda treba smatrati srbizmi-ma. U nemačkom jeziku ove dve SK ne postoje ni u jednom obliku (up. Petronijević, Božinka 2015:455-457).

2.1.1.1.4. Pronominalna fraza (PP)

U literaturi nije zabeležena, ali u korpusu je ipak pronađena i *zamenička fraza* (PP) kao BL koja podleže procesu *redukcije* na isti način kao i napred opisane strukture. SK kao rezultat ovog procesa spada poput napred navedenih u kategoriju **maskulina**. Uporedi:

NOPO,m < **Nijedan od ponuđenih odgovora, m** (P nukleus PP)

*Ova računica stoji i na sajtu **NOPO-a*** (www.poslanik.nopo.rs, *prim. aut.*) *Ikao poziv građanima da podrže novopce i kandiduju se za poslanike.* (www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=1047472-1)

2.1.1.1.5. Verbalna fraza (VP)

Bogati korpus nudi nam kao istraživaču i mogućnost spoznaje da BL u srpskom jeziku mogu da izađu i izvan strukture NP ili N (ukoliko je ova složenica ili derivat) i da sve više kao okazionalizmi, ne isključujući uzualizme, poprimaju oblik *drugih fraza*, poput *verbalne* (VP) npr., što za posledicu ima promenu vrste reči u N/SK sa svojom posebnom morfologijom. Ta promena ne može se nikako drugačije okarakterisati do kao konverzija. SK

nosi i kod redukovane **VP** morfološko obeležje imenica- **maskulinum**. U literaturi nisu zabeleženi ovi pojavni oblici ali ih zato srećemo u tekstovima u oba ovde poređena jezika, posebno srpskom. Ilustracije radi navodimo neke od primera, koji ilustruju različite tipove rečenica.

SPSRS, m < Samo pozovi i studenti rade sve (V nukleus **VP**)

*No kakve ponude čekaju budućeg akademskog građanina u studentskoj zadruzi **SPSRS- Samo pozovi i studenti rade sve**. (Vladimir Kaminer (2005:91): Ruski disko)*

DJB, m, < Dosta je bilo (V nukleus **VP**)

*...**DJB** je zaključio u saopštenju da je nalog i ministru i gradonačelniku mogao doći samo od mandatara. (Politika, 9.6.2016)*

KBJM, m,-,- < Kad Budem Još Mlađi (V/**VP**)

***KBJM** zna kako treba odgovoriti na kosovsko pitanje, da li nam je potrebna Evropska unija, Ministarstvo odbrane, jezik, kičma, Ustav. (pescanik.net/sifra-kbjm/- 13.3.2017)*

Na osnovu analiziranog korpusa i svega napred rečenog jasno proi-zilazi da **SK** u srpskom jeziku (srbizmi) imaju kao BL: **NP,N(ZS /ExD)** , **PP** i **VP**; njihovom redukcijom dolazi se isključivo do *imenica kao skraćenica* (N/ **SK**) muškog roda (**m**) izuzev nekoliko **SK** ženskog roda, uslovljenih pre svega semantikom određene onomaziološke grupe (po pravilu *država*). Ovim se srpski jezik poprilično udaljava od nemačkog i ističe jasnije nego nemački **redukciju** kao poseban tvorbeni **model**. **SK** kao rezultat tog procesa i modela predstavlja/ju *leksemu /lekseme* koje ne moraju nužno da nose i obeležja ,varijanta BL.

2.1.1.2. Germanizmi

U leksički sistem srpskog jezika ušle su ili još uvek ulaze mnogobrojne **SK** iz nemačkog jezika, bilo kao uzualizmi ili okazionalizmi. Semantički gledano one su *nulti ekvivalenti, morfološko-fonetski prilagođene* sistemu srpskog jezika (*primarna adaptacija*). Srpski kao **jezik primalac** ne nudi spoznaju o BL u nemačkom jeziku, a da bi usporedba između nemačkog i srpskog kao dva sistema bila moguća, prilikom analize korpusnog materijala **germanizmi** će biti poređeni sa *originalom* (**SK**) i njegovim BL. Ilustracije radi vidi:

DDR, m < DDR, f < Deutsche Demokratische Republik,
f (N nukleus **NP**)

Propaganda bivšeg DDR glorifikovala je zemlju i njen sistem kao bolju Nemačku,.....(Politika, 28.3 .2016)

NPD,m < NPD, f < Nationaldemokratische Partei Deutschlands,
f (N nukleus **NP**)

*Podseća se da je pre deset godina neonacistički **NPD** u Saksoniji osvojio skoro deset odsto glasova na lokalnim izborima. (www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=1259201- 2.4.2016)*

GIS, m < GIZ, f < Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit, f (N nukleus **NP)**

*Andrej Engelman, ekspert **GIS-a** (nemačke organizacije za tehničku saradnju) i bivši direktor Kancelarije za EU u Sloveniji, kaže da je i u njegovoj zemlji bila slična situacija. (Politika, 3.4.2016)*

štuka,f < Stuka, n < Sturzkampfflugzeug, n (N/ **ZS)**

*U napadu je bilo angažovano 205 bombardera, više od stotinu **štuka** i 160 lovaca. (Politika, 4.4.2016)*

GEZ, m < GEZ,f < Gebühreneinzugszentrale, f (N /ZS**)**

*....dodajuci zašto ne želi dobrovoljno da plati naknadu **GEZ-u**. (Politika,9.4.2016)*

Štazi, m < Stasi, f < Staatsicherheit, f (N/ZS**)**

*Rupert kaže da je Filbi **Štaziju** pričao samo ono što žele da o njemu misle.....(Politika,11.4.2016)*

DAAD,m < DAAD, m < Deutscher Akademischer Austauschdienst, m (N nukleus **NP)**

*2009. godine je u Beogradu počeo sa radom Informativni centar **DAAD-ea**, jedini u regionu. (www1.wdr.de/radio/funkhauseuropa/programm/sendungen/radio.../daad104.html- 30.5.2016.)*

Iz ovde navedenih primera nameće se zaključak da su SK-**germanizmi** muškog roda (**m**) nezavisno od roda u nemačkom jeziku, a ovaj u nemačkom zavisi od **roda** nukleusa (N) kod NP (**f, n, m**) odnosno roda osnovičke NK (*baze*) kod *determinativnih složenica* (N/**ZS- n,f ,m**). To su

inače dva najčešća BL kod **redukcije** u sistemu nemačkog jezika. Kod **germanizama** sa NP kao BL u nemačkom jeziku sa nukleusom **f**, u slučaju da ispred N stoji *atribut (Adj)*, na njemu se u srpskom jeziku najčešće iščitava i **rod** SK kao kod: *bivšeg DDR, neonacistički NPD*. Kod **germanizama** u srpskom jeziku nisu zabeležene SK koje bi u nemačkom za bazičnu leksemu (BL) imale derivat **ExD** ili neku drugu *frazu*, što je slučaj u srpskom jeziku, mada ih ne treba ni apsolutno isključiti.

2.1.1.3. Internacionalizmi

U leksičkom sistemu srpskog jezika sreću se i SK preuzete iz drugih jezika, zajedničke sistemima više njih, pa otuda i naziv *internacionalizmi*. U našem korpusu je takvih bilo najviše među **anglicizmima** i znatno manje među **rusizmima**. Uporedi primere:

MMF, m < **Međunarodni Monetarni Fond**,
m (IMF, **n** < **International Monetary Fund**, **n** (N nukleus **NP**)
*Model ciljane inflacije- funkcioniše prema stavu **MMF-a** dobro.*
(Politika, 25.3.2016)

NATO, m < **NATO**, **n** < **North Atlantic Treaty Organisation**,
n (N nukleus **NP**)
*Sastanak Rusije i **NATO-a** posle dve godine. (www.rts.rs/page/stories/.../prvi-sastanak-nato-i-rusije-posle-dve-godine-20-aprila.html-20.5.2016)*

UNESCO, m < **UNESCO**, **n** < **United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation**, **n** (N nukleus **NP**)
*BEOGRAD - Izvesno je da će Srbija u naredne četiri godine biti članica Izvršnog saveta **UNESCO-a**, a odluka o tome biće doneta danas na Generalnoj konferenciji te specijalizovane agencije UN, rekao je Tanjugu ambasador Srbije pri **UNESCO-u** Darko Tanasković. (www.seebiz.eu/...izvesno-je-da-ce-srbija-postati...izvrnog-saveta-unesco-a/ar-123898 - 31.8.2016)*

UN, m < **Ujedinjene nacije**, **pl.** < **UN**, **n** < **United Nations Organization**, **n** (N nukleus **NP**)
*... ,rekao je Roderio Bonifačo, analitičari klime pri Svetskom programu za hranu u **UN**. (Politika, 26. 3. 2016)*

*Ruku na srce, Dačić je u međuvremenu poboljšao svoj izgovor engleskog jezika, što je pokazao na sednici **UN-a** u Njujorku. (mondo.rs/a835174/Info/Srbija/Ivica-Dacic-prica-engleski.html-31.5.2016)*

GMO, m < GMO, n < genetically modified organism,
n (N nukleus **NP**)

*Pada proizvodnja **GMO-a** u svetu. (Politika, 14.4.2016)*

OECD, m < OECD, n < Organisation for Economic Co-operation and Development (N nukleus **NP**)

*Ove izmene radnog zakonodavstva Francusku bi dovele tek malo bliže Velikoj Britaniji, koja je među tri vodeće zemlje **OECD-a** po fleksibilnosti tržišta rada.... (Politika, 31.5.2016)*

CIA, f < CIA, n < Central Intelligence Agency, n (N nukleus **NP**)

Stanišić je bio u odličnim odnosima sa američkim obaveštajcima, što potvrđuje i jedina, istorijska poseta šefa CIE Beogradu 1995.godine.(www.politika.rs/sr/clanak/77293/LA-tajms-Stanisis-bio-covek-CIA- 5.6.2016)

NKVD, m < NKVD, m < Народный комиссариат внутренних дел, m (N nukleus **NP**)

*Onda mu je Krstić objasnio kako je naišao na podatke da taj Hajdar Alijev nije bio nikakav demokrata, već tiranin i bezbednjak još iz doba **NKVD-a**. (pescanik.net/trece-telo-milorada-pavica/- 31.5.2016)*

GULAG, m < GULAG , m ' < Glávnoje upravlénije ispravítel'no-trudovýx lageréj, n (N nukleus **NP**)

*On je odgovorio da u Moskvi više nema muzičara, da su svi u **gulazima**. (www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=1120054- 1.6.2016)*

FSB, m < FSB , f < Fedéralnaja služba bezopasnosti Rossijskoj Fedéracii, f (N nukleus **NP**)

*Direktor **FSB-a** od 2008. godine je general armije Aleksandr Bortnikov. (https://sh.wikipedia.org/wiki/FSB- 31.8.2016)*

KGB, m < KGB , m < Komitet gosudarstvennoy bezopasnosti, m
(N nukleus **NP**)

*Nagrađen je medaljom časti za služenje **KGB-u**.(Politika, 11.4.2016)*

TASS, m < TASS , m < Телеграфное Агентство Советского Союза, n (N nukleus **NP**)

*Prema jednom izveštaju **TASS-a** u Moskvi je jugoslovenski poslanik po imenu Simić predao Kalinjinu akreditivno pismo pošto je dosadašnji poslanik (<https://istorijaplus.wordpress.com/.../srpska-emigracija-u-vestima-madarskog-lista-del..> 3. 6.2016.)*

Iz navedenih primera jasno se iščitava da preuzeti **internacionalizmi** imaju identičnu sintaksičku strukturu, da je dakle reč o nominalnoj frazi (**NP**) kao bazičnoj leksemi (BL) a da se morfološki razlikuju. Ruski se ponaša slično nemačkom, rod SK se najčešće poklapa sa rodom nukleusa NP, a preuzeta u sistem srpskog jezika ova SK ima obeležje muškog roda (**m**). Nisu retki ni primeri u kojima SK ima svoj rod nezavisno od nukleusa NP kao u primerima sa **Tass** i **Gulag**, obe SK su muškog roda (**m**), uprkos činjenici da su im nukleusi srednjeg roda (**n**). To može biti stvar tradicije ali i proizvod određenog tipa SK, o kome će kasnije biti više reči. Muški rod (**m**) imaju i SK **-anglicizmi**, iako se oni morfološki razlikuju od **rusizama**. Preuzete u srpski ovakve SK nose obeležje muškog roda (**m**) iako je i kod njih moguć i drugi princip kao kod : **CIA** (**f**). U srpski kao **jezik primalac SK-internacionalizmi**, posebno anglicizmi, bivaju preuzimani kao: **a) nulti ekvivalenti**, što je najčešći slučaj, uz *primarnu adaptaciju* ili **b) kao kalkovi**. SK kod redukovanih kalkova ima strukturu srpskog **prevoda**. Potvrdu za ovo nalazimo kod gore navedenih primera **UN** i **MMF**. Kod **internacionalizama** nisu zabeleženi drugi oblici BL do NP. Ovo pitanje ostaje zasad otvoreno.

2.1.2. MORFOLOŠKA OBELEŽJA SKRAĆENICA U SRPSKOM JEZIKU

2.1.2.1. Rod

Iz analize korpusa, a to pokazuju i primeri iz poglavlja 2, jasno proizilazi da se morfološki sistem SK u srpskom jeziku suštinski razlikuje od sistema nemačkog, engleskog ili ruskog jezika. Činjenica da **rod** SK u srpskom jeziku nema direktne veze sa rodom BL govori u prilog osamostaljivanju SK kao lekseme u odnosu na BL. Od ukupnog broja zabeleženih primera, 78,7% su SK muškog roda (**m**), 0% srednjeg (**n**) i 21,31% ženskog (**f**). Literatura čini pokušaje da objasni koje su to SK ženskog roda (**f**), ali još uvek ti pokušaji ostaju na nivou pretpostavke. Hipoteza prema kojoj bi i BL i SK mogle biti istog-ženskog roda

(f) (up. Selimović, Selma 2012: 66), čini se nedovoljnom da objasni ovu pojavu u sistemu srpskog jezika. Prema našem zapažanju rod *zavisi od tipa* SK a prevagu imaju **multisegmentalne glasovne SK**, dakle one koje se očituju u jednom nizu kao reč. Iz primera koji slede proizlazi da su ženskog roda (f): 1) SK određenih semantičkih grupa („država“) i 2) SK čije je *poslednje slovo redukta* A, jer se prilagođavaju pravilima srpskog jezika (OZNA, CIA).

OZNA, f < Odeljenje za zaštitu naroda, n (N nukleus **NP**)

*Beogradu, kao važnom centru, odmah po oslobođenju formiran je poseban centar **Ozne**, koji je rukovodio operativom za ceo grad. (doksite.de › Personen › erweiterter Personenkreis › Aleksa Jovanović- 28.3.2016)*

ID, f < Islamska država, f (N nukleus **NP**)

*Odgovornost za bombaške napade na aerodrom u Briselu preuzela je **ID**,... (Politika, 24.3.2016)*

FNRJ, f < Federativna Narodna Republika Jugoslavija, f (N nukleus **NP**)

*...koju svojeručno potpisuju ministar za rad Vicko Krstulović i predsednik vlade **FNRJ** maršal Jugoslavije Josip Broz Tito. (Vreme, 13.8.2015)*

SFRJ, f < Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija,

f (N nukleus **NP**)

*U izuzetnim enterijerima nekad najlukuznije zgrade **SFRJ**, dva pisca govorila su samo o književnosti. (Politika, 25.3. 2016)*

CIA, f < CIA, n < Central Intelligence Agency, n (N nukleus **NP**)

*Stanišić je bio u odličnim odnosima sa američkim obaveštajcima, što potvrđuje i jedina istorijska poseta šefa **CIE** Beogradu 1995.godine. (www.politika.rs/sr/clanak/77293/LA-tajms-Stanisic-bio-covek-CIA- 5.6.2016)*

Ovde navedene feminine SK (f) ne moraju nužno da imaju i BL ženskog roda (**Ozna, CIA**), bitno je kako se one čitaju i izgovaraju, odnosno kako se završavaju (u navedenim primerima većina je na **-a**). Zasiurno ženskog roda su SK – tipa **parcijalne** kao u: **fiskultura** ili **alu-folija** u kojoj su osnovičke NK ženskog roda (f).Uporedi:

fiskultura, f < fiz(ička) kultura f (N/SK/**NP**)

***Fiskultura** na parkingu. (www.media.ba/bs/.../fiskultura-na-parkingu-4.5.2016)*

alu-folija, f < alu(minijumska) folija, f (N/SK/NP)

*Ako vas muče bolovi u vratu, leđima, ramenima, kolenima, ili imate bol u peti koji onemogućava da se oslonite na nju, možete da stavite **alu-foliju** na bolno mesto. (www.telegraf.rs/zivot-i-stil/1510490-oslobodite-se-bola-pomocu-alu-folije- 29.5.2016)*

2.1.2.2. Broj

U serbokroatišćkoj literaturi skoro da nema značajnijeg prostora posvećenog fleksiji SK, posebno ne onoj koja se odnosi na njihov **rod**; u germanističćkoj literaturi stvari stoje nešto drugačije i bolje, ali i u njoj nedostaju istraživanja koja bi zadovoljila dublje zahteve ovog rada. Imajući u vidu činjenicu da većina SK pokriva domen *realija*, logično je da one poznaju samo **singular** (sg.), čak i u slučaju da BL ima oblik **plurali tantum** kao u primeru UN (**U**jedinjene **n**acije) i SAD (**S**jedinjene **A**meričke **D**ržave). Uporedi:

UN, m,-a,- < Ujedinjene nacije , pl. < UN, n < United Nations (Organisation) ,n (N nukleus **NP**)

*Ruku na srce, Dačić je u međuvremenu poboljšao svoj izgovor engleskog jezika, što je pokazao na sednici **UN-a** u Njujorku.(mondo.rs/a835174/Info/Srbija/Ivica-Dacic-prica-engleski.html-31.5.2016)*

SAD, m, a,- < Sjedinjene Američke Države, pl. < USA ,n < United States of America, n (N nukleus **NP**)

*Članovi delegacije verskih lidera iz **SAD-a**, koju predvodi predsednik instituta za religiju i politiku Džozef Grieboski, danas stižu u Gračanicu. (www.radiokim.net/vesti/?AID=68916-9.6.2016)*

Dalji primeri koji slede ova dva upućuju na činjenicu da morfološćki sistem SK pokazuje velike oscilacije te da i kategorija **broja** nije kod njih ustaljena u poređenju sa drugim imenicama. Pre bi se moglo reći da je reć o *procesu prilagođavanja* kodifikovanom leksićko- morfološćko-tvorbenom sistemu srpskog jezika. U dole navedenim rećenicama:

*Izazovi pred kojima **se SAD nalaze** traže mnogo više od jednostavnog izbora novog predsednika,.....(Politika,10.6.2016)*

*Izgleda da su se u Rusiji bolje pripremili za američke predsednićke izbore nego u **samim SAD**. (Politika, 1.8.2016)*

SAD se javlja suprotno prvo navedenom primeru, kao *pluralima tantum*, što se iščitava iz markiranog glagola u *pluralu* te iz *determinativativa* ispred **SAD**. Prevagiu u namačkom korpusu ipak nosi oblik *singularium tantum*.

Redukcija (*Kurzwortbildung*) kao tvorbeni model danas očigledno dobija na značaju i produktivnosti, generalno, nezavisno od jezika, pa je tako i u srpskom i u nemačkom leksičkom sistemu. Sve više je SK opšeg značenja ali i okazionalnih SK s konotativnim sem-struktrama što ilustruju izvori iz kojih je ekscerpiran naš korpus. Dosta ih je koje spadaju i u *žargon*. Takve SK neminovno pretpostavljaju postojanje oba broja, o čemu nažalost, bar u srbistici, nema mnogo podataka. Pokušaćemo na ovom mestu da na osnovu korpusa utvrdimo zakonitosti za sadašnje i buduće SK i njihov **broj**. Primeri koji slede poput:

NLO,m , -a - ovi/i < **nepoznati leteći objekat, m** (N nukleus **NP**)
*Međutim, treba pomenuti kako se u diplomatskim depešama koje ćemo tek objaviti spominju **NLO-ovi**.(www.novosti.rs/vesti/planeta.299.html:310061-Asanz-Objavicemo-dokumenta-o-NLO-6.6.2016)*

*Na videu su vidljivi **NLO-i** koji lete kroz atmosferu Zemlje. Snimci dolaze direktno iz svemira, od **NASA-e**.(vimeo.com › Strogo POVJER-LJIVO › Videos- 9.6.2016)*

Amer, m, -a , - i < **Amer(ikanac),m** (**Ex-D**)
***Ameri** su otišli na Mesec, a mi penzioneri ne možemo da doguramo ni do pola meseca. (Politika, 17. 4. 2016)*

genssek,m, - a,-ovi < **gen(eralni) sek(retar), m** (N nukleus **NP**)
*Uvaženi i dragi gost je došao. Prirodan i prijatan. Ni nalik natmurenim **genskovima** Politbira koji su pohodili Beograd davno, za Titovog vakta. Čovek, reklo bi se, kao i svi mi. (www.vesti.rs/Vesti/Hazjanin.html- 7.6.2016)*

lumpen,m -a, -i < **lumpen(proletarijat),m** (SK/ **ZS**)
***Lumpeni** su tako „opasna klasa, društveni talog, ta pasivna masa koja truli zbačena na najniže nivoe društva...(https://rnp-f.org/2015/04/24/kreativni-marksizam-i-lumpenproletarijat/-7.6.2016)*

štuka,f, - e , - e < Stuka, n < Sturzkampfflugzeug, n (SK/ ZS)

Sat na ruci počinje da se pali i gasi. Titra mi pred očima... **Štuke** nad Beogradom. Saveznici nad Beogradom. NATO nad Beogradom. April u Beogradu. Vreme je letelo... Čuo sam glasove... (www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=299968 -11. 6.2016)

mob,m, -a, -ovi < mob(ilni telefon), m (N nukleus NP)

mobovi Samsung kom 2 (www.limundo.com/kupovina/Mobilni-telefoni/.../mobovi-Samsung-kom-2/47277061-8.6.2016)

komp,m,-a,-ovi < kom(pjuter), m <(engl. computer)

Sve u vezi kompjutera i jos mnogo toga. **Kompovi** Srbija.(kompsrb.bestofforum.net/-8.6.2016)

NVO, m,-a,-ovi < < nepoznati leteći objekat,m (N nukleus NP)

Specifična svrha Projekta jeste da ojača sveukupne kapacitete i odgovornost organizacija civilnog društva u cilju garantovanja kvaliteta usluga **NVO-ova** i njihove održive uloge u demokratskom procesu. (http://www.tacso.org/doc/Newsletter,%20Volume%201,%20Issue%202,%20Bosnia%20and%20Herzegovina_.pdf-12.6.2016)

pokazuju sledeće: kod SK muškog roda *singular* markira gramatička morfema u genitivu – **a**, a *plural* gramatičke morfeme – **ovi/-i** u *nominativu* (NLO-**ovi**, NLO-**i**) ili samo –**i** (**Ameri**, **lumpeni**) ili samo –**ovi**, što je najčešći slučaj(NVO-**ovi**, **gensekovi**, **mobovi**, **kompovi**).Ukoliko je reč o SK ženskog roda, u *genitivu sg.* stoji kao i kod drugih imenica istog roda uvek gramatička morfema –**e**; *plural* pokazuje da se SK u ovom broju ne razlikuju od drugih imenica.

2.1.2.3. Deklinacija

Na osnovu do sada analiziranih SK u srpskom jeziku možemo primetiti da SK razvijaju svoju deklinaciju, svoj *deklinationi podsystem*, nezavisno od toga kako se deklinira nukleus BL. Razlika u odnosu na BL,kako smo videli, očituje se i u rodu i u deklinaciji, a promena u rodu definiše i deklinaciju. Ali nezavisno od toga, nameće se zapažanje da SK nemaju svoj čvrsti morfološki sistem pa to važi i za deklinaciju. Kod SK muškog

roda (**m**) pada u oči da se one javljaju *sa* i *bez deklinacije*, s tendencijom prilagođavanja deklinacionom sistemu ostalih imenica, a što potvrđuju primeri koji slede:

OKS, m,- (a),- <Olimpijski komitet Srbije, m (N nukleus **NP**)
“Ne krijem, jednog dana sebe vidim kao ministra sporta Srbije ili predsednika **OKS-a**”, poručio najbolji srpski plivač, koji je obelodanio da 2012, posle OI, završava karijeru (www.mozzartsport.com/vesti/Cavic--hocu-da-budem-ministar--ili-bar...-/7125/-9.6.2016)

Kako se navodi u saopštenju, na današnjoj sednici Izvršnog odbora **OKS** izabrani su najbolji srpski sportisti za 2015. godinu, prenosi Beta. (www.politika.rs/.../Dokovic-i-Spanovic-najbolji-sportisti-u-izboru-OKS-u-2015-godi...-9.6.2016)

PTT, m ,-(a),< Pošta, telegraf, telefon (N nukleus **NP**)
VLADA Srbije imenovala je u četvrtak Milana Krkobabića, doskorašnjeg zamenika gradonačelnika Beograda, za generalnog direktora **PTT** ... (www.novosti.rs/.../aktuelno.290.html:397831-Krkobabic-na-celu-PTT-a-Culibrk-Tele...-10.6.2016)

Ekonomski eksperti tvrde da je ovakav način privatizacije nakaradan i sa pogrešnim redosledom poteza. “Prema iskustvima zemalja u tranziciji privatizacija velikih sistema, poput EPS-a, NIS-a, **PTT-a** nesto je što po pravilu dolazi na kraju, a ne na pocetku ovog procesa. (www.nin.co.rs/arhiva/2406/8.html-10.6.2016)

SANU, m,-(a), <Srpska akademija nauka i umetnosti,
f (N nukleus **NP**)
Spomenik je trebalo da otkrije ,recimo, predsednik **SANU**,..... (Politika, 12.3. 2016)

U svakom slučaju, novi predsednik **SANU-a** pripada academicima koji su oduševljeno i bez ostatka podržali program “novog srpskog rukovodstva” posle Osme sednice. (www.vreme.co.rs/arhiva_html/435/14.html-14.6.2016)

Prevagu, na osnovu našeg korpusa, ipak nose SK (**m**) sa razvijenom deklinacijom. Za razliku od ostalih imenica (N) padežne morfeme kod

ovih SK su uglavnom odvojene crticom od same SK, što se vidi iz ovde navedenih primera ali i onih koji slede:

PDP,m, -a,-, < Partija demokratskog progresa, f (N nukleus NP)
U PDP- u očekuju da će bošnjačke političke elite pokušati iskoristiti presudu za obračun s RS.(Politika, 24.3.20

birc, m,-a,- < birc(uz),m < Wirt(sha)us, n (SK/ ZS)
Gospode nije bilo, svi su bili jednaki i složno su trošili zajednička dobra iz Stevinog birca. (www.srbijadanas.com/.../kafanska-prica-kad-u-bircu-zarate-komunizam-i-kapitalizam.../-, -a, -15.5.2016)

NOPS,m, -a, - < Nacionalna Organizacija Potrošača Srbije, f (N nukleus NP)
Nije dovoljno ni da se hrani pripisuju osobine i svojstva koje ne poseduje i potenciranjem karakteristike hrane, koje poseduje i druga hrana iste vrste, kažu u NOPS-u. (Politika, 28.3.2016)

DAAD,m,- a,- < DAAD, m < Deutscher Akademischer Austauschdienst, m (N nukleus NP)
2009. godine je u Beogradu počeo sa radom Informativni centar DAAD-a, jedini u regionu. (www1.wdr.de/radio/funkhauseuropa/programm/sendungen/radio.../daad104.html- 30.5.2016.)

Štazi, m, -ja,- < Stasi, f < Statssicherheit, f (SK/ Det/ZS)
Rupert kaže da je Filbi Štaziju pričao samo ono što žele da o njemu misle.....(Politika,11.4.2016)

On je odobrio da Majka Tereza pređe granični prelaz u ulici Hajnriha Hajnea iako je strankinja, a službenici Štazija su se „dobro pripremili“ za njen dolazak. (www.b92.net/zivot/vesti.php?yyyy=2016&mm=01&dd=03&nav_id...-11.6.2016)

Primeri poput: Štazi, Belef, gensek i drugi pokazuju da se kod tipa SK – **multisegmentalna –slogovna- genitiv singulara** sa –a ili varijanta -ja- kao kosi padež ne odvaja od same SK, dakle pišu se zajedno sa samom SK. Uporedi:

Belef, m,-a,- < Beogradski letnji festival, m (N nukleus NP)
....kad se desi neuspeh, kao u slučaju predstave Peti park, koprodukcije Bitef teatra i Belefa, onda gubim,.... (NIN, 23.7.2015)

gensek, m, -a,-ovi < **gen(eralni) sek(retar),m** (N nukleus **NP**)

*Prirodan i prijatan. Ni nalik natmurenim **gensekovima** Politbira koji su pohodili Beograd davno, za Titovog vakta. Čovek, reklo bi se, kao i svi mi. (www.vesti.rs/Vesti/Hazjanin.html- 7.6.2016)*

Ipak kod većine SK navedenog tipa i dalje se kosi padeži odvajaju crtićom od same SK kao kod: **NOPS, MUP, SUBNOR, EPS, HRT, MIP, NIS, CESID, UNS, DOS, SAJ** i druge.

SK ženskog roda (**f**) po pravilu, a to pokazuju mnogobrojni primeri u korpusu, ne potvrđuju obeležja *deklinacije*, kao što ne pokazuju ni obeležje *roda*, već ga iščitavamo posredno preko glagola; izostanak *deklinacije* (*-deklinacija*) beleže SK ,nezavisno od njihove tipologije, izuzimajući one **multisegmentalne-glasovne** koje završavaju na samoglasnik – **a**. Potvrdu za ovo nalazimo u sledećim primerima:

štuka,f, - e , - e < **Stuka, n** < **Sturzkampfflugzeug, n** (N/ **ZS**)

*Sat na ruci počinje da se pali i gasi. Titra mi pred očima... **Štuke** nad Beogradom. Saveznici nad Beogradom. NATO nad Beogradom. April u Beogradu. Vreme je letelo... Čuo sam glasove... (www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=299968 -11. 6.2016)*

CIA,f (-e) , - < **Central Intelligence Agency** (N nukleus **NP**)

*Svinjski grip je zavera zlog nenarodnog režima ne bi li ljudi u strahu ostali kod kuće, umesto da ga sruše na ulici. Ne, svinjski grip je zavera **CIE** da pobije neposlušne pravoslavne Slovence. (pescanik.net/018-grip-i-trip/-7.6.2016)*

EU, f, -, - < **Evropska unija,f** (N nukleus **NP**)

*Nemački ministar finansija Wolfgang Šojble je u intervjuu „Špiglu” u petak upozorio da Britanija, ako glasači izaberu izlazak iz **EU**, više neće imati pristup jedinstvenom evropskom tržištu, kao što ga imaju Norveška i Švajcarska, koje nisu članice Unije. (www.politika.rs/sr/clanak/356926/Spigl-Britancima-Molimo-vas-ne-idite-iz-EU - 14.6.2016)*

SDS,f, -, - < **Srpska demokratska stranka,f** (N nukleus **NP**)

*Povremeno, u sastav **SDS** ulaze i šumari, nadzornici puteva, opštinski čuvari polja i opštinske straže tamo gde ih je bilo. Načelno, svaka stanica **SDS** je bila pojačana sa oko 20 naoružanih seoskih milicionara. (www.vojska.net/srp/drugi-svetski-rat/srbija/srpska-drzavna-straza - 21.02.2017)*

ID,f,-,- < Islamska država,f (N nukleus **NP**)

*Vest da je lider **ID** Abu Bakr al Bagdadi navodno ubijen u vazdušnom udaru u iračkom gradu Raki, objavila je novinska agencija bliska džihadistima al Amak. (www.politika.rs/sr/clanak/357145/Ubijen-voda-Islamske-drzave-Al-Bagdadi-14.6.2016)*

Ovim primerima mogli bi se dodati jos i: **BIA**, **EU**, **FNRJ**, **SFRJ** i slični. Pažnju zavređuje posebno SK **CIA**, očito ženskog roda, tip **-multi-segmentalna- glasovna**. Po pravilu ni ona nema deklinaciju ali očigledno po analogiji sa drugim SK ženskog roda koje završavaju na **-a** i ona počinje da poprima dualni oblik : - *deklinacija* / *e-deklinacija*; u korpusu je nađen samo jedan primer sa **-e** u *genitivu singulara*, bez crtice, što se ne uklapa u deklinacioni sistem SK, ali i **-e**, odvojeno crticom od same SK kao u:

*U dokumentima **CIA-e** koji su juče predstavljani javnosti u Fondaciji bivšeg američkog predsednika Bila Klintonu se navodi i da je Hrvatska, prema izveštaju od 19. septembra, bila koncentrisana na proširenje hrvatske teritorije u BiH i na svoju kontrolu sprečavanjem stvaranja jake bosanske države. (www.novosti.rs/vesti/.../aktuelno.289.html:456842-**ЦИА**-Ђосух-уздао-Милошевића- 15.6.2016)*

Drugih primera sa **CIA** u kosim padežima u srpskom korpusu nije bilo, ali ih je bilo u izobilju u tekstovima sa govornog područja nekadašnjeg *srpskohrvatskog* jezika. To se posebno odnosi na *hrvatski* koji je ovu promenu regulisao i pravopisom, gde se kaže “ Kod pokrata ženskoga roda u kosim padežima i izvedenicama završno se **-A** piše, ali se ne čita:

HINA, **HINA-e**, **HINA-i...** **HINA-om**, **HINA-in**

INA, **INA-e**, **INA-i...** **INA-om**, **INA-in**

IRA, **IRA-e**, **IRA-i...** **IRA-om**, **IRA-in**

NASA, **NASA-e**, **NASA-i...** **NASA-om**, **NASA-in**

CIA, **CIA-je**, **CIA-ji...** **CIA-jom**, **CIA-in**

(<http://pravopis.hr/pravilo/oblici-pokrata-i-njihove-izvedenice/51-15.6.2016>).

Kako će ovaj proces da se razvija u sistemu srpskog jezika, ostaje još da se vidi, ali u ovom trenutku ovaj tip SK je *bez* i *sa* deklinacijom, što potvrđuje i SK **BIA**. Uporedi:

BIA, f, -/-e < Bezbednosno-informativna agencija,

f (N nukleus **NP**)

*U radnoj grupi nisu u tom momentu ni znali da snimak postoji, a kamoli da je nestao iz arhiva **BIA**. (www.politika.rs/sr/clanak/.../Iz-BIA-nestao-snimak-sastanka-sa-Saricevim-saradnikom-18.6.2016)*

*Janković je rekao da je o toj tajnoj meri 2007. godine razgovarao sa tadašnjim direktorom **BIA-e** Radetom Bulatovićem, koga je podsetio da Ustav iz 2006. godine sadrži član o nepovredivosti stana. (www.b92.net/mobilni/info/832198-18.6.2016)*

2.1.3. MORFOLOŠKA OBELEŽJA SKRAĆENICA U NEMAČKOM JEZIKU

2.1.3.1. Rod

Tokom dosadašnje analize više puta je isticano kako se morfološki sistemi SK u srpskom i nemačkom jeziku razlikuju, te da se ta razlika primarno očituje u rodu. U srpskom on je svojstven SK, a u nemačkom on je determiniran BL i njenim rodom. SK poprima *rod nukleusa*, ako je BL **NP**, odnosno rod osnovičke NK, ako je BL *složenica (ZS)*, pa SK tako može imati sva tri roda. Uporedi:

Disco, f,-,-s < Disco(thek), f (N /ZS)

*Die **Disco**, so Dell'Aquila, solle künftig wieder auf dem Schlossplatz oder an einem andern geeigneten Ort in der Altstadt stattfinden (www.aargauerzeitung.ch/.../maienzug-vorabend-kommt-nun-d... - 17.6.2016).*

Trafo, m,(s),-s < Tra(ns)fo(rmator), m (N/Ex-D)

*....verfügen,könnenproblemloszurAnsteuerungdesTrafo-RegelgerätesETD 5/10 eingesetzt werden. 2. Montage. Die sachgerechte Montage des **Trafo** ...- (https://www.heliosventilatoren.de/mbv/etd_90776_0403.pdf-17.6.2016)*

Ufo, n,-s,-s <Unbekantes Flugobjekt, n (N nukleus **NP)**

*Lovell: Wir haben mehrere...tatsächliche Sichtungen. ... Objekt im Parallelflug und von Gemini 12 aus wurde ein unbekanntes Objekt ... Borman hat nach etlichen Jahren seine Aussagen revidiert und behauptet, er habe keine **UFOS** gesehen. (https://books.google.rs/books?isbn=395865181- 17.6.2016)*

Skraćenica **Ufo** je, kako primer pokazuje, srednjeg roda (**n**) na isti način kako je to nukleus bazične NP **Objekt, n**; ista pravila važe i za SK **Disco, f**; i nemački i srpski imaju istu BL, žensog roda (**f**) koja **redukcijom** u srpskom daje SK (**m**) a u nemačkom SK (**f**) jer je BL ženskog roda (**f**). SK **Trafo** je u oba jezika istog roda, **m**, iako su dva različita principa redukcije u pitanju. U nemačkom jeziku postoje ipak iznimci koji odstupaju od navedenog, ovde ilustrovanog pravila i ukazuju na neku vrstu sklonosti određenih SK da obrazuju vlastiti morfološki podsistem, uključujući u prvi plan *promenu roda* SK (**n**) u odnosu na rod BL(**f**). Literatura beleži pojedinačne primere ali ne izvlači opšte važeća pravila. Više usputno no sistemski Donalis (Donalis, Elke 2005:142) na primeru **Info, f/n** primećuje pojavu da SK menja rod pokazujući kolebljivost starog (**f**) u korist novog (**n**); slično zapaža i Grojle (Greule, Albrecht 1996:198) u primerima poput **Bund, m** < **Bund**(eswehr), **f** i **Makro, m/n** < **Makro**(befehl), **m**; ovi primeri te oni koji slede iz korpusa:

Kino, n,-,s < **Kino**(matograf), **m** (N / **ZS**)

*In Berlin gibt es 91 **Kinos** mit 266 Sälen - so viel wie nirgends sonst in Deutschland.* (www.berlin.de › Kultur und Tickets › Tipps › Film-17.6.2016)

Limo, f/n,-/s,-/s < **Limo**(nade)f (N/ **ExD**)

***Eine Limo**, bitte«, sagte der große Mann mit dem braunen Haar und den grünen Augen. »Bin gleich wieder da.« Eine Minute später stellte sie ein Glas ...* (<https://books.google.rs/books?isbn=3958246559> -17-6-2016)

Litho, f/n,-/s,-/s < **Litho**(grafie), **f**(N/ **ZS**)

*Vielleicht meinen die Anbieter evtl. mehr Besucher auf ihre Angebote locken zu können, wenn sie was als Vorläufer oder Litho bezeichnen, oder sie meinen alles was alt aussieht ist **eine Litho** oder ein Vorläufer. Im Zweifelsfall könnte man **das, „Litho“** oder „Vorläufer“ doch auch weglassen, als was falsches zu schreiben*(www.ansichtskarten-sammeln.de/blog/?p=11-19.16.2016).

Info, n/f,-, s < **Info**(rmation), **f** (N/ **Ex-D**)

*Das ist **kein Info** vom Adac.*(Donalies, Elke, 2005:142)

Foto, n,-s,-s < **Foto**(grafie)/**Photo**(graphie), **f** (N/ **ZS**)

*Das **Foto** können Sie direkt vom Anmeldeschirm aus aufnehmen.* (www.tippscout.de/iphone-foto-aufnehmen_tipp_6135.html+19-6-2016 -19.6.2016)

Bund, m,- es ,- < Bund(eswehr), f (N/ZS)

Die Zwecksicherung des Art.24 Abs. 2 CG erfaßt alle institutionellen Formen, in denen **der Bund** (im Ausland) militärisch tätig wird. (<https://books.google.rs/books?isbn=3161493753>-19.6.2016)

CIA, f/n ,- ,-< Central Intelligence Agency (N nukleus NP)

Geheime Gefangenentransporte im Anti-Terrorkampf **des CIA**, Verhörmethoden, die Folter gleichkommen - alles mitten in Europa. (<https://www.tagesschau.de/.../anti-terrorkampf-cia-101.html> - 20.6.2016)

So sei sein Buch das erste über **die CIA**, das sich vollständig auf Informationen aus erster Hand und Primärdokumente bezieht. (https://de.wikipedia.org/wiki/CIA:_Die_ganze_Geschichte- 21.6.2016)

očito pokazuju da SK koje menjaju rod, najčešće iz ženskog u srednji (**f > n**), ređe iz muškog u srednji (**m > n**) pokrivaju samo jedan tip SK (**unisegmentalne- inicijalne**), u germanističkoj literaturi najčešće označen kao *Kopfwörter*, ne obuhvatajući nužno sve jedinice tog podsistema. Čini se da ovaj tip dobija na frekventnosti, ali ostaje da se taj proces i dalje prati.

2.1.3.2. Deklinacija skraćenica u nemačkom jeziku

Posebnost SK-podsistema ogleda se u nemačkom jeziku izrazito u domenu *deklinacije*. Ona je povezana sa rodom i istovremeno odstupa i u *singularu* i u *pluralu* od deklinacije BL. Ukoliko je SK muškog ili srednjeg roda, ona se u *genitivu singulara* (**G.Sg**) razlikuje od ostalih imenica istog roda po tome što morfema **-s** kao marker roda, broja, padeža i tipa deklinacije postaje *varijabilnom*, što će reći da ista SK može stajati *sa* i *bez -s*. Upoređi:

LKW, m,-(s),- (s) < Lastkraftwagen, m (N/ZS)

So wurden beispielsweise der Scheibenwischer **eines Lkw** außer Betrieb gesetzt und gleichzeitig die Wasserdüsen aktiviert, ... (www.verkehrsrundschau.de/laesst-sich-die-elektronik-eines-lk...-21.6.2016)

Der Arbeitgeber beschreibt die geforderte Tätigkeit als das Führen **eines Lkws** sowie das Schließen der Bracken **des Lkws** (<https://books.google.rs/books?isbn=3642853374> - 20.6.2016)

Kfz, n,-, (-s) < Kraftfahrzeug, n (N /ZS)

Steuert der Halter eines Kfz nicht selbst das Fahrzeug oder fährt darin als Passagier mit, die Erlaubnis erteilt, das Fahrzeug zu nutzen und damit nach Polen zu reisen. (www.polen.travel/de/mit.../vollmacht-zum-fahren-eines-pkw-20.6.2016)

Ventileinheit für einen Gasbrennstoffbehälter eines KFZs.

(www.google.com.vc/patents/EP0349159A1?cl=de- 21.6.2016)

Primeri iz našeg korpusa ukazuju ,međutim, da prevagu imaju SK bez morfeme -s u genitivu singulara poput:

Gulag, m, -(s), - (-s) < Glávnoje upravlenije ispravítel'no-trudovýx lageréj,m (N nukleus NP)

Da es nach der Auflösung des GULAG³ keine staatlich eingesetzte Instanz gegeben hat, welche über die Verbrechen dieser Behörde und ihrer Angestellten Recht gesprochen hätte, ist dieser Aspekt der sowjetischen Geschichte unaufgearbeitet geblieben.(https://books.google.rs/books?isbn=3847102591-21.6.2016)

NKWD,m, -,- < Народный комиссариат внутренних дел, m (N nukleus NP)

....und aus der Sicht des NKWD der Beginn einer Meuterei vermutet werden konnte,... (Grass, G. (2004:112):Im Krebsgang)

BdM, m, - , - , < Bund Deutscher Mädels, m (N nukleus NP)

Gleichfalls kamen dreihundert Mädchen aus Hamburg – ausgewählte Mitglieder des BdM-.....(Grass, G. (2004: 58): Im Krebsgang)

Padežna paradigma SK se u pluralu apsolutno odvaja od one BL. Sve SK, izuzev realija i onih parcijalnog tipa, pokazuju morfološki obrazac engleskog jezika koga markira morfema – s u pluralu bez naznake preostalih padeža (jaka deklinacija). Međutim, i ovdje kao i u singularu, morfema – s se neretko pokazuje varijabilnom, a što se može videti iz primera koji slede:

WG, f, -,-s < Wohngemeinschaft, f (N/ZS)

90 Prozent der Studenten lebten-trotzdem in WGs oder normalen Wohnungen. (www.tagesspiegel.de › Wirtschaft – 20.6.2016)

Limo, f / n ,-s, -s < Limonade, f (N/ Ex-D)

*Dabei gilt: Je mehr Diät-**Limos** täglich getrunken werden, umso höher das Risiko einer Frühgeburt. (www.zentrum-der-gesundheit.de › ... › Schwangerschaft-20.6.2026)*

Pkw, m, -(s), - (s) < Personenkraftwagen, m (N/ZS)

*Beispielsweise haben wir an der Unfallstelle eine Brems-/Blockierspur **eines Pkw** von 18,00 Meter auf trockener Asphaltfahrbahn. Anhand der o. a. Tabelle entnehmen wir bei diesen Fahrbahnverhältnissen 2n einen Bremsverzögerungswert von $7,5 \text{ m/s}^2$ (zu Gunsten des Beteiligten nehmen wir den niedrigeren Wert, obwohl **moderne Pkw** auch Verzögerungswerte um $8,0 \text{ m/s}^2$ erreichen. (www.unfallaufnahme.info/... tabellen/geschwindigkeiten-und- 20.6.2016)*

Rep,m,-s,- s < Republikaner, m (N /Ex-D)

*Mein Sohn wollte wissen ,was ich anlässlich der Bundestagswahl gewählt hätte.Ich sagte: **die Reps** bestimmt nicht,...(Grass, G. (2004:209): Im Krebsgang)*

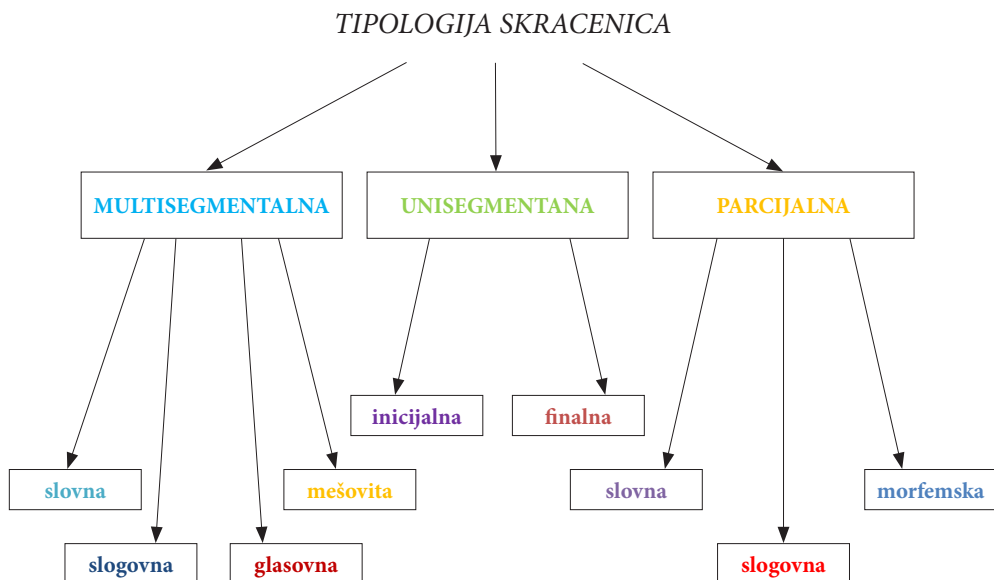
Iz ovde sprovedene analize nameće se zaključak da SK predstavljaju *tvorbeni model za sebe* te da i u nemačkom između njih i BL ne postoji odnos *apsolutne sinonimije* u smislu hipoteze, o kojoj je na početku rada bilo više reći, a prema kojoj su SK samo *varijante* BL (Hentschel, E./ Vogel,P. 2009: 472).

TIPOLOGIJA SKRAĆENICA

Redukcija (nem. *Kurzwortbildung*) kao tvorbeni model, tamo gde je prepoznata kao model u nastanku novih jedinica nominacije od kompleksnih BL, o čemu je u prethodnim poglavljima bilo više reči, vezuje se po pravilu za *tipove* SK. O tome na najbolji način svedoče izvori iz poglavlja 1 vezanih za tvorbu SK u nemačkom jeziku, kojima bi na ovom mestu valjalo još pridodati i: Donalis, Elke (2005), Grebović, Selma (2007) i Kučera, Vit (2013). Donalis nam daje analizu relevantne germanističke literature u datom trenutku, koja za predmet istraživanja ima SK u tvorbenom sistemu nemačkog jezika, izvlačeći pri tom vlastite zaključke i uspostavljajući vlastitu terminologiju. Grebović, Selma (2007:12-15) i Kučera, Vit (2013: 6-20) nude prikaz nastanka i razvoja tipologije SK i njihove terminologije isključivo iz domena germanističke derivatologije, ne upuštajući se u eventualno postojanje iste ili slične ili posve različite u drugim jezicima i *-(is)tikama*. Svim ovim radovima nameće se zajednički zaključak, da ne postoji jedinstveni prilaz navedenoj problematici niti zajednička tipologija te iz nje izvedena terminologija. Kao zajednički model ipak se nameće onaj koncipiran na hijerarhijskom ustrojsvu struktura BL kako ga srećemo kod Elke Donalis (up. Donalies, Elke 2007:139-149) i Flajšer/Barc (up. Fleischer/Barz 2012:277-280), delom i kod Kobler-Trill (1994:139-149). S obzirom na činjenicu da serbokroatistika ne poznaje **redukciju** kao tvorbeni model, pa joj je otuda i svaka tipologija stana, a na osnovu korpusa koji ukazuje da i sistem srpskog jezika poznaje SK te da se i one mogu podvesti pod isti sistem (vidi *diagram 1*) kao i one u

nemačkom jeziku, govori u prilog tome da model sa *dijagrama 1* može da posluži kao *meta-jezik* i za druge kontrastivne radove iz navedene oblasti. Takvi radovi su danas u kontrastivnoj tvorbi i leksikologiji izuzetno retki, a da su mogući i da potvrđuju našu hipotezu, vidi kod Muranyine Zagyvai Marta (2011: 28). Primenom navedenog modela na korpus srpskog i nemačkog jezika ostaje da analiza pokaže u kojoj meri se tipologija SK poklapa ili razlikuje u ova dva kontrastirana jezika.

Dijagram I

3.1. TIPOLOGIJA SKRAĆENICA U SRPSKOM JEZIKU

Uvidom u korpusni materijal dolazi se veoma brzo do spoznaje da se SK-sistem srpskog jezika uklapa u grubu tipologiju nemačkog, onako kako su je razvili Donalis Elke (2007) i Fleischer/Barz (2012). U korpusu se sreću sva tri tipa SK (**multisegmentalni**, **unisegmentalni** i **parcijalni**). U kakvom odnosu stoje oni jedan spram drugog, pokazaće istraživanje i njihova međusobna usporedba. Vidljivo je, međutim, već na samoj površini rada da 80% ukupnog korpusnog materijala srpskog jezika potvrđuje **multisegmen-**

talni tip kao najfrekventniji, a slede ga **unisegmentalni** sa 13% i **parcijalni** sa 7,40%. SK kao rezultat proističe iz redukcije: **NP** (89,8%), i **ZS** (7,40%), a pojedinačno i iz **PP** (jedan uzorak), **VP** (tri uzorka), **Ex-D** (1 uzorak)

3.1.1. MULTISEGMENTALNI TIP SK U SRPSKOM JEZIKU

Multisegmentalne SK nastaju u srpskom jeziku redukcijom ili kraćenjem, kako se vidi, najčešće frazalnih BL na njihove sastavne delove (segmente) uz istovremeno sažimanje inicijala svakog od segmenata u SK kao novu jedinicu nominacije. Od dužine fraze kao BL zavisi i dužina same SK. Njena struktura ne reflektuje strukturu BL već isključivo redosled segmenata u njoj, a on je konstantan kako u SK tako i u BL. Uporedi:

SUBNOR, m, -a, - < Savez udruženja boraca narodno-oslobodilačkog rata, m (SK/ NP)

*Ipak cenim gest članova **Subnor-a** koji i sada redovno posećuju dedin grob - (Politika, 27.3.2016.)*

CeSID, m, -a, - < Centar za slobodne izbore i demokratiju, m (SK/NP)

*Kada je Marko Blagojević, sa mesta direktora **CeSID-a** prešao na čelo vladinog tela za raspodelu novca oštećenima u poplavama iz 2014, **CeSID** je umro po drugi put. (pescanik.net/noc-kada-je-umro-cesid/-30.6.2016)*

NOPO, m, -a, - < Nijedan od ponuđenih odgovora, m (SK/ PP)

***NOPO** je posebno dospeo u žižu javnosti zato **ga** je podržao ,.....Đorđe Vukadinović. (Vreme,24.3.2016)*

RTS, m, -a, - < Radio-televizija Srbije, f (SK/NP)

*Sećanje na malu Milicu, radnike **RTS-a**, stradale vojnike... (Politika, 25.3.2016)*

EPS, m, -a, - < Elektroprivreda Srbije, f (SK/NP)

*Samo na taj način može se opravdati tvrdnja **EPS- a** da je račun za struju sa troškom javnog snabdevača od 125 dinara transparentan. (Politika,25.3. 2016)*

DJB, m,-a,- < Dosta je bilo, m (SK/ VP)

„Ovde se isključivo radi o ucenama **DJB**, da oni diktiraju kadrovska rešenja u opštini Vračar. (www.blic.rs/vesti/politika/ldp-ostaje-pri-svome-moze-vracar-ali-bez.../c3s1t63- 30.6.2016)

ID,f, -a,- < Islamska država, f (SK/ NP)

Odgovornost za bombaške napade na aerodrom u Briselu preuzela je **ID**,...(*Politika*, 24.3.2016)/

Ovde navedeni primeri pokazuju jasno da prilikom redukcije BL u SK ne bivaju nužno svi segmenti fraze redukovani i tako obuhvaćeni SK, veoma često izostaju npr. *predlozi* ili *konjunktori* kao kod **CeSID** (*za* i *i*), ali ne i kod **NOPO** (*od*), što svedoči da ovde ne postoji čvrsto pravilo. U velikom broju BL bivaju redukovane na početna ili *inicijalna slova* segmenata pa otuda i naziv **slovná SK** (detaljnije o ovome kasnije). Na istom primeru, **CeSID**, pada u oči da BL može biti i **mešovito** redukovana, kombinujući npr. *slova* i *slog*. Ukoliko je neki od segmenata frazalne BL i sam konstrukcija (**ZS** ili **Ex-D**), onda i njihovi konstitutivni delovi sa inicijalnim slovima ulaze u sastav SK kao celine poput : **RTS** i **EPS**. Ovde navedeni primeri jasno pokazuju da **multisegmentalni** tip SK nije jedinstven te da se i u okviru njega daju prepoznati *četiri podtipa*:

3.1.1.1. Slovné SK u srpskom jeziku

Srpski jezik ima dva alfabeta – *ćirilicu* i *latinicu*. **Redukcija** kao tvorbeni model podrazumeva oba alfabeta, a skraćivanje se odvija najčešće *spe-lovanjem slova*. Otuda i naziv - **slovná (spelovana) SK**. Udeo ovog podtipa **multisegmentalne** SK iznosi u našem korpusu 43,11%, što upravo ovaj tip potvrđuje kao izuzetno produktivan u srpskom jeziku. Najčešće se sreće kod redukcije *realija* ali i opštih leksičkih jedinica. Spelovana SK piše se *slovima* ali njena posebnost u odnosu na nemački ogleda se u tome što se neretko beleži i *načinom izgovora*, posebno kod ćirilice. Uporedi:

СДК, f, - , - < Служба друштвеног књиговодства, f (N nukleus NP)

Јесте ли икада били у Служби друштвеног књиговодства?

Скраћеница је СДК. Ова скраћеница чита се према именима латиничких слова: ес-де-ка. (<https://www.opismenise.com/component/k2/tag/скраћенице-3-2-2017>)

Де-ен-ка / ДНК, m, -a, - < Dezoksiribonukleinska kiselina, f (N nukleus NP)

Srbija ће, по свој прилици, у наредних месеци дана ући у јавну расправу о Нацрту закона о националном „де-ен-ка регистру,... (www.dnevnik.rs/arhiva?page=5789&date...1&date...date -3-2.2017)

pe-es / PS, m, -a,- < Propisani standard, m (SK/NP)

*Tada su filmovi,..., morali biti po **pe-esu**, svi su morali biti uredni, ispravni....(TV Revija, 9-15 aprila 2016.)*

te-ve/ TV, m, -a, - i < televizija, f (SK/ZS)

*Umorilo me kada curice Vremenke sa **te-vea** sve jednako opominju(Politika, 5.5.2016.)*

BI-BI-SI / BBC, m, -a,- < British Broadcasting Corporation (SK/ NP)

*Dokumenta izneta na svetlost dana pokazuju da je Udba primala more informacija od špijuna u **Bi-Bi-Siju** od kraja Drugog svetskog rata do 80-tih godina - rekao je novinar slovenačke televizije Pop Jure Branković.(www.pressonline.rs/info/politika/.../tito-imao-spijune-u-bi-bi-siju-30-godina.html- 2.7.2016)*

*Čelnici medijskog giganta **BBC-ja** prisetili su se jednog od najvećih gafova u istoriji televizijskog programa koji se odigrao upravo ispred njihovih kamera 8. maja 2006. godine. (www.naslovi.net/2016-05-18/.../bbc-se-prisetio-najvece...ispred-kamera.../18455705 -2.7.2016)*

SS, m, -a, - < Schutzstafel, f (SK/ZS)

*.....u kome ona objašnjava izvesnom gospodinu ...kako su konfiksaciju slika u Jugoslaviji obavljale razne jedinice **SS-a**(Politika, 12.3.2016)*

Es-Es, m, -a,- < Schutzstafel, f (SK /ZS)

***Es-Es**, paravojna organizacija, “zaštitni odredi” nemačkih nacisti, ostali su upamćeni po najvećim zločinima Drugog svetskog rata. (www.novosti.rs/vesti/planeta.299.html:365921-2.6.2016)*

NSP, m, -a,- < Novi svetski poredak, m (SK/ NP)

*Danas se ponovo vodi bitka za hegemoniju u svetskom sistemu, a **NSP** je pred mnoštvom izazova. (Politika, 4.8.2016)*

Ove SK su izuzetno produktivne u tvorbenom sistemu srpskog jezika i posebno mesto zauzimaju kao *baza* u tvorbi **derivata** (o tome kasnije).

3.1.1.2. Glasovne SK u srpskom jeziku

Za razliku od **slovnih** (spelovanih) SK primetan je u našem korpusu i značajan broj **glasovnih** SK (33,94%). One nastaju **redukcijom** kompleksnih BL tako što se početni glasovi segmenata slivaju (uvezuju) fonetski u jednu celinu, u jedno, i čitaju se kako su napisane. Otuda i naziv „*phonetisch gebundene Initialwörter*” kod Flajšera (Fleischer, Wolfgang 1969:210), Flajšera i Barc (Fleischer, W. /Barz, I. 1992: 220) i Šipan (Schippan, Thea 1984:115). Ilustracije radi uporedi:

IZS, m,- a,- < Islamska zajednica Srbije, f (SK/ NP)

Suljović, koji sada obavlja funkciju prvog čoveka u IZS-u, pak smatra da će se izbor novog reisa obaviti u skladu sa normativima.....
(Politika, 16.6.2016)

IZuS, m,- a,- < Islamska zajednica u Srbiji, f (SK/ NP)

Nezadovoljni imami tvrde da se novopazarski medžlis prepušta IzuS-u: (Politika, 16.6.2016)

DOS, m,- a,- < Demokratska opozija Srbije, f (SK/ NP)

Oni koji bi, u stvari, želeli da raščiste sa svim sledbenicima dosovske maksime – “kome je do morala neka ide u Crkvu”. (Politika, 10.5.2016)

SANU, m,- (a)- < Srpska akademija nauka i umetnosti, f (SK/NP)

Spomenik je trebalo da otkrije, recimo, predsednik SANU,..... (Politika, 12.3. 2016)

EPS, m, -a,- < Elektroprivreda Srbije, f (SK/ NP)

Samo na taj način može se opravdati tvrdnja EPS- a da je račun za struju sa troškom javnog snabdevača od 125 dinara transparentan.
(Politika, 25.3. 2016)

HRT, m, -a, - < Hrvatska radio – televizija, f (SK/NP)

Poenta celog mini skandala je činjenica da se Bože pravde nije mogla čuti na HRT-u nakon povišene temperature u bilateralnim odnosima.
(Vreme, 13.8.2015)

Svi ovde navedeni primeri, a i mnogi drugi iz korpusa, pokazuju da i **glasovne** SK za BL imaju isključivo NP te da njena struktura i dužina određuju i samu SK.

3.1.1.3. Slogovne SK u srpskom jeziku

Daleko ređe u odnosu na prethodna dva podtipa *multisegmentalnih* SK javlja se u srpskom jeziku i podtip **slogovne** SK. Ovakve SK sastoje se od *početnih slogova* ili *početnih delova* segmenata BL, koji sažeti u SK kao jednu celinu bivaju čitani po pravilu ravno kao i **glasovne** SK. Njihov udeo u našem korpusu iznosi 7,33% i pokazuje sledeće: kao BL, ukoliko su ove *srbizmi*, prevažno nose NP kao i kod prethodna dva podtipa, a u slučaju da su **redukciji** podvrgnuti *germanizmi* najfrekventnije su *složenice* (ZS).Uporedi:

gensek,m, -a, -ovi < generalni sekretar , m (SK/NP)

Da bi postao gensek, Jeremić će morati da ubedi svih pet stalnih članica Saveta bezbednosti da ga prihvate (www.vreme.com/cms/view.php?id=1386634-24.5.2016)

MASPOK , m, -a , - < Masovni pokret, m (SK/ NP)

Otuda moja teza da je „maspok“ bio u stvari prvi veliki napor posle Drugog svetskog rata za devauisanje jugo-utopije.(http://www.politika.rs/scc/clanak/288392/Generalna-proba-razaranja 15.5.2016)

štuka ,f, - e , - e < Sturzkampfflugzeug, n (SK/ ZS)

Sat na ruci počinje da se pali i gasi. Titra mi pred očima...Štuke nad Beogradom. Saveznici nad Beogradom. NATO nad Beogradom. April u Beogradu. Vreme je letelo... Čuo sam glasove... (www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=299968 -11. 6.2016)

Gestapo, m , -a, - < Geheime Staatspolizei, f (SK/ NP)

U to se vreme na čelu te direkcije nalazio dr Šefer, šef Gestapo-a, ... (Politika,25.mart 2016)

Štazi, m, -ja,- < Staatsicherheit, f (SK//ZS)

Rupert kaže da je Filbi Štaziju pričao samo ono što žele da o njemu misle..... (Politika,11.4.2016)

3.1.1.4. Mešovite SK u srpskom jeziku

U srpskom korpusnom materijalu nailazimo i na SK nastale kombinacijom **početnih slova i početnih slogova**, tj. **delova** segmenata polaznog BL. Otuda i naziv **mešovita** SK (slično i Grebović, Selma 2003: 64). U ukupnom korpusu koji obuhvata **multisegmentalne** SK, njihov postotak iznosi 5,50%. Uporedi:

Belef, m, -a, - < Beogradski letnji festival, m (SK/NP)

*...kad se desi neuspeh, kao u slučaju predstave Peti park, koprodukcije Bitef teatra i **Belefa**, onda gubim,.... (NIN, 23.7.2015)*

CeSID, m, -a - < Centar za slobodnu izbore i demokratiju, m (SK/NP)

*Kada je Marko Blagojević, sa mesta direktora **CeSID-a** prešao na čelo vladinog tela za raspodelu novca oštećenima u poplavama iz 2014, **CeSID** je umro po drugi put. (pescanik.net/noc-kada-je-umro-cesid/-5.7.2016)*

OZNA, f, -e, - < Odeljenje za zastitu naroda, n (SK/NP)

*U Beogradu, kao važnom centru, odmah po oslobođenju formiran je poseban centar **Ozne**, koji je rukovodio operativom za ceo grad. (doksite.de › Personen › erweiterter Personenkreis › Aleksa Jovanović-28.3.2016)*

GULAG, m, -a, -zi < Glávnoje upravljénije ispravítel'no-trudovýx lagerj, m (SK/ NP)

*On je odgovorio da u Moskvi više nema muzičara, da su svi u **gulazima**. (www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=1120054- 1.6.2016)*

Sve SK podtipa **mešovita** SK imaju u srpskom jeziku, kako to primeri pokazuju, NP za BL.

3.1.2. UNISEGMENTALNE SKRAĆENICE U SRPSKOM JEZIKU

Srpski korpus beleži i **unisegmentalni** tip SK, u poređenju sa prvim, daleko ređe, u ukupnom iznosu od 13%. Većinu njih srećemo i u drugim jezicima, pa možemo govoriti o *internacionalizmima* i istovremeno ustvrditi da je

ovaj tip SK u tvorbenom sistemu srpskog jezika izuzetno redak. Skraćenice ovog tipa nastaju **redukcijom** BL na samo *jedan* njen deo- početni ili prvi u redosledu, u daljem tekstu **inicijalni**, ili onaj s kraja, u daljem tekstu **finalni** kao, npr. : **auto** < **auto**mobil ili **čelo** < violon**čelo**, **bus** < auto**bus**. (up. Grebović, Selma 2003:64).

3.1.2.1. Inicijalne SK u srpskom jeziku

Primeri poput:

Amer, m, -a, -i < **Amerikanac, m (SK /Ex-D)**

Ameri su otišli na Mesec, a mi penzioneri ne možemo da doguramo ni do pola meseca. (Politika, 17. 4. 2016)

birc,m,-a, -uzi < **bircuz, m (SK/Ex-D)**

Gospode nije bilo, svi su bili jednaki i složno su trošili zajednička dobra iz Stevinog **birca**. (www.srbijadanas.com/.../kafanska-prica-kad-u-bircu-zarate-komunizam-i-kapitalizam.../-15.5.2016)

Medak, m, -a,- < **-Medakovićevo naselje, n (SK/ NP)**

Posle pisanja „Blica“ konačno je uklonjena bandera-kanta na **Medaku** koju je još pre šest meseci uništio autobus na liniji 50. (www.blic.rs/medak- 2.5.2016)

Goli, m ,-og ,- < **Goli otok, m (SK/ NP)**

Sretnem ga deset godina posle **Golog** na Terazijama. (Politika, 22.4.2016)
Goli je staljinska praksa. (Politika, 22.4.2016)

lokal, m,-a, -i < **lokalni nivo, m (SK/NP)**

Oni sada,...., treba da naprave konačnu sliku kako će formirati vlast u republici i pokrajini, a to će se sigurno reflektovati na **lokal**,.... (Politika,14.5.2016)

trola, f,-e ,-e < **trolejbus) m (SK /ZS)**

Dobri žuča iz beogradske **trole**.(www.24sata.rs/tuga-pas-radi-nesto-vrlo-neobicno-u-beogradskoj-troli-foto/2660- 5.7.2016)

lumpen, m -a, -i < lumpenproletarijat, m (SK/ZS)

Lumpeni su tako „opasna klasa, društveni talog, ta pasivna masa koja truli zbačena na najniže nivoe društva...”(https://rnp-f.org/2015/04/24/kreativni-marksizam-i-lumpenproletarijat/-7.6.2016)

cvike (pl) < cvikeri (pl.) (SK/Ex-D)

Laptop na bajs, bajsom na reku, sluške na uši, cvike na nos. (Lepota i zdravlje, avgust 2016:38)

Knez, m,-a,- < Knez Mihailova ulica, f (SK/NP)

U svakom slučaju, naučio sam da ga vidim u Knezu. (Politika, 8.5.2016)

ilustruju podtip **inicijalna** SK. Ovaj podtip **unisegmentalne** SK je veoma interesantan i semantički se znatno razlikuje od prethodnog. On se ne ubraja u standardni srpski registar, već tendira ka substandardu, tačnije *žargonu*. Kao BL kod ovog podtipa fungiraju i dalje najčešće *nominalna fraza* (NP), *eksplicitni derivat* (Ex-D), a i *složenica* (ZS). Na osnovu korpusa očekujemo da će ovaj tip SK sve više dobijati na frekventnosti zahvaljujući upravo njegovom pragmatičnom statusu.

3.1.2.2. Finalne SK u srpskom jeziku

Ovde treba naglasiti da u tvorbenom sistemu srpskog jezika postoje i **unisegmentalne** skraćenice nastale od samo jednog – krajnjeg dela polaznog BL kao, npr. **čelo** < **violončelo**, **bus** < **autobus**, **šino****bus**. Ovaj podtip SK najpoznatiji je u germanističkoj literaturi pod već zastarelim nazivom *Schwanzwort*, danas sve češće i *Endwort* (vidi Kostić- Tomović, Jelena 2013: 137) a mi ćemo ga u daljem tekstu nazivati **finalnom** SK, gledajući primarno poziciju same SK. U korpusu srpskog jezika primera ovog tipa je znatno manje nego prethodnih i većina njih se može sresti i u drugim jezicima, što potvrđuje da je reč o *internacionalizmima*. Primeri poput:

logor, m-, -a, -i < koncentracioni logor, m (SK/NP)

Kada je obrazovan logor na Banjici? (Politika, 25.3.2016)

bus, m,-a,-evi < autobus, m (SK/ZS)

Ali sakriven ispod komunalnog reda, bio je klasni red (sublimiran u onoj bezobraznoj reklami za busplus – “na gužve utiču putnici koji se voze bez karte”- (Politika, 23.7.2016)

bas, m, -a, -ovi < kontrabas**, m (SK/ZS)**

*Sa čela je Mingas kasnije lako prešao na **bas**, instrument kojim je stekao slavu. (blog.b92.rs/text/20132/Mingasovi-prsti%3A-Charles-Mingus-zivot-i-delo/- 28.8.2016*

čelo, n, -a, -a < violončelo**, n (SK/ZS)**

*Mingas senior je uskoro izludeo od sinovljevog vežbanja na trombonu, oduzeo mu instrument i kupio drugi, tiši: **čelo**. (blog.b92.rs/text/20132/Mingasovi-prsti%3A-Charles-Mingus-zivot-i-delo/- 28.8.2016)*

potvrđuju da se i kod ovog podtipa SK kao BL javljaju *nominalna fraza (NP)* i *složenica (ZS)*. Njihovom *redukcijom* dobija se *nukleus* odnosno *osnovička NK* kao **finalna** SK, po značenju opštija u odnosu na BL, a prati ih neretko i promena u morfološkom sistemu.

3.1.3. PARCIJALNE SK U SRPSKOM JEZIKU

U tvorbenom sistemu srpskog jezika postoji i treći tip SK koga smo napred označili kao **parcijalni**. Za razliku od prethodna dva ovaj prilikom **redukcije** zadržava *nukleus NP* ili *osnovičku NK*, ukoliko je BL *složenica (ZS)*, pa otuda i naziv **parcijalni**; *redukcijom* je obuhvaćen samo *satelit* u prepoziciji kod NP ili *determinativna NK* kod *složenice (ZS)*. U zavisnosti na šta se ovi segmenti krata, u srpskom jeziku srećemo sledeća tri podtipa:

3.1.3.1. Slovna parcijalna SK u srpskom jeziku

Ovaj podtip je rezultat *redukcije* BL najčešće na *početna slova satelita N* ili *početno slovo determinativne NK*. Ovaj podtip parcijalne SK, dakle **slovn** SK, je u srpskom jeziku redak ali se može sresti kao u primerima:

A-bomba, f,-e,- e < a(tomska) bomba, f (SK/ NP)

*Ova komisija zaključila je da je proizvodnja **A-bombe** moguća i napravila procenu o količini izotopa uranijuma koja je potrebna da se izazove lančana reakcija. (www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=425346-28.8.2016)*

UV-zrak , m,-a, -ci < ultravioletni zruci (SK/NP)

*Na kraju, razmislite o zameni fluorescentnih sijalica LED osvetljenjem, koje gotovo ne emituje **UV-zrake**. (Lepota i zdravlje, avgust 2016:62)*

e-novine, pl.< elektronske novine (SK/ NP)

*Žao mi je što više neće biti **E-novina**, nadam se da će uskoro ponovo postojati u nekom novom obliku. (www.naslovi.net/2016-07-22/e-novine/staljinisticko-pravosudje-gusi.../18732068 -13-3-2017)*

Pod ovaj podtip ne bi se dali podvesti : **x-zraci, v-izraz** i sl. zato što **x** i **v** nisu rezultat *redukcije* već je reč o tipičnoj *determinativnoj* ili prvoj NK u okviru determinativne složenice (*determinative Zusammensetzung*) čiju smo SK prihvatili kao jedinicu *meta-jezika (ZS)* i za srpski jezik.

Pored ovih SK u srpskom jeziku moguće su i **parcijalne slovne** SK sa *skraćenim nukleusom na početno slovo* kao u primeru:

Užas,m,a, - < Uža Srbija, f (SK/ NP)

*Oni to vide. Oni su radi toga došli dole, a neće da vide nove kolone izbeglica koje su krenule sa Kosova, u drugom pravcu, prema «**Užasu**», to jest užoj Srbiji. (www.rastko.rs/kosovo/raspeto/gov_artemije.html-8.6.2016)*

3.1.3.2. Slogovna parcijalna SK u srpskom jeziku

Kao podtip **parcijalne** SK **slogovna** se u srpskom jeziku sreće u slučaju da se nukleus NP kao BL ne krati kao što se ne krati ni osnovička NK složene BL (ZS), a da se **redukcija** svodi na početni slog/slogove *satelita* N ili *determinativne* NK u okviru *determinativne složenice (DetZS)* kao što ilustruju sledeći primeri:

šuko- utičnik, m, -a,-i < Schutzkontakt- utikač,m (SK//ZS)

*Frižider se ne može isključiti (elektromotor radi iako je dugme ... Pegla ne radi u utičnici ima napona; neispravan **šuko-utikač** ili odvojeni kontakti u šuko-utikaču. (www.serviseri.com/index2.php?option=com_content&task=view&id - 29.8.2016)*

alu-folija ,f,-e,-e < **aluminijumska folija**, f (SK/ NP)

*Ako vas muče bolovi u vratu, leđima, ramenima, kolenima, ili imate bol u peti koji onemogućava da se oslonite na nju, možete da stavite **alu-foliju** na bolno mesto. (www.telegraf.rs/zivot-i-stil/1510490-oslobodite-se-bola-pomocu-alu-folije- 29.5.2016)*

zoo-vrt, m,-a,-ovi < **zoološki vrt**, m (SK/ NP)

*....da se 250 000 evra, planiranih za pingvinarijum, utroši za sređivanje postojećih kapaciteta **zoo-vrta**. (Politika, 1.8.2016)*

3.1.3.3. Morfemska parcijalna SK u srpskom jeziku

Za razliku od prethodna dva podtipa **parcijalne** SK, **morfemski** podtip je u sistemu srpskog jezika frekventniji, s tendencijom daljeg širenja. Kao BL najčešće fungiraju NP sa očuvanim nukleusom i redukovanim satelitom na *prvi morfem* (osnovički), pretvarajući tako NP u *determinativnu složenicu* (NP>ZS) ili ZS u *polusloženicu*, što se lepo vidi iz sledećih primera:

alko-test, m, -a, -ovi < **alko(hol)-test**, m (SK/ ZS)

*Uz **alko-test** i detektor za mobilni. (Politika, 18.4.2016)*

mobil-test, m, a, ,ovi < **mobil(ni telefon)- test**, m (SK/ ZS)

*Na sličan način možda će uskoro da se koristi **mobil-test**, spravica pomoću koje može da se ustanovi da li je nepažljivi vozač koristio telefon pre nego što se dogodio sudar. (Politika, 18.4.2016)*

fiskultura, f,-e, - < **fizička kultura**, f (SK/NP)

***Fiskultura** na parkingu. (www.media.ba/bs/.../fiskultura-na-parkingu-4.5.2016)*

konclogor, m ,-a,-i < **koncentracioni logor**, m (SK/NP)

*Nakon Tuđmanovog deljenja Bosne, klanja u Ahmićima i hrvatskog **konclogora** za Bošnjake čisto se sažalim..... (Politika,7.4.2016)*

3.2. TIPOLOGIJA SKRAĆENICA U NEMAČKOM JEZIKU

Analizom korpusnog materijala dolazimo do spoznaje da se tvorbeni sistem SK nemačkog jezika suštinski ne razlikuje od napred opisanog sistema srpskog jezika; pada, međutim, u oči da su SK u nemačkom daleko produktivnije u odnosu na one u srpskom. Oslanjajući se na grubu tipologiju Elke Donalis (Donalies, Elke 2007) ali i na Flajšer/Barc (Fleischer/Barz (2012), u korpusu nemačkog jezika srećemo sva tri tipa SK (**multisegmentalni**, **unisegmentalni** i **parcijalni**), koje smo zabeležili i u srpskom tvorbenom sistemu. Vidljivo je i ovde da većina korpusnog materijala nemačkog jezika potvrđuje **multisegmentalni** tip kao najfrekventniji, a slede ga druga dva kao daleko ređa, ali češća u poređenju sa srpskim. SK kao rezultat skraćivanja proističe iz redukcije NP ali nešto češće i one iz redukcije složenica (ZS); slede derivati (Ex- D).

3.2.1. MULTISEGMENTALNI TIP SK U NEMAČKOM JEZIKU

Multisegmentalne SK nastaju u nemačkom jeziku **redukcijom** ili kraćenjem, najčešće kompleksnih tvorbenih struktura tipa **determinativna složenica**, ređe **Ex-D**, ali i frazalnih BL (NP) na njihove sastavne delove (segmente) uz istovremeno sažimanje inicijala svakog od segmenata u SK kao novu jedinicu nominacije. Od dužine fraze kao BL zavisi i dužina same SK, a kod kompleksnih tvorbenih struktura one ne reflektuju strukturu BL već isključivo redosled segmenata u njoj, a on je konstantan kako u SK tako i u BL. Uporedi:

Kfz, n, -, (-s) < **Kraftfahrzeug, n** (SK//ZS)

*Steuert der Halter **eines Kfz** nicht selbst das Fahrzeug oder fährt darin als Passagier mit, benötigt der Fahrer des Fahrzeugs unbedingt eine Bescheinigung, in der der Halter dem Fahrer die Erlaubnis erteilt, das Fahrzeug zu nutzen und damit nach Polen zu reisen. (www.polen.travel/de/mit.../vollmacht-zum-fahren-eines-pkw-20.6.2016)*

DFB, m, - es,- < **Deutscher Fussballbund, m** (SK/ NP)

***DFB** spendet eine Million Euro an Stiftungen. (www.dfb.de/.../dfb-spendet-eine-million-euro-an-stiftungen-1..-29.6.2016)*

Multisegmentalni tip SK ni u nemačkom jeziku nije jedinstven te se i u okviru njega daju prepoznati četiri podtipa:

3.2.1.1. Slovne SK u nemačkom jeziku

Analiza korpusa nemačkog jezika potvrđuje **slovne** SK kao najproduktivniji podtip u okviru **multisegmentalnog** tipa. Najčešće se sreće ovaj podtip kod redukcije **realija** ali ništa ređe ni kod SK opšteg značenja. Kao spelovana SK ona se piše slovima ali njena posebnost ogleđa se u tome što se neretko beleži i *načinom izgovora*. Uporedi:

BdM, m,-,- < Bund Deutscher Mädels, m (SK/ NP)

*Gleichfalls kamen dreihundert Mädchen aus Hamburg – ausgewählte Mitglieder **des BdM** - und weit über hundert Journalisten an Bord . (Grass, G. (2004: 58): Im Krebsgang)*

SED, f,-,- < Sozialistische Einheitspartei Deutschland, f (SK/ NP)

*Und ich sah Sauluspaulus Wolf, den gefürchteten Stasi-General als frischgebackenen Freiheitskämpfer und dann den **SED**-Boß von Berlin als zähnefletschenden Glasnostalgiker- (Bierman, Wolf (1989) : <http://www.zeit.de/1989/47/mir-lachte-das-herz-und-es-gab-mir-einen-stich>- 29.8.2016)*

EM, f, -, - < Europameisterschaft, f (SK/ZS)

***EM** 2016 in Frankreich Spielplan: Hier findest du alle Spiele im Überblick. (www.spiegel.de › Sport › Fußball-News › Fußball-EM 2016-29.6.2016)*

WG,f,-,-s < Wohngemeinschaft, f (SK/ZS)

*90 Prozent der Studenten lebten-trotzdem in **WGs** oder normalen Wohnungen. (www.tagesspiegel.de › Wirtschaft – 20.6.2016)*

KP, f, - /-s < Kommunistische Partei, f (SK/NP)

*Die **KPs** anderer Länder, vor allem in anderen Kontinenten werden am ehesten beim Unterartikel Kalter Krieg, dabei beispielsweise unter China und Entwicklungs- und Schwellenländer erwähnt.(https://de.wikipedia.org/wiki/Kommunistische_Partei- 20.6.2016)*

SPD, f,-,- < Sozialdemokratische Partei Deutschland, f (SK/ NP)

*Bis dahin ahnte die **SPD** nichts von ihrem unverdienten Glück, fand aber später ,....., zumindest unser Plakat, meinen **Es-Pe-De** krähenden Hahn gelungen. (Grass, Günter (1999:235): Mein Jahrhundert)*

Svi ovde navedeni primeri, a i mnogi drugi iz korpusa, potvrđuju da **slowne** SK u nemačkom jeziku imaju pored NP i visoku zastupljenost **složenice (ZS)** kao BL, čime se upravo nemački razlikuje od srpskog jezika.

3.2.1.2. Glasovne SK u nemačkom jeziku

Za razliku od **slownih** (spelovanih) SK primetan je u analiziranom korpusu i neznatan broj **glasovnih**, fonetski uvezanih inicijalnih SK (up. Fleischer, Wolfgang 1969: 210; Fleischer/Barz 1992:220; Schippan, Thea 1984:115). One nastaju **redukcijom** kompleksnih BL tako što se početni glasovi segmenata slivaju (uvezuju) fonetski u jednu celinu, u jedno, i čitaju se kako su napisane kao jedna reč. To se podjednako odnosi i na čisto nemačke SK ali i na one iz drugih jezika. Ilustracije radi uporedi :

CIA, f/n , - , - < Central Intelligence Agency (SK/ NP)

*Geheime Gefangenentransporte im Anti-Terrorkampf **des CIA**, Verhörrmethoden, die Folter gleichkommen - alles mitten in Europa. (<https://www.tagesschau.de/.../anti-terrorkampf-cia-101.html> - 20.6.2016)*

DIN, n/f,-s/- < das Deutsche Institut für Normung, n /die Deutsche Industrienorm, f (SK/NP)

*Die Standardgrößen für Papierformate (siehe Papier) in Deutschland sind die vom Deutschen Institut für Normung (**DIN**) erstmals am 18. August 1922^[1] in der DIN-Norm **DIN** 476 festgelegten Formate. (<https://de.wikipedia.org/wiki/Papierformat>- 31.8.2016)*

DaF, n, -, -, < Deutsch als Fremdsprache, n (SK/NP)

*Vertiefungsmodul **DaF/DaZ** (24-Stunden Modul) an der Universität Wien.*

Pod ovaj podtip dale bi se podvesti i druge SK poput: **APO /Apo**, **DEFA, Ufo** i sl. Kod većine njih kao BL fungira **NP**. Uporedi:

UFO,n,-s,-s < unbekanntes Flugobjekt, n (SK/NP)

*Es sieht aus wie ein **UFO**, ein unbekanntes **Flugobjekt**, und irgendwie gehört es auch nicht hierher in die Pariser Vorstadt Saint-Denis. (www.salzburg.com › Meinung › Standpunkt – 29.8.2016)*

DEFA, f, -, - < **Die Deutsche Film AG**, f (SK/NP)

Die DEFA sollte laut dem Anliegen ihrer Gründer „helfen, in Deutschland die Demokratie zu restaurieren, die deutschen Köpfe vom Faschismus zu befreien und auch zu sozialistischen Bürgern erziehen. (<https://de.wikipedia.org/wiki/DEFA>- 29.8.2016)

APO, f, -, -s < **die Außerparlamentarischen Opposition**, f (SK/NP)

Sie wiederum verstanden sich als Teil der APO, der

Außerparlamentarischen Opposition. (www.zeitklicks.de/.../wie-und-wo-war-die-studentenbewegung.- 29.8.2016)

Ovde navedeni primeri pokazuju da kod **glasovne** SK u nemačkom jeziku kao BL funkciraju primarno NP.

3.2.1.3. Slogovne SK u nemačkom jeziku

Daleko frekventnije u odnosu na prethodni podtip **multisegmentalne** SK u nemačkom jeziku se javlja podtip **slogovne** SK. Ovakve SK sastoje se od početnih slogova ili početnih delova segmenata BL, koji se, sažeti u SK kao jednu celinu, čitaju po pravilu ravno kao i **glasovne** SK. Analiza korpusa pokazuje sledeće: kao BL kod **slogovnih** SK u nemačkom jeziku prevagu nose *determinativne složenice* (ZS), što suštinski razlikuje nemački i srpski, iako se u nemačkom pojedinačno sreću i NP. Uporedi:

Gensek, m, -, - (s) < **Generalsekretär**, m (SK/ZS)

Für die Mütterchen an Russlands Kirchentüren, die so behände das Kreuz schlagen und dabei ihre Bettel-Kopeken in der Schürzentasche verschwinden lassen können, war der neue „Gensek“ (Generalsekretär, im Sowjetjargon) der Partei schon 1985 ein alter Bekannter:(www.spiegel.de › DER SPIEGEL-29.6.2016)

HiWi, m, -, -s < **Hilfswissenschaftler**, m (SK/ZS)

Als Studentische Hilfskräfte, auch HiWi genannt, unterstützt ihr wissenschaftliche Projekte oder seid die rechte Hand eines Professors. (www.urbanite.net/.../arbeiten-als-student-leipzig-tipsps-nicht-n.- 29.6.2016)

Schupo, f,-,- < Schutzpolizei, f (SK / ZS)

Von der **Schupo** wurde er nach den unruhigen Zeiten des Ersten Weltkrieges in Arrest genommen und die Nazis hielten ihn – nicht ohne Grund – für einen Gegner des Regims. (www.badische-zeitung.de/.../wehrer-original-legte-grundstein-...3.7.2016)

Vopo, f,-,- < Volkspolizei, f (SK / ZS)

Neben **der Vopo** stehen als „Reservekräfte“ Militär- und Spezialeinheiten parat, deren „kurzfristiger Einsatz“, so MfS-Chef Erich Mielke, „zu offensiven Maßnahmen zur Unterbindung und Auflösung von Zusammenrottungen zu gewährleisten ist“. (www.spiegel.de › DER SPIEGEL – 5.7.2016)

Stasi, f,-,- < Staatsicherheit, f (SK/ZS)

Seine Freunde hatten ihn für tot gehalten und vermutet, daß die **Stasi** ihn weggeschafft habe, um keinen Toten melden zu müssen. (Bierman, Wolf (1989) : <http://www.zeit.de/1989/47/mir-lachte-das-herz-und-es-gab-mir-einen-stich-> 29.8.2016)

Gestapo, f,-,- < Geheime Staatspolizei, f (SK/ NP)

Doch während deren Terrorherrschaft und während des Krieges wähnte sich Kästner in der Hauptstadt nicht wirklich in Gefahr, trotz zweimaliger Festnahme durch die **Gestapo**. (www.welt.de/.../Vor-40-Jahren-starb-Erich-Kaestner.html- 29.8.2016)

Većina ovde navedenih SK su opšteg značenja i ređe se sreću one koje pokrivaju domen *realija*.

3.2.1.4. Mešovite SK u nemačkom jeziku

U nemačkom korpusnom materijalu jedva da nailazimo na **SK** nastale kombinacijom početnih slova i početnih slogova te **morfema** kao delova segmenata polaznog BL. Otuda i naziv **mešovita** SK koju srećemo kod Flajšer/Barc (Fleischer,W./ Barz, I.,2012:277). Kao jedini primer za navedeni podtip **multisegmentalne** SK u germanističkoj literaturi se navodi leksema **Azubi**, SK koja se da opisati na sledeći način:

Azubi ,m, -s,-,-s <A(us)zubi(Idender), m (SK/ Konv.N)

Heute beginnt der durchschnittliche **Azubi** seine Ausbildung kurz nach dem 20. Geburtstag. (www.sueddeutsche.de › Karriere- 30.8.2016)

Ostaje ipak otvoreno pitanje da li se u navedenom primeru radi o promeni N/**Konvrs.** u N/ **SK** ili **Ex-D**, na šta ukazuju Donalis, Elke (2005:149) ali i Petronijević, Božinka (2000:46). O ovome kasnije. No, nezavisno od toga sreću se i primeri koji jasno pokazuju **mešovite** SK u nemačkom jeziku poput:

Nafri, m, s, -s < gewalttätige Nordafrikaner, m (SK/ExD)

Der Begriff „Nafris“ sei überdies „keine offizielle Sprachregelung oder ein offizieller Begriff, den wir verwenden würden“, sagte er weiter. Vielleicht verschwindet das Wort „Nafri“ also auch ganz schnell wieder in der Giftkiste der Unwörter. (<https://www.merkur.de/.../nach-koeln-was-heikle-arbeitsbegriff-naf> - 10.3.2017)

Debeka, f, -, - < Deutsche Beamten-Krankenversicherung, f (SK/NP)

*Aus den Anfangsbuchstaben **Deutsche Beamten-Krankenversicherung** entwickelte sich später durch phonetische Ableitung der heutige Name **Debeka** (<https://de.wikipedia.org/wiki/Debeka>-10.3.2017)*

Aküfi, ,m , -s, - s < Abkürzungsfimmel, m (SK/ZS)

*Nun ist der **Aküfi** um eine Variante reicher. Ab sofort gibt es Napoleon. Nicht verwandt und nicht verschwägert mit dem Kaiser und Feldherrn. Napoleon ist neuerdings die polizeiinterne Abkürzung für „Nachbereitung polizeilicher Einsätze online“. (www.verkehrportal.de > ... > Dies und Das- 29.8.2016)*

GRAMMIS, n, < Grammatisches Informationssystem, n (SK/ NP)

***grammis** ist ein multimediales Internet-Informationssystem zur deutschen Grammatik. (hypermedia.ids-mannheim.de/ - 29.8.2016)*

Gulag, m, -(s), - (-s) < Glávnoje upravlénije ispravítel'no-trudovýx lageréj, m (SK/ NP)

*Da es nach der Auflösung **des GULAG**³ keine staatlich eingesetzte Instanz gegeben hat, welche über die Verbrechen dieser Behörde und ihrer Angestellten Recht gesprochen hätte, ist dieser Aspekt der sowjetischen Geschichte unaufgearbeitet geblieben. (<https://books.google.rs/books?isbn=3847102591>-21.6.2016)*

Kod ovde navedenih **mešovitih** SK se u nemačkom jeziku sreću kao i kod drugih- najčešće **nominalna fraza (NP)** i **složenica (ZS)** kao BL, pojedina-

čno i *eksplicitni derivat* (**Ex-D**), a u slučaju **Azubi** reč je o **konverziji prideva** u **imenicu** (**N**); poslednje **a** u **Debeka** verovatno je uzeto radi lakšeg izgovora ili pamćenja (reklamne svrhe, jer po logici bi trebalo da bude DBKV); *die Versicherung* kao nukleus **NP** je u konkretnom slučaju eliminisan.

3.2.2. UNISEGMENTALNE SK U NEMAČKOM JEZIKU

I nemački korpus beleži **unisegmentalni** tip SK, u poređenju sa **multisegmentalnim** daleko ređe, u poređenju sa srpskim daleko češće. Skraćenice ovog tipa nastaju **redukcijom** BL, najčešće **složenica** i **Ex-D**, izuzetno retko i **simplicia** te **NP** (up. Donalis, Elke 2005:141) na njihov početni ili krajnji segment; segment s kraja složenice, u osnovi *osnovička* NK, uz eliminaciju prve, označava u daljem tekstu **finalnu** SK kao drugi podtip **unigsegmentalne** SK., u germanističkoj literaturi najčešće označene kao "Schwanzwort" (Fleischer, W./ Barz, I. 2012:278); prvi podtip, sveden redukcijom BL na *početni segment*, predstavlja **inicijalnu** SK ili „Kopfwort" (Fleischer, W./ Barz, I. 2012: 278). Detaljnije u poglavlјima koja slede.

3.2.2.1. Inicijalne SK u nemačkom jeziku

Primeri poput:

Rep, m, -, -s, -s < Rep(ublikaner), m (SK/ Ex-D)

*Mein Sohn wollte wissen, was ich anlässlich der Bundestagswahl gewählt hätte. Ich sagte: **die Reps** bestimmt nicht, ... (Grass, G. (2004:209): Im Krebsgang)*

Zoo, m, -, -s, -s < zoo(logischer Garten), m (SK/NP)

*Große Geburtstagsparty am 1. Juli: Die Tropenerlebniswelt Gondwanaland wird 5!!! Von 9 bis 24 Uhr feiert das Team des **Zoo** Leipzig mit den **Zoobesuchern** diesen besonderen Tag. (www.zoo-leipzig.de/.../tropenerlebniswelt-gondwanaland-wird...-29.6.2016)*

Alex, m, -, - < Alexanderplatz, m (SK/ZS)

*Es sollte nicht so aussehen, als sei es meine Schuld, wenn nichts aus meinem Auftritt am 4. November aufm **Alex** wird. (Biermann, Wolf (1989 : <http://www.zeit.de/1989/47/mir-lachte-das-herz-und-es-gab-mir-einen-stich->*

Mikro,n, -, s < Mikrophon, n (SK /ZS)

*Ich war neidisch auf jeden, der da ans **Mikro** durfte, und neidisch auf jeden, der auf dem **Alex** zuhörn und klatschen und mitpfeifen konnte. (Biermann, Wolf (1989): <http://www.zeit.de/1989/47/mir-lachte-das-herz-und-es-gab-mir-einen-stich>-*

Demo,f,-,s < Demonstration, f (SK/Ex-D)

*Nur einmal haben uns unsere Studenten zu einer **Demo** mitgenommen,direkt vor der **Uni**, die ein riesiger Betonklotz war. (Grass, Günter (1999:254): *Mein Jahrhundert*).*

Bio, n, -s,- < biologisches Produkt/Bioprodukt, n (SK/NP)

*Was aussah wie der lang ersehnte Durchbruch zum „**Bio** für alle“; wandelte sich zum Fluch. (www.spiegel.de › DER SPIEGEL-19.04.2017)*

*“Ich esse **kein Bio**” kam wie aus der Pistole geschossen.*

(www.neulichimgarten.de › Startseite Dies und Das -9.3.2017)

potvrđuju podtip **inicijalne** SK kao frekventan sa raznorodnim, napred opisanim BL. Njihovo značenje je očigledno opšte sa elementima konotacije pa se po pravilu ove SK u nemačkom svrstavaju u takozvani *razgovorni* (umgangssprachlich) stilski sloj. Otuda i pretežan broj ovih SK u književnim i novinskim tekstovima, što kazuju i naši primeri. Kao BL prevagu nose kod ovih SK *eksplicitni derivati* (**Ex-D**), slede ih *složenice* (**ZS**) i sporadično **NP**. Posebno mesto u ovoj grupi zauzima primer **Bio**, koji sa drugom NK ili *bazom* tvori *složenicu* koja za BL ima *nominalnu frazu* (N) sa skraćenim adjektivom *bio* (*lologisch*) ispred *imenice* kao nukleusa (detaljnije o ovome kod Gehlen, Jakob 2016:30).

3.2.2.2. Finalne SK u nemačkom jeziku

Ovaj podtip SK poznat je u germanističkoj literaturi pod već zastarelim nazivom *Schwanzwort*, u daljem tekstu **finalna** SK; naziv je primarno dobila prema poziciji same SK u okviru BL. U korpusu nemačkog jezika primera ovog tipa je veoma malo, a germanistička literatura to i potvrđuje uz ocenu da je ovaj podtip **unisegmentalne** SK redak te da se većina njih može sresti i u drugim jezicima, što govori o tome da je reč o *internacionalizmima*.

Kao ilustraciju za ovaj podtip SK srećemo: **Bus, Adresse, Bahn i Rad** (Fleischer,W. / Barz, I. 2012:278), **Bahn, Platte, Rad, Cello, Bus** (Donalis, Elke 2005:142) , **Bahn, Platte, Rad** (Steinhauer, Anja 2001:8). Kod gotovo svih ovde navedenih autora izostaje analiza BL, sa izuzetkom Donalisove, iako Štajnhauer tvrdi da su BL navedenih SK imeničke složenice, a sama SK osnovička NK ili baza složenice, te ova autorka na osnovu tog zaključka ovom podtipu SK generalno osporava vrednost *skraćenic*e. Ovde navedenim primerima valja dodati i druge, a njihova analiza potvrdiće zakonitost čitavog podtipa. Uporedi:

Lager, n,-s,- < (Konzentrations)lager, n (SK/ ZS)

Und das KZ Oranienburg haben wir schließen, die Schutzhäftlinge auf andere Lager verteilen müssen.(Grass, Güntter (1999:125): *Mein Jahrhundert*)

Bus, m,-es, - e < (Omni)bus, m (SK/ ZS)

Der Bus hielt vor dem MS.VICTORIA, nach und nach erschienen die Mitfahrenden in immer gleichen Reihenfolge,....(Wolf, Christa (2011:358):*Stadt der Engel*)

Schirm, m,-s,-e < (Regen)schirm, m (SK/ZS)

Es schüttet, fesselt, nieselt, gießt, regnet Bindfäden, Hunde und Katzen, wie aus Eimern oder Kübeln. Glückliche, wer sich jetzt unter einen großen Schirm flüchten kann. (www.derwesten.de › Panorama-29.8.2016)

Finalne SK u nemačkom jeziku sreću se isključivo kod *složenica* (ZS) kao BL. One odgovaraju tako *bazi* ili *osnovičkoj* NK i po značenju su *hiperonimi* u odnosu na ZS kao puni oblik.

3.2.3. PARCIJALNE SKRAĆENICE U NEMAČKOM JEZIKU

I u tvorbenom sistemu nemačkog jezika sreće se i treći tip SK koga smo napred označili kao **parcijalni**. U literaturi se on pominje samo kod nekih autora (Fleischer, W. /Barz.I. 2012:277; Donalis, Elke 2005:144), dok ga drugi svrstavaju u **mešoviti** podtip (Steinhauer, Anja 2001: 8). Flajšer,W./Barz, I. definišu ove kao SK sa jednim nepromenljivim segmentom (*drugi*

deo BL), i prvim, skraćen na *inicijalno slovo* ili *više njih*, te na *slog* (**H-Milch**, **K-Frage**, **U-Haft**, **US-Amerikanerin**) (up. Fleischer,W./ Barz,I. 2012:277). **Morfemski** podtip , kako smo ga definisali napred, ovi autori ne pominju, ne pominje ga ni Štajnhauerova (Steinhauer, Anja 2001: 8), mada ona navodi primere koji ga jako dobro ilustruju (**Pauschbetrag** i **Politbüro**). Kao ilustraciju za **slovn**e parcijalne SK kod ove autorke nailazimo na: **H-Milch**, **U- Boot**, **U-Haft**, a za **slogovne** na: **Dispo-Kredit** i **Iso-Matte**. Sličnu podelu srećemo i kod Grojlea (Greule, Albrecht 1996:198) koji u **slovn**e parcijalne SK ubraja: **D- Mark**, **H-Milch** i **V-Mann**, a u **slogovne** : **Dispo-Kredit**, **Alu-Leiter**, **Schoko-Creme**, **Iso-Matte**. Treći podtip ne prepoznaje ni ovaj autor niti navodi primere koji bi ukazali na njegovo postojanje. Imajući ovo u vidu, mi ćemo u našem daljem radu zadržati podelu **parcijalnih** SK na tri podtipa i pokušati da utvrdimo zakonitost za svaki od njih.

3.2.3.1. Slovna parcijalna SK u nemačkom jeziku

Primeri poput:

D- Mark, f,-,- < **D(eutsche) Mark**, f (SK/ **NP**)

*Nach so langer Jahresflucht und weil im gegenwärtigen Getriebe allerlei disparate Denkwürdigkeiten , etwa die **D-Mark**,....., schreibe ich nieder, was mir an einem Nachmittage des laufenden Sommersemesters widerfuhr. (Grass, Günter (1999:238): Mein Jahrhundert)*

H-Milch, f,-,- < **h(altbare) Milch**, f (SK/ **NP**)

*Dabei ist die „länger frische“ Milch ein Zwitter aus Frischmilch und **H-Milch**.(eatsmarter.de › Ernährung › Gesund Ernähren – 31.8.2016)*

S-Bahn, f,-,-en < **S(tadt)bahn**, f (SK/**ZS**)

*Ich hätte die **S-Bahn** nehmen sollen. (Grass, Günter (1999:120): Mein Jahrhundert)*

U- Boot, n ,-,-es,-e < **U(ntersee)boot**, n (SK/**ZS**)

*Natürlich tischten einige Weibergeschichten auf, so unser **U-Boot-** und Kunstexperte, der französischen Hafenträuben nachweinte,....(Grass, Günter (1999:159): Mein Jahrhundert)*

D-Zug, m,-es,-züge <Durchgangszug,m (SK/ZS)

*Nicht nur außen waren die Züge neu, mit ihnen versuchte die DB, dem **D-Zug** zu neuem Glanz zu verhelfen. (ok-magazin.de/leseprobe/interregio-der-neue-d-zug- 13.3.2017)*

pokazujuju da su ovde analizirane SK rezultat **redukcije** BL na početno slovo satelita , po pravilu *adjektiv u funkciji atributa* ispred N , ili početno slovo *determinativne NK* u okviru *determinativne složenice (ZS)*. Ovaj podtip parcijalne SK, dakle **slovna** SK, je u nemačkom jeziku u poređenju sa srpskim daleko češći, označava opšte sadržaje koji mogu biti konotirani pa se otuda ove SK mogu sresti kao leksičke jedinice *razgovornog jezičkog registra* u jeziku lepe književnosti i štampe. Uporedi gore navedene izvore.

3.2.3.2. Slogovna parcijalna SK u nemačkom jeziku

Kao podtip **parcijalne SK slogovna** se sreće u nemačkom jeziku u slučaju da se ne krati osnovička NK složene BL (ZS), već da se **redukcija** svodi na *početni slog/slogove determinativne NK* u okviru *determinativne složenice (DetZS)* kao što ilustruju sledeći primeri:

Schukostecker, m,-s,- , < Schu(tz)ko(ontakt)stecker, m (SK/ZS)

*Der Kontakt mit Strom aus der Steckdose kann lebensgefährlich sein. Deshalb dürfen Geräte mit Metallgehäusen nur mit Schutzkontaktsteckern (**Schuko**steckern) und Schutzkontaktsteckdosen (Schukosteckdosen) betrieben werden. (<https://www.lernhelfer.de/schuelerlexikon/.../schukostecker> - 31.8.2016)*

Alu-Leiter, f,-,- < Alu(minium)leiter, f (SK/ZS)

*Egal ob Holzleiter, **Aluleiter** oder Kunststoffleiter, bei uns können Sie Ihre neue Leiter oder Gerüst kaufen. (www.leitern-himmelsbach.de/shop/- 31.8.2016)*

Ku'damm, m,-s,- < Ku(rfürsten)damm, m (SK/ZS)

*Hören Sie nur, zwei-,dreihunderttausend mögen es sein, die den **Ku'damm**,.....,in ganzer Länge, von der Gedächtniskirche bis hoch nach Halensee, zum Kochen , nein, zum Überkochen bringen. (Grass, Günter (1999:357): Mein Jahrhundert).*

U ovu grupu SK autori Štajnhauer (Steinhauer, Anja 2001:8) i Grojle (Greule, Albrecht 1996:198) svrstavaju i sledeće jedinice: **Dispo-Kredit**, **Iso-Matte**, **Pauschbetrag**, **Politbüro**. Njih za razliku od Štajnhauerove (Steinhauer, Anja 2001: 8) i Grojlea (Greule, Albrecht 1996:198)) mi ne svrstavamo u **slogovne** već u **morfemske parcijalne** SK a razlika će biti objašnjena u poglavlju koje sledi. Nezavisno od toga sve ovde navedene SK imaju za BL *složenice* (**DetZS**).

3.2.3.3. Morfemska parcijalna SK u nemačkom jeziku

Skraćenice (SK) poput **Dispo-Kredit**, **Iso-Matte**, **Pauschbetrag**, **Politbüro** svrstavamo u posebnu podvrstu **parcijalnih** SK, koju ne srećemo kod drugih autora pod nazivom **morfemske** SK. Razlog ovome leži u strukturi njihovih BL koje **redukcijom** obuhvataju *delom skraćenu determinativnu* NK uz zadržavanje *osnovičke* NK složenice i tip složenice. Uporedi njihove strukture:

Konzlager, n, -s, - < Konz(entrations)lager, n (SK/ZS)

*Manés Sperbers Romantrilogie Wie eine Träne im Ozean lesend - eine Lektüre, über die noch zu berichten sein wird – stoße ich immer wieder einmal auf den Ausdruck **Konzlager** für Nazi-Konzentrationslager. (arrog.antville.org/stories/27487/- 31.8.2016).*

Dispokredit, m, -s, -e < Dispo(sitions)kredit, m (SK/ZS)

*Der Dispositionskredit (umgangssprachlich „**Dispokredit**“, auch nur „Dispo“) ist die von Kreditinstituten in Deutschland auf einem Girokonto für Privatpersonen eingeräumte, beträglich begrenzte Überziehungsmöglichkeit für Zwecke des unbaren Zahlungsverkehrs. (https://de.wikipedia.org/wiki/**Dispositionskredit** - 8.31.2016)*

Pauschbetrag, m, es, -ige < Pausch(al)betrag, m (SK/ZS)

*Wichtige **Pauschbeträge** für alle Arbeitnehmer sind die Werbungskosten- sowie die Entfernungspauschale. (www.finanztip.de/freibetraege-pauschbeträge/ -1.9.2016)*

Politbüro, n, -s, -s < Polit(isches) Büro, n (SK/NP)

*Damit besteht jetzt die Möglichkeit, die Findbücher und die Reinschriftenprotokolle des **Politbüros** für die Zeit von 1949 bis Dezember 1980 online im Internet einzusehen und auszuwerten. (https://www.bundesarchiv.de/.../meldungen/.../index.html.de -1.9.2016)*

Sve ovde navedene SK su po obliku *složenice* nastale *redukcijom* pretežno *determinativnih složenica (DetZS)* ali i **NP** kao BL, što jasno pokazuju navedeni primeri. Njihov skraćeni prvi deo očigledno nisu slog(ovi), već **SK** ili skraćeni slobodni morfemi kao nosioci značenja. Nelogično bi bilo da dva početna sloga stoje jedan do drugog kao kod: **Politbüro, Pauschbetrag** ili **Dispokredit**.

GRANIČNI SLUČAJEVI – SKRAĆENICE ILI DERIVATI

4.1.NEMAČKI JEZIK

Iz dosadašnje analize *skraćénica* (SK) u nemačkom i srpskom jeziku nameće se neminovno, bar kada je nemački jezik u pitanju, problem razgraničenja između određenog tipa skraćénica (**inicijalno unisegmentalne**: **Uni**(versität), **Abi**(tur), **Krimi**(nalroman) i **slogovno multisegmentalne**: **Stasi** (**Staats**sicherheit), **Vopo** (**Volks**polizei), **Kripo**(**Krimi**nal**pol**izei) i po analogiji sličnih *eksplicitnih derivata* (Ex-D) izvedenih sufiksima: - i i -o (detaljnije kod Petronijević, Božinka 2000). U ove Flajšer i Barc ubrajaju isključivo **i- derivate** : **Knasti**, **Schatzi**, **Studi** <Student, **Ersti** < **Erstsemester**, **Fundi** < **Fundamentalist** (up. Fleischer,W./Barz,I. 2012:215). Svi ovi primeri kao i SK bi prema ovim autorima, a i prema najvećim delom važećoj literaturi, imali, zahvaljujući **redukciji** kao tvorbenom modelu, funkciju *žargonizacije* sa naglašenim jedno- ili dvoslogovnim oblicima. Kao takvi pripadali bi substandardu i spadali najčešće u stilski sloj *govorni jezik* (Umgangssprache). Navedeni primeri, s tvorbenog aspekta, međutim ne potvrđuju iznetu tezu; prve dve među navedenim *leksičkim jedinicama* (LJ): **Knasti** i **Schatzi** isključuju apsolutno svaki vid *redukcije* i tvore klasične *eksplicitne derivate* (Ex-D)

Knasti, m,-s,-s < Knast + - i (Ex-D/-i)

Sufiks - i ne menja vrstu reči ali *menja semantičku paradigmu*: ‚INSTITUCIJA‘ > ‚OSOBA‘ pa otuda ima funkciju *sintaksike transpozicije*.

Schatzi, m,-s,-s < Schatz + - i (Ex-D/-i)

Sufiks – i ne menja ni ovde vrstu reči, *ne menja ni semantičku paradigmu*, ima funkciju *semantičke modifikacije*, i nosi dodatne evaluativne (*konotativne*) seme: ‚OSOBA‘ < draga>.

Studi, m,-s,-s < Stud(ent) + -i (Ex-D/SK -i)

Ova imenica nailazi u literaturi na dvojaku interpretaciju - na shvatanje da je reč o **-i-derivatu** sa skraćenom bazom *eksplicitnog derivata* (Ex-D/N) **Student**, ili o **i-derivatu** sa skraćenim oblikom imenice (N) u obliku *konverzije* (**Studierender**). O razlici kasnije.

Ersti, m,-s,-s < Erst(semester) + - i (Ex-D/SK-i)

Ova imenica je očitio **i-derivat** sa SK kao *bazom*, -i ima funkciju *sintaksičke transpozicije*, jer menja semantičku paradigmu: ‚TEMP‘ > ‚PERSON‘.

Fundi, m,-s,-s < Fund(amentalist) + - i (Ex-D/SK -i)

I ova imenica je očitio **i-derivat** sa skraćenim **-ist-derivatom** kao BL; sufiks **-i** ima funkciju *semantičke modifikacije* i stoji u *parcijalnom sinonimom odnosu* sa **-ist-** - i nosi jači *konotativni* potencijal.

Iz primera koji slede, a koji nisu jasno razgraničeni u literaturi, suštinski su bitna dva aspekta – 1. redukovanje imenica sa **konverzijom** i 2. status imenica redukovanih na **- i** ili **-o**.

Primeri poput:

Schupo,m,-s,-s < Schu(tz)po(lizei) + -o (Ex-D /SK- o)

Vorm Amt paßten zwei Schupos auf, dass die Stempelordnung von niemand verletzt wurde,....(Grass,Günter(1999:117): Mein Jahrhundert (www.spiegel.de › DER SPIEGEL-3.9.2016)

Schupo, f,-,- < Schu(tz)po(lizei) (SK/N)

Die Beamten der Schutzpolizei (Schupo) haben vor allem „einzeldienstliche Aufgaben“, die sie auf dem Revier, im Streifenwagen oder als Verkehrsposten verrichten.(www.spiegel.de › DER SPIEGEL-9.9.2016)

Vopo, m,-s,-s < Vo(lks)po(lizei) + - o (Ex-D/SK- o)

Und Menschenaufläufe sehen wir, hin und her ohne Ziel. Keine Vopos.
(Grass, Günter(1999:189): *Mein Jahrhundert*)

Der Vopo wandte sich darauf an mich, fragte: „Gehört der Herr zu Ihnen?“ (www.tagesspiegel.de › Welt › Magazin-3.9.2016)

Vopo, f,-,- < Volkspo(lizei) (SK/N)

Die VoPo war die Polizei der DDR und existierte von 1945 bis 1990.
(www.polizeiautos.de/index_db.php?bereich=vopo-3, 9.2016)

Stasi,m,-s,-s < Staatsicherheit + -i (Ex-D/SK-i)

Stasi, f,-,- < Sta(ats)si(cherheit) (SK / N)

Ich wäre ja auch mit Leichtigkeit Stasi geworden, wenn die Stasi nur menschlicher gewesen wäre. (Petronijević, Bozinka 2000:47)

Zivi, m,-s,-s < Zivi(ldienst) + - i (Ex-D/SK -i)

Zivis fürs Grobe (www.zeit.de › ... › Jahrgang 2000 › Ausgabe: 12 – 9.9.2016)

svedoče o očito paralelnom postojanju *homonimnih oblika* na –o i –i koji u literaturi ne zauzimaju podjednako značajno mesto. Nema razlike u gledanju na *redukovane* oblike bazičnih leksema (BL) sa *nepromenjenim* denotatom i morfološkom strukturom, posebno rodnom (**m, f, n**); u konkretnom slučaju reč je o feminina- *imenicama* (**f**). Na ovu pojavu gleda se, očito, kao na *skraćenice* kao rezultat procesa **redukcije** u *nominalnom* polju, kao poseban **tvorbeni model**.

Promena paradigme: ‚INSTITUCIJA‘ > ‚OSOBA‘ uz istovremenu promenu roda (**f** > **m**) govori o homonimima : **Schupo2, Vopo2, Stasi2, Zivi** kao o *eksplicitnim – o/- i- derivatima* sa bazom SK (**Ex-D/SK-i/-o**). U slučaju da bi neko leksičku jedinicu (LJ) **Schupo2** ili **Vopo2** eventualno interpretirao kao SK od **Schutzpolizist** ili **Volkspolizist**, to bi isključivalo **Stasi2** jer ova LJ ne poseduje odgovarajuću BL tog tipa, a spada u isti tvorbeni obrazac. Parafraza za **Schutzpolizist** koju navodi Duden kao „Polizist der Schutzpolizei“ (<http://www.duden.de/suchen/dudenonline/Schutzpolizist>) očigledno spada u cirkularnu definiciju ali i iz nje ipak proističe da je *baza Schutzpolizei*, a ona se kod **Schupo2** javlja u vidu SK. Tome u prilog govori *semantički obrazac*, identičan za sve ovde navedene LJ:

SM: [OSOBA & DOMEN (N, OSOBA)] (r)
,Referenti su osobe koje pripadaju domenu N^r

Nosilac *sintaksičke transpozicije* su ovde očigledno sufiksi: **-o** odnosno **-i** koji označavaju kategoriju ‚OSOBA‘, dok ‚DOMEN‘ markiraju SK. Specifičnost ovog tvorbenog obrasca ogleda se u tome što u njemu dolazi do *poklapanja* oblika SK na **i** ili **o** sa odgovarajućim neologističkim sufiksalsnim morfemima: **-i** ili **-o**, a nemački jezik kod *redukcije* uz istovremenu *derivaciju* raspolaze samo sa ova dva sufiksa. SK kao *baza* – **i** ili **-o-derivata** samo je jedna od tri pojavna oblika *baze* ovih derivata, od kojih dve počinjavaju na *radukciji*, s tom razlikom što kod najfrekventnije ne dolazi do poklapanja. Na ovu činjenicu ukazuje Božinka Petronijević (o ovome detaljnije kod Petronijević, Božinka 2000), s čime se slaže i Donalisova (Donalis, Elke, 2005:149), vezujući, međutim, različitost konceptualnih *baza* isključivo za **-i-derivate**.

LJ poput: **Anarcho** i **Fascho** Štajnhauerova (Steinhauer, Anja, 2001: 3) navodi kao ilustraciju za SK iako priznaje da se na skraćeni ili redukovani deo dodaje sufiks **-o**; ona ne kaže šta se krati (**Anarhist/Anarhismus** ili **Faschist / Faschismus**). Koja god da je varijanta u pitanju, BL ne sadrži nikakvo **-o**, pa otuda navedene LJ i ne mogu biti *skraćeni* (SK). Analiza, međutim, pokazuje da je reč o čistim **o-derivatima** sa SK kao *bazom*, a ova označava *pravac* u politici, *ideologiju* i sl., što se da opisati kao:

SM: [OSOBA & IDEJA/PRAVAC (N, OSOBA)] (r)
,Referenti su osobe koje zagovaraju ideju /pravac (N)^r

Nosilac obeležja ‚OSOBA‘ je ovde očigledno sufiks **-o**, a on je parcijalno sinoniman sa **-ist** uz konotativnu razliku.

Uporedi:

Anarcho, m,-s,-s < **Anarch**(ie/ismus) + **-o** (Ex-D/SK **-o**)
Anarchos in der Sowjetunion - „Ich war ein Champion der Asozialen“
(www.spiegel.de › Fotostrecken – 10.9.2016)

Fascho, m,-s,-s < **Fasch**(ismus) + **-o** (Ex-D/SK **-o**)
*Schließlich haben Dir die Nazis nicht nur den Abend versaut, sondern auch noch ein paar Straftaten begangen. Es gibt viele Möglichkeiten, etwas gegen **Faschos** zu tun. In diesem Heft stellen wir die vor, bei denen die Staatsgewalt Dir hilft* (www.hagalil.com/deutschland/rechts/was-tun/gegen-rechts.htm- 11.9.2016)

Ova dva primera, neki napred pomenuti i mnogi koji slede, ukazuju na to kako germanistička literatura još uvek nije utvrdila jasne kriterijume za razlikovanje **SK** i *derivata* sa SK kao *bazom*. Biće da je ovo tek njen početak koji traži dalja istraživanja.

Navedenom *tvorbenom* i *semantičkom obrascu* pridodali bismo i **-i-derivate**: **Antiimpi**, **Bolschi** i sl. Uporedi:

Antiimpi, m,-s,-s < **Antiimp**(erialismus) + **-i** (Ex-D/SK **-i**)

Noch härter **waren** die regelmäßigen Besuche: Hafenstraßler, **Antiimpis** und all die anderen, denen wir gerade nicht radikal genug **waren**. (www.taz.de/1/archiv/print-archiv/.../digi-artikel/?...sp... -11.9.2016)

Bolschi, m,-s,-s < **Bolsch**(ewismus) + **-i** (Ex-D/SK **-i**)

Beim sozialdemokratischen „Neuen Vorwärts“ und beim rechtsliberalen „Neuen Tagebuch“ gab es einen Unterton der Genugtuung im Sinne von: „Wir haben schon immer gewußt, daß **Bolschis** und Nazis gut zusammenpassen. (<https://hanswernerklausen.wordpress.com/.../„frankreich-und-...-11.9.2016>)

Posebno mesto u našem istraživanju zauzimaju **-i-derivati** sa pridevskim imenicama kao BL koje neretko konkurišu **-er-derivatima**. One zadržavaju pridevsku deklinaciju i razlikuju sva tri roda što se lepo vidi iz dole navedenih primera: „**Willige**“, „**Ur-Willigen**“, „**Hilfswilligen**“, „**Willigen**“ i „**Reformunwillige**“. Od njih *redukovane* imenice (**Hiwis**, **Rewis**, **Reuwis**) potiru pridevsku deklinaciju i fiksiraju rod kao **maskulinum (m)** te potvrđuju jaku imeničku deklinaciju sa morfemom **-s** u *pluralu*. Ova morfološka obeležja upravo razlikuju *imenicu* od *adjektiva* pa samim tim i **SK** od **Ex-D/ SK -i**. To u literaturi nije dovoljno razjašnjeno pa otuda i nije jasno napravljena razlika između ova dva tvorbena modela: **redukcije(SK)** i **SK -i-derivata**. Primeri poput:

Hiwi,m,-s,-s < **Hilfswilliger** + **-i** (Ex -D /SK **-i**)

Die Entscheidungseliten sind auf Willige angewiesen, die selber nichts zu entscheiden haben, sondern für die entschieden wird. Die Ur-Willigen waren die „Hiwis“, die Hilfswilligen des deutschen Eroberungskrieges der 1940er Jahre. (bangemachen.com/.../die-entscheidungseliten-und-ihre-willige... - 7.9.2016)

Rewi, m,-s,-s < Reformwilliger + -i (Ex-D/SK-i)

Die Entscheidungseliten und ihre "Willigen": **Hiwis** und jetzt auch **Rewis**. (bangemachen.com/.../die-entscheidungseliten-und-ihre-willigen ...- 9.9.2016)

Reuwi,m,-s,-s < Reformunwilliger + -i (Ex-D/SK-i)

Also werden nun dringend auch "**Reuwis**" (Reformunwillige) gebraucht! Wer welche sieht, melde sich! (bangemachen.com/.../die-entscheidungseliten-un.d-ihre-willigen ...- 9.9.2016)

Assi, m,-s,-s < Assozialer +- i (Ex-D/SK-i)

Warum gibt es in der Berufsschule so viele **Assis**, die mich mobben (einzelhandelskauffrau) (www.gutefrage.net/.../warum-gibt-es-in-der-berufsschule-so-viele-Assis- 9.9.2016)

Promi,m,-s,-s < Prominenter + - i (Ex-D/SK-i)

Gerd Müller, Karheinz Böhm und Rudi Assauer sind an Alzheimer erkrankt. Dieses schwere Schicksal teilen auch noch andere **Promis** und rücken damit die Tragik dieser Diagnose in die Öffentlichkeit (www.merkur.de › Thema › Rudi Assauer- 13.9.2016)

Kennt ihr **einen Promi** aus Rumänien bzw. mit rumänischer Herkunft. (www.gutefrage.net/.../kennt-ih-r-einen-promi-aus-rumaenien-b...- 13.9.2016)

Studi, m,-s,-s < Studierender + - i (Ex-D/SK-i)

Studierende haben mit üblen Vorurteilen zu kämpfen. Wir haben 8 der mühsamsten Vorwürfe, die man sich als **Studi** immer wieder anhören muss, gesammelt. (www.srf.ch/.../semesterstart-8-vorurteile-die-studis-jetzt-wiede...- 13.9.2016)

Azubi,m,-s,-s < Auszubildender + -i (Ex-D/SK-i)

Ein wenig mulmig war Anna schon zumute, als sie an ihrem ersten Tag als Ausbilderin vor die **Azubis** trat. (<https://draufabfahren.de/.../anna-gestern-azubi-heute-ausbilder.-> 13.9.2016.)

Zu den allgemeinen Pflichten **des Azubis** gehört zuallererst die Lernpflicht. Das bedeutet, dass sich der Auszubildende darum bemühen muss die Ausbildung erfolgreich abzuschließen. (<https://www.azubiyo.de/ausbildung/azubi-rechte/>- 20.9.2016)

svedoče o – **i-derivatima** uz *istovremenu redukciju* poimeničenih adjektiva i participa te sufiksa – **i**; derivaciona sufiksalna morfema –**o** nije zabeležena pa samim tim ni **o-derivacioni obrazac**. Sufiks –**i** markira ‚OSOBU‘; morfološki reč je o imenici muškog roda (**m**) sa jakom *s-deklinacijom*; imenica (N) razlikuje oba broja a u tekstovima se javlja najčešće u *pluralu*, što potvrđuju i ovde analizirani primeri. Za razliku od *tvorbenog obrasca*, *semantički obrazac* nije jedinstven, a uslovljen je razlikom u *bazi* BL. U ovom radu on ostaje izvan domena našeg istraživanja.

4.2. SRPSKI JEZIK

Problem diskutovan u poglavlju 4.1, a odnosi se na nemački jezik, delom dodiruje i srpski. U lingvističkoj literaturi novijeg datuma (up. Bugarski, Ranko 2002) dolazi se do spoznaje da i leksički sistem savremenog srpskog jezika sve više karakteriše podsystem iz domena substandarda, posebno jezika mladih, koga na površinskoj strukturi markiraju najčešće novi tvorbeni formanti ili po značenju prošireni stari. Akcenat se pri tom stavlja na same *sufiksalne morfeme* kao nosioce procesa *žargonizacije* a u ove se tako ubrajaju: – **ak** (*-njak, -ljak*), –**džija**, –**ić**, –**ac**, –**aš**, **teka**, –**os**, –**uša**, –**ana**, –**aner**, –**ijna**, –**iska**, –**jada** i –**dža** i dr. (up. Bugarski, Ranko 2002:239-240; Kempgen, Sebastian et al. 2014: 2178). Ovi sufiksi deriviraju očigledno **eksplicitne derivate** (*baza SK+ sufiks*), (**Ex-D**), neretko su polisemni i tvore različite *onomaziološke grupe*. Izvan domena dosadašnjih serbokroatističkih istraživanja, međutim, ostale su BL i njihova struktura, izuzetno bitne za iskaz o tvorbenom statusu *žargonizama* u sistemu srpskog jezika, a diskutabilan je i status –**teka** i –**jada** u gore navedenoj listi.¹ (O ovome detaljnije kod Fleischer, W./ Barz, I. 2012).

Predmetom našeg istraživanja biće zato u ovom poglavlju **Ex-derivati** u srpskom jeziku nastali istovremeno *procesom redukcije i derivacije*. Zadatak nam nije da popišemo sve leksičke jedinice ovog tipa već da utvrdimo zakonitost kombinovanja određenih SK – *baza* i određenih *tvorbenih formanata* u funkciji *žargonizacije*. Broj ovih prema našem

¹ –**teka** je formant grčkog porekla θήκη (thékē) koja preuzeta iz grčkog gubi status slobodne i poprima status *vezane morfeme*, označene danas u literaturi kao *konfiks*, a rezultat te vrste tvorbe ubraja se u *složenice*; –**jada** sa druge strane bi morala biti *alomorf* od stranog formanta , –**(i)ade** koja tvori *derivate*.

korpusu izgleda daleko manji od ovde gore nabrojanih, a kao najčešći *sufiksi* se javljaju: **-njak**, **-ak**, **-os**, **-ić**, **-ac**, **-iš** mada ne treba isključiti ni druge. Dovoljno je pogledati samo ove sufikse i zaključiti da je tvorbeni obrazac: **SK + SUFIKS** u srpskom jeziku daleko produktivniji nego odgovarajući u nemačkom te će ovde svaki od njih biti pojedinačno analiziran.

4.2.1. SUFIKS **-njak**

Primeri koje ovde navodimo :

bezbednjak, m < (Državna) **bezbed(nost)**+ **-njak** (Ex-D/SK +**-njak**)
*Debeovac koji se smatra jednim od petorice najuticajnijih **bezbednjaka** tokom devedesetih godina prošlog veka,....(Politika, 24.3.2016)*

naprednjak, m < (S)**N(S)** + **-njak** (Ex-D/SK + **-njak**)
*Prema nepotpunim podacima **naprednjaci** su osvojili najviše glasova i u većini gradova i opština u Vojvodini. (Vreme,28.4.2016)*

Padinjak, m < (**Padin**(ska skela) + **-njak**) (Ex-D/SK +**-njak**)
*-jada se Predrag i dodaje da u **Padinjaku** svako nosi "etiketu" koju mu je čaršija prikačila i da su male šanse da je se oslobodi.(www.politika.rs/sr/clanak/48353/Padinjak-kao-uspavana-oaza- 4.9.2016)*

kožnjak, m < **kož**(na jakna) + **-njak** (Ex-D/SK + **-njak**)
*U tim godinama Veljko je voleo da malo pozira u **kožnjaku**, ali je i već tada počeo da šalje zavodničke poglede,(www.espreso.rs/.../veljko-danas-slavi-19-rodjendan-a-raspilavicete-se-kad-vidite-kaka...-4.9.2016)*

Zelenjak, m < **Zelen**(i venac) + **-njak** (Ex-D/SK + **-njak**)
*Davno jednom, devedesettreća mislim, kad se ono vozilo reduciranim brojem autobusa i uz parolu - hajde da razmijenimo znoj, našao sam se nužno u grupnjaku petnaestice, na relaciji Zemun – **Zelenjak**.
http://www.danas.rs/dodaci/nedelja/grupnjak.26.html?news_id=84025#sthash.5DqsdOw3.dpuf-19.9.2016)*

studenjak, m < Stude(ntski grad) + -njak (Ex-D/SK +- njak)

Ideja da se uz pomoć vremenskih fotografija posetioci postavke upoznaju sa nekadašnjim izgledom "Studenjaka", njegovim stanarima i životom. (Politika, 12.9.2016)

ličnjak, m < ličn(a karta) + -njak (Ex-D/SK + - njak)

I nemoj odmah mnogo da razmišljaš kad te pitaju za pijanu decu koja voze bez vozačke, nego odma udri po onima iz opozicije što su mom burazu falsifikovali ličnjak. (gradjanskikrug-civiccircle.blogspot.com/2014_11_01_archive.html- 19.9.2016)

kulturnjak, m < kultur(ni radnik) + -njak (Ex-D /SK +-njak)

Apel kulturnjaka Tasovcu: Ministre, mi smo na infuziji. (www.blic.rs/kultura/.../apel-kulturnjaka-tasovcu-ministre-mi-smo-na-infuziji/zw7wkv...-15.9.2016)

mirovnjak, m < mirov(ne snage) + -njak (Ex-D/SK+-njak)

Robertson je održao predavanje na Univerzumu, gde je ushićeno govorio o akciji NATO na spasavanju civilnog stanovništva na Kosovu, ističući da je moto bio „Srbi napolje, mirovnjaci unutra, izbeglice nazad“. (www.novosti.rs/.../aktuelno.289.html:586931-Generalni-sekretar-NATO-Moto-na-Ko...-19.9.2016)

glavnjak, m < glav(na ulica) + - njak (Ex-D /SK+-njak)

Nedavno sam prolazila somborskim „glavnjakom“. Onako ogoljenim, onako pustim. (www.vesti.rs/Gradovi/Slike-secanja-Alise-Salopek-Glavnjak.html -19.9.2016)

ilustruje **-njak-derivat** kao najfrekventniji u okviru obrasca **Ex-D/SK+ SUFIKS**. Njegova posebnost se ogleda u BL koja je uvek NP, za razliku od drugih, a SK (S)N(S) ukazuje i na mogućnost izuzetka, iako je i sama SK rezultat redukcije NP (**Srpska napredna stranka**). Svi **njak-derivati** su muškog roda (**m**), nezavisno od toga što je sufiks *poliseman* i što pripada različitim onomaziološkim grupama (,OSOBA⁶, ,PREDMET⁶, ,LOC⁶, ,PRIPADNOST⁶ i sl.). Sve ovde rečeno važi i za LJ : **mobilmjak, mračnjak, teretnjak, narodnjak, staklenjak, trokrilnjak, mlaznjak, vidovnjak, pametnjak** i dr. koji pokazuju da je reč o jednom posve otvorenom *tvorbenom obrascu* u okviru leksičkog *substandarda* srpskog jezika.

4.2.2. SUFIKS –ak

spada u tvorbene morfeme istog tipa kao i –**njak** koji uz *redukciju* BL tvori isti obrazac. I on se kombinuje isključivo sa *redukovanom* NP kao BL, ima funkciju *sintaksičke transpozicije*, i nosi obeležje *muškog roda (m)* bez obzira što predstavlja *polisemnu* jedinicu. U poređenju sa – **njak-derivati**-**ma** ovaj je daleko ređi. Uporedi:

buvljak, m < **buvlj(a pijaca)** + - **ak** (Ex-D/SK +-ak)

*Za mene je odlazak na **buvljak** poput posete nekom velikom muzeju. (www.vice.com/rs/read/sta-sve-mozes-da-kupis-na-buvljaku-za-hiljadu-dinara- 4.9.2016)*

4.2.3. SUFIKS -os

Ovaj sufiks, romanskog porekla, je prema našem korpusu drugi po učelasti u okviru obrasca **Ex-D/ SK + SUFIKS** u sistemu srpskog jezika. Primeri poput:

Jugos, m < **Jugosloven** + - **os** (Ex-D/SK +-os)

*Na internet stranici portala Deutsche Welle, možete pročitati ceo tekst o istoriji „gostujućih radnika“, „**Jugosa**“ u Nemačkoj : <http://www.dw.de/jugoslawische-gastarbeiter-in-deutschland/a-16475757-20.9.2016>)*

alkos, m < **alko(holičar)** + - **(o)s** (Ex-D /SK +-os)

*Zanimanje otkriva da li ste **alkos**: Šta mislite, ko više pije, pekar, lekar ili apotekar(www.telegraf.rs/.../1555103-zanimanje-otkriva-da-li-ste-alkos-sta-mislite-ko-vise-pije...- 5.9.2016)*

penzos, m < **penz(ioner)** + -**os** (Ex-D/SK +-os)

***Penzos** Džeger i dalje „roka i rola“ (mondo.rs/a106142/Zabava/Zvezde-i-tracevi/Penzos-Dzeger-i-dalje-roka-i-rola.html- 5.9.2016)*

pajtos, m < **pajt(aš)** + -**os** (Ex-D/SK +-os)

*Tomini **pajtos** zavrnuili Severininog muža za pare.(www.vesti.rs/.../PREVARANTI-Tomini-pajtos-zavrnuili-Severininog-muza-za-pare.ht...-5.9.2016)*

krimos, m < krim(inalac) + -os) (Ex-D /SK +-os)

Krimos prijavio policajca jer mu skupo naplaćivao dojava.
(www.transparentnost.org.rs/index.php/sr/aktivnosti-2/pre ss.../8106-2015-12-04-15.9.2016)

seljos, m < selj(ak) + -os) (Ex-D /SK +-os)

A sto se tice toga „*seljosi*“, velika je razlika izmedju seljaka i seljacine!(www.pulsonline.rs › Puls poznatih › Karleuša kopira Seku? › Komentari -5.9.2016)

narkos, m < narkoman + -os) (Ex-D /SK +-os)

Bolje je biti *alkos* nego *narkos*. Ta Čanak je na žurki bio baš raspoložen pa se malko nacrckao, malko pevo, malko, se ispolivo, ta šta bi pijan čovek drugo radio, ta valjda za to i služi „brlja“ da se čovek ponekad usvinji. (www.kurir.rs/komentari/drug-vip-veliki-alkos-clan-ak-19645-15.9.2016)

mudžos, m < mudž(ahedin) + -os) (/Ex-D/SK +-os)

Da li je moguće protiv Republike Srpske angažovati neke «jarane» izvan službenih vojnih struktura BiH?“*Mudžose*, koji su se pritajili u izolovanim naseljima? (Politika, 22.9. 2016)

pokazuju sufiks **-os** kao relativno produktivan. Za razliku od svih drugih on za BL ima isključivo **Ex-derivate**, izuzev u slučaju skraćenih germanizama kao *bazom* poput: **gastos**; po značenju je ovaj sufiks *monoseman* i markira ‚OSOBU‘ muškog roda (**m**). Sam sufiks, a i baza (SK), su negativno konotirani, što ovaj **-os-derivat** čini izuzetno stilski ekspresivnim žargonom. Uporedi:

gastos, m, -a, -i < gastarbajteri + -os, m (Ex-D/ SK + -os)

Gastosi odneše sve pare iz EU. (www.alo.rs/gastosi-odnese-sve-pare-iz-eu/23515 - 27.04.2017)

4.2.4. SUFIKS -ić

Po produktivnosti ovaj sufiks sledi **-os** i dobrim delom mu konkuriše **-redukuje** iste BL kao i **-os**, označava ‚OSOBU‘ muškog roda (**m**). Za raz-

liku od -os sufixs -ić može biti i poliseman i u tom slučaju ima drugačiju strukturu². Uporedi:

homić, m < homoseksualac + -os (Ex-D/SK + -os)

Jedno vreme su neki homići ili „tetke“, kako ih mi zovemo, u „X“ dolazili prurušeni u Jelenu Karleušu. (www.gayecho.com/common/news-print.aspx?id=4548&burl=%2Fpress...-14.9.2016)

narkić, m < narkoman + -ić (Ex-D/SK + -ić)

“Bio sam pravi narkić”, napisao je Tajson. (www.kurir.rs/tajsonova-nesporna-istina-bio-sam-pravi-narkic-clanak-1085871- 14.9.2016)

jugović, m < Jugosloven + - (v)ić (Ex-D/SK + -(v)ić)

Tamo smo, sećam se, nekom jugoviću prodali stari ručni sat i s tim ne tako malim kapitalom krenuli put Verone, koja je bila puna policije. (www.telegraf.rs/.../578324-srbin-u-parizu-pijani-brando-je-spavao-kod-mene-gledao-...19.9.2016)

penzić, m < penzioner + -ić (Ex-D/SK+ -ić)

A gospodin Bakir je ipak službeno lice, nije vojni penzić da se neodgovorno razmeće izjavama. (Politika, 22.9.2016)

U primerima:

crtić, m < crtani film + -ić (Ex-D/SK + -ić)

Maša i medo: Ruski crtić koji je očarao decu širom sveta. Feb 201606. Na YouTubeu je tek 20 video snimaka prikupilo neverovatnih milijardu pregleda, a među ..._prolog.rs/Maša-i-medo-Ruski-crtić-koji-je-očarao-decu-širom-sveta-article-17640.htm- 19.9.2016)

ljubić, m < ljubavni roman + -ić (Ex-D/SK + -ić)

Analizira se način na koji ona koristi trivijalne žanrove (pre svega trivijalni ljubavni roman, odnosno popularni “ljubić”), pastišizirajući obrasce žanra, ali i koristeći njihove subverzivne potencijale u odnosu na tzv. visoku literaturu. (www.zenskestudie.edu.rs/.../262-ljubic-kao-arhetipski-zanr-proza-dubravke-ugresic-28.9.2016)

² Sufiks – ić može biti i regionalno uslovljen. On u hrvatskom ima prevagu nad ostalim sufixsima obrasca o kome ovde govorimo s delom različito redukovane BL, a posebno nad -os; tako u hrvatskom srećemo npr. **kompći, mobić, fotić** i sl. što proverom nismo našli potvrđeno i u srpskom jeziku.

krimić, m < kriminalni roman + -ić) (Ex-D/SK + -ić)

*Ljubići su oduvek smatrani trivijalnom literaturom i kotiraju se niže od **krimića**, horora i naučne fantastike. (zena.blic.rs/Poslovna.../Da-li-biste-rekli-da-ova-zena-moze-da-otkrije-sve-tajne-seksa-19.9.2016)*

pornić, m < porno film +- ić) (Ex-D/ SK + -ić)

*Recite deci da su **pornići** za gubitnike. Dosadni su i uzaludni. To nije ljubav. (www.naslovi.net/2016-09-02/...recite-deci-da-su-pornici-za-gubitnike.../1890629-19.9.2016)*

sufiks **-ić** se nadovezuje na *redukovanu NP* kao BL, menja paradigmu, ima funkciju *sintaksičke transpozicije*, markira *muški rod (m)* i nosi konotaciju. Otuda su ovi **-ić-derivati** konotativni i markiraju *žargonizme*.

4.2.5. SUFIKS – ac

se prema našem korpusu javlja kao *novi sufix* i time kao nosilac *žargonizacije* i naglašene *konotacije* ali i kao nosilac *denotacije*. U primerima:

džukac, m < džukela + -ac) (Ex-D/ SK+-ac)

*On onda kaže, pomalo podsmesljivo, kako viđa jednog psa. Počeo je taj **džukac** bez ikakvog pedigreea da dolazi u neveliki park, i pred klupu na kojoj Rade i njegova žena katkad posede malo na suncu. (pescanik.net/pesnik-i-pas/ -16.9.2016)*

*I taj **džukac** je, to tek pre neki dan saznajemo, Vučićev plaćeni savetnik. (www.magazin-tabloid.com/casopis/?id=06&br=292-15.9.2016)*

mobilac, m < mobilni telefon + - ac) (Ex-D /SK+-ac)

***Mobilac** je bio simbol prestiža, krasio je funkcionere i biznismene. Ako nisi imao **mobilac**, bio si, brate drugorazredan, trećerazredan. (www.gminfo.rs/index.php/kolumna/4053-kolumna-od-pejdzera-dofejsbuka- 18.9.2016)*

Pančevac, m < **Pančev(ački most) + -ac** (Ex-D/SK+**-ac**)

«Haos na **Pančevcu** otezano kretanje vozila Hitne pomoci» (www.politika.rs/.../Haos-na-Pancevcu-otezano-kretanje-vozila-Hitne-pomoci.sr.html=27.9.2016)

daljinac, m < **daljinski upravljač + -ac** (Ex-D/SK +**-ac**)

Gde ima da se nadje neki jeftini univerzalni **daljinac** za TV (SAMO za TV?)(forum.benchmark.rs › » *Multimedija* › *TeVe, HTPC i druge AV komponente*- 29.9.2016)

sufiks **-ac** se očituje kao novi, trendovski; kao BL koju on derivira funkciraju *eksplicitni derivati* (Ex-D) i *nominalna fraza* (NP); semantički ovaj sufiks pokriva, analogno BL, različite onomaziološke grupe (,ŽIVOTINJA', ,OSOBA', ,PREDMET' i sl). Nezavisno od toga svi **-ac-derivati** su *maskulina* (m).

Primeri, pak, kao:

saobraćajac, m < **saobraćajni policajac + -ac** (Ex-D /SK+**-ac**)

Jovan Bulj (71) čuveni beogradski **saobraćajac** umro je sinoć u Beogradu. (www.blic.rs/vesti/beograd/umro-legendarni-saobraćajac-jovan-bulj/4v5mxn3- 19.9.2016)

pegavac, m < **pegavi tifus + -ac** (Ex-D/SK +**-ac**)

U njenom sastavu bili su i nosioci **pegavca** kao *endemske bolesti*. (srbin.info/2014/08/.../podmukli-austrijanci-pegavi-tifus-rat-do-istrebljenja-protiv-srba...- 20.9.2016)

humanitarac, m < **humanitarni radnik + - ac** (Ex-D/SK/+**-ac**)

Znam da zbog ovakve politike neću dobiti nagradu za **humanitarca** godine. (*Politika*,20.9.2016)

sezonač, m < **sezonski radnik + -ac** (Ex-D/SK+**-ac**)

Prema pisanju brojnih stranih portala, pretpostavlja se da će im i ove godine nedostajati nekoliko hiljada **sezonača** koji bi šest dana u nedelji u dve smene brali i pakovali kivi i jabuke. (www.naslovi.net/tema/853584-21.9.2016)

ukazuju na sufiks **-ac** bez izuzetno naglašene konotacije i žargonizacije, a po strukturi isti kao i prvi. Kao BL prevagu kod ovih imaju NP; *semantički -ac* označava različite *denotativne* klase i morfološki ih beleži sve kao *maskulina (m)*. U ovu podgrupu pored gore navedenih primera spadali bi i: **samostalac** (*samostalni delatnik*), **minimalac** (*minimalna plata*), **šarenac** (*šareni pasulj*), **kolateralac** (*kolateralna šteta*) i sl. što ukazuje na to da je ovaj sufiks izuzetno produktivan i da po produktivnosti sledi prvo opisani sufiks **-njak**.

4.2.6. SUFIKS - iš

Begiš, m < **Be(o)grad + -iš** (Ex-D/SK+ **-iš**)

U **Begišu** živi jedan uzgajivač koji ima /preko 200 sorti amarilisa. Ne znam gde ih prodaje.

(www.svetbiljaka.com › Forum › Sobne biljke-21.9.2016)

matiš, m < **matematika+ -iš** (Ex-D/SK+ **-iš**)

Sin je opet dobio keca iz **matiša** a i kako to sad reći ocu? (alternativa. rs/zivot/723-udate-zene-sasvim-obican-dan/- 21.9.2016)

je manje produktivan u odnosu na druge napred navedene sufikse. Kao BL koje se krata i na koju se dodaje **-iš** fungiraju po pravilu kompleksne tvorbenne konstrukcije, **složenice** ili **derivati**; sufiks ima funkciju *sematičke modifikacije*, markira imenice *muškog roda (m)*, semantički nosi *evaluitivne seme* karakteristične za **deminutive**, iz čega dalje proističe i njegova funkcija *žargonizacije*.

4.2.7. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Analiza poglavlja 4 pokazuje kako tvorbeni obrazac **Ex-D/ SK + SUFIKS** nije jezički specifičan već da na osnovu usporedbe NEMAČKOG i SRPSKOG jezika ukazuje na elemente univerzalnog. Rezultat istovremene *redukcije* i *derivacije* su određeni *derivati*, konotativno markirani, stilski obojeni, u leksičkom sistemu obeleženi kao žargonske lekseme. BL su kod ovog tvorbenog obrasca *jezički specifične*. U nemačkom jeziku se primarno

javljaju **Ex-derivati** i, mada daleko ređe, **konverzija adjektiva**. U srpskom jeziku se kao BL javljaju uglavnom *nominalne fraze (NP)*, a znatno ređe **složenice** i **derivati**. Na osnovu broja sufikslnih morfema produktivnost ovog obrasca je različita od jezika do jezika. U srpskom jeziku ovaj obrazac je daleko frekventniji u odnosu na nemački (6:2) što se može objasniti činjenicom da je *derivacija kao tvorbeni model* u srpskom jeziku zastupljenija nego u nemačkom; u nemačkom, pak, prevagu ima *kompozicija* (slaganje). Trend je danas obrnuti smer, a rezultat toga je i ovde istraživani obrazac kome u literaturi jedva da je poklanjana pažnja. Tvorbeni obrazac : **Ex-D/SK + -i/-o** u nemačkom jeziku te **Ex-D/ SK + - njak/- ac/- os/- ić/-iš/-ak** u srpskom jeziku ostaju tako predmetom daljih istraživanja, posebno u kontrastu sa drugim jezicima koji bi potvrdili ili opovrgli tezu o univerzalnosti navedenog tvorbenog obrasca i njegovoj funkciji.

5

TVORBENI MODELI SA SKRAĆENICAMA KAO ELEMENTIMA TVORBE

U naučnim radovima iz oblasti *derivatologije* gotovo da nema istraživanja koja bi se dublje bavila problemom SK i njihovim mestom u tvorbenim strukturama te iz toga proizilazećim modelima tvorbe. Razlog ovome valja tražiti u samim definicijama SK, o čemu je napred bilo više reči, po kojima SK predstavljaju varijante BL bez znakovna samostalnosti poput drugih leksema. Da se one u leksičkim sistemima jezika ponašaju kao i druge leksičke jedinice (LJ) te da u sebi sadrže kako elemente univezalnog tako i jezički specifičnog može se zaključiti iz naše dosadašnje analize. Potvrdu za ovu hipotezu, bar kad je nemački jezik u pitanju, srećemo, iako je to retko, i kod Elke Donalis (Donalis, Elke 2005:148). Ne ulazeći dublje u analizu navedenog problema ova autorka navodi nekoliko reči u nemačkom jeziku iz kojih se jasno vidi da i **SK** mogu biti *elementi tvorbenih struktura* poput drugih LJ te da se i one mogu kombinovati prema određenim modelima, inače poznatih u nemačkoj derivatologiji – **kompoziciji** (slaganju) kao najfrekventnijem i tipično nemačkom modelu i **derivaciji**, manje frekventnom modelu sa trendom širenja, dok se **konverzija** i **redukcija** ne sreću. To potvrđuju i mnogobrojni primeri iz našeg korpusa koji istovremeno ukazuju i na specifičnost pomenuta dva modela u slučaju da je SK *konstituenta tvorbene strukture*. Kada je srpski jezik u pitanju, do izražaja dolazi **derivacija** kao njegov tipični tvorbeni model, iako ne treba isključiti ni pojedinačne primere drugog.

5.1. KOMPOZICIJA SA SK U NEMAČKOM JEZIKU

Kompozicija kao tvorbeni proces i **složenica** kao njen rezultat (**ZS**) - oznaka preuzeta iz nemačkog jezika kao meta-jezik – podrazumevaju tvorbene strukture od najmanje dva dela ili dve *neposredne konstituente* (**NK**) i one daleko ređe sa više NK, od kojih svaka ima status slobodne morfeme i sa drugom /drugima stoji u određenoj sintaksičko-semantičkoj relaciji; *semantički* najčešća je u pitanju relacija *subordinacije*. Binarna struktura

1.NK + 2.NK > Det.ZS

je najzastupljeniji obrazac kompozicije odn. složenice i u literaturi odo-maćena pod nazivom **determinativna složenica** (nem. *Determinativkompositum*). **Det.ZS** kao produkt *slaganja* je *hiponim* u odnosu na *bazu* (2.NK) kao *hiperonim*. Ona, *baza*, je istovremeno i nosilac morfoloških obeležja *determinativne složenice* (**Det.ZS**) koja su identična sa samim njenim morfološkim obeležjima, pre svega sa vrstom reči i morfološkim obeležjima koja tu vrstu reči karekterišu. Funkciju *determinansa* u procesu slaganja preuzima 1.NK (**Det.NK**); ona semantički modifikuje *bazu* u smislu svođenja opšteg na posebno, eventvano pojedinačno, sve pod uslovom da je semantička veza između NK *providna*. U suprotnom treba govoriti o **simpleksu**. Distinkcija između NK u **Det.ZS** je formalno bitna iz razloga što svaka od njih može pripadati istoj vrsti reči ali i posve različitim, što isključuje tvorbeni obrazac koga ćemo obeležiti sa **Add.ZS**, poznat u literaturi i kao **kopulativne /koordinative složenice** (up. Motsch, Wolfgang 1999: 372). NK, dve ili više, stoje kod ovog tvorbenog obrasca u odnosu *koordinacije*, sa fiksnim mestom u nizu, koji rezultuje *zбирnom ili aditivnom složenicom* (**Add.ZS**) pri čemu je svaka od NK iz klase **N** kao i sama **Add.ZS**. Za razliku od **Det.ZS** ovaj obrazac ima strukturu:

1.NK + 2.NK + 3.NK + nNK ≥ AddZS

Na osnovu obrađenog korpusnog materijala zabeleženi su izuzetno retki primeri koji ukazuju na ovaj tvorbeni obrazac u kome su **NK** i same **SK**. Tako ostaje da nemački jezik poznaje isključivo **Det.ZS** kao obrazac *kompozicije*.

5.1.1. TIPOVI DETERMINATIVNIH SLOŽENICA SA SK KAO NK

Obrađeni korpusni materijal ukazuje na to da **Det.ZS** (N/Adj.) sa SK kao NK poznaju tri tipa kombinovanja SK, sve u zavisnosti od distinkcije **Det. NK** vs. *baza* poput:

CDU-Vorsitzende < **Det.NK** /ZS/N)

*Bundeskanzlerin und **CDU-Vorsitzende** Merkel übernimmt die Verantwortung für das schlechte Abschneiden der CDU bei den Landtagswahlen in Mecklenburg-Vorpommern. Im Gegenzug muss nun die dortige CDU die Verantwortung für Merckels Abschneiden bei der Bundestagswahl im kommenden Jahr übernehmen.*
(www.eulenspiegel-zeitschrift.de/index.php?start=32 - 1.10.2016)

Fußball-EM < **baza** / ZS/N)

*In Frankreich gab es vor der **Fußball-EM** eine heftige Auseinandersetzung darüber, ob der Kampf um anständige Arbeitsbedingungen wichtiger ist als Fußball. In Deutschland hat man sich längst klar für Fußball entschieden.* (www.eulenspiegel-zeitschrift.de/index.php?start=32 - 1.10.2016)

SS-Gräuel < **Det.NK** /ZS/N)

*Merkel zu den Entschädigungszahlungen für **SS-Gräuel** in Griechenland: Diese Verbrechen können nicht mit Geld aufgewogen werden – deshalb gibt's auch keins.* (www.eulenspiegel-zeitschrift.de/index.php/zeitansagen?...-1.10.2016)

DDR-Stasi (**Det.ZS**/SK+ SK/N)

*Dies alles nährt den Verdacht, dass das Thema Zeugen Jehovas und **DDR-Stasi**, keineswegs als abschließend „aufgeklärt“ betrachtet werden kann.* (www.manfred-gebhard.de/Enttarnt.htm - 6.10.2016)

Sve ovde navedene *složenice* javljaju se kod *imenice* (N) kao vrste reči i sve fungiraju kao jedinice obrasca **Det. ZS**. Crveno markirane SK određuju poziciju SK u složenici i samim tim njen status; kao prva NK (1.NK) SK ima status *determinativne* NK (**Det.NK**), kao druga (2.NK) status *baze*; obe pripadaju isključivo vrst reči N. Poslednji primer spada u isti

tvorbeni obrazac kao i prethodna dva, ali za razliku od njih ovaj ne koristi SK kao distinktivno obeležje, već se kao SK kombinuje sa SK kao *bazom*, pa su tako obe SK i **Det.NK** i *baza*. Koju funkciju koja od njih ima, zavisi od pozicije u samoj složenici. Prema učestalosti u korpusu navodimo tako sledeće tipove:

a) **SK + N/Adj > Det. ZS**

kao u:

SS- Gräuel (Det.NK /ZS/N)

*Merkel zu den Entschädigungszahlungen für **SS-Gräuel** in Griechenland: Diese Verbrechen können nicht mit Geld aufgewogen werden – deshalb gibt's auch keins.* (www.eulenspiegel-zeitschrift.de/index.php/zeitansagen?...-1.10.2016)

EC- Karte (Det NK / ZS/N)

*Es war fast wie eine richtige Naturkatastrophe – **EC- Karten** kamen nicht mehr aus den Geldautomaten heraus,....* (Kaminer, Wladimir (2002: 41): *Russendisko*)

ABM- Theaterprojekt (Det.NK/ZS/N)

*Wir beide und ein arabisches Mädchen wurden von einem **ABM** – **Theaterprojekt** angestellt,....* (Kaminer, Wladimir (2002: 43): *Russendisko*)

UNO-Sitzung (Det. NK/ZS/N)

*Ich glaube sogar, dass in der Spielbank weit mehr Nationen vertreten sind als bei einer gewöhnlichen **UNO-Sitzung**.* (Kaminer, Wladimir (2002: 80): *Russendisko*)

KZ- Häftling (Det. NK/ZS/N)

*..., antwortete David mit Auszügen aus „ Die Moorsoldaten“, einem Bericht, den ein ehemaliger **KZ-Häftling** in einem Schweizer Verlag veröffentlicht hatte .* (Grass Günter (2002:48): *Im Krebsgang*)

KdF- Theater (Det. NK/ZS/N)

*Aus **KdF-Theatern** entstanden Fronttheater.* ((Grass Günter (2002:80): *Im Krebsgang*)

Složenice ovog (a) tipa su, kao napred rečeno, izuzetno produktivne i suštinski se ne razlikuju od klasičnih determinativnih složenica. Osim imeničkih one mogu biti i *pridevske* (**Adj.**), iako daleko ređe. Primeri koji slede:

SPD-fern (**Det. NK/ ZS/ Adj.**)

*Ein sehr eigentümlicher Befund betrifft Nachbarn, die nicht die SPD unterstützten. Er suggeriert, daß Gespräche mit **SPD-fernen** Diskutanten Wähler, die sich mit anderen Parteien als der SPD identifizierten, veranlaßten, entgegen ihrer Prädisposition und entgegen den Unhalten dieser Diskussionen für die Sozialdemokraten zu stimmen.*(<https://books.google.rs/books?isbn=3322803813> -2.10. 2016)

KPD-nah (**Det. NK/ ZS/ Adj**)

*Er galt als führender Kommunist in Frankfurt und gehörte zahlreichen **KPD-nahen** Verbänden wie der „Revolutionären Gewerkschaftsopposition“ (RGO), der „Roten Hilfe“, dem Gewerkschaftsmietererrat sowie dem Arbeitersportverein Westend an.* (<https://www.frankfurt.de/sixcms/detail.php?id...id...> -2.10.2016)

stasi-eigen (**Det. NK/ ZS/ Adj**)

*Als wichtiges Hilfsmittel zur Perfektionierung der Zersetzungsmaßnahmen betrachtet die Autorin die **stasi-eigene** »Operative Psychologie« (201-213) (www.horch-und-guck.info/hug/archiv/.../03923-suess- 2.2.2017)*

stasi-frei (**Det. NK/ ZS / Adj.**)

*Klagt an und legt ihnen endlich das Handwerk. Für eine **STASI-freie** Regierung, für eine **STASI-freie** Bundesrepublik!*(www.berliner-mauer.de/internationale-pressekonferenz-am-15...- 6.10.2016)

pokazuju da se kao *adjektivske baze* kod ovog tipa determinativnih složenica javljaju uglavnom *adjektivi* (**Adj**) koji su i navedeni u primerima, a SK kao **Det NK** su dopune uslovljene *valentnošću* tih istih prideva.

Kao razlikovno obeležja tipa (a) u odnosu na klasične determinativne složenice (**Det.ZS**) očituje se crtica (-) između NK, a *baza* (N) se uvek piše velikim slovom, *baza* (**Adj.**) malim.

b) N+ SK > **Det.ZS**

kao struktura ilustruje *drugi tip determinativne složenice*. **SK** mimo očekivanja markira *bazu* ili osnovu kao u:

Motor-SA (baza / DetZS/N)

*Und als die **Motor-SA** vom Leonhardsplatz in endlosen Kolonen die braunen Massen aus der Stadt Heirichs des Löwen wieder in unsere nahen und fernen Gaue brachte, nahmen wir alle jenes Feuer mit,.....*
(Grass, Günter (1999 :115) *Mein Jahrhundert*)

Groß-KZ (baza/DetZS/N)

*Deshalb hofften manche von uns, daß dieser massiven ausländischen Präsenz das entstehende **Groß-KZ** am Rande Berlins nicht verborgen bleiben werde.*(Grass, Günter (1999 :131:) *Mein Jahrhundert*)

Herbstdemo (baza/ DetZS/N)

*Der Bus aus Dortmund fährt am Samstag 1.10. im Anschluss an die **Herbstdemo** zurück.* (bundesweite-montagsdemo.de/?p=2368–6.10.2016)

Montagsdemo (baza/DetZS/N)

*Erlebnis während der Leipziger **Montagsdemo** am 16.10.1989*
(research.uni-leipzig.de/fernstud/Zeitzeugen/zz166.htm – 6.10.2016)

Russen-WG (baza /DetZS/N)

*Er fand einen Job bei einem Partyservice und mietete ein kleines Zimmer in einer **Russen-WG**.* (Kaminer, Wladimir (2002: 54): *Russendisko*)

Nosilac morfoloških obeležja ovog tipa *determinativne složenice* je SK (*baza*). Obe NK su prema vrsti reči N. Odnos između njih u samoj složenici markiran je *pretežno crticom* (-) i *velikim slovom* baze, mada nailazimo i na primere poput klasičnih složenica, što pokazuju i ovde navedeni primeri: **Montagsdemo**, **Herbstdemo**.

c) Treći tip navedenog tvorbenog obrasca (**Det.ZS**) čine *složenice* koje imaju strukturu:

SK + SK > Det.ZS

a beleže ga primeri:

Nazi - Doku (Det. SZ/N)

*Na ja, und dann kamen die Jahre der endlosen **Nazi-Dokus**, die noch anhält (Adolf sells). Man muss halt durch, wird auch mal.* (www.dasgelbeforum.net/mix_entry.php?id=298867 – 3.10.2016)

UN- GenSek (Det. ZS/N)

*Ja, dann steht dem nichts mehr im Wege: Angie for **UN - GenSek!*** (www.israelheute.com/Nachrichten/Artikel/tabid/.../Default.asp... - 6.10.2016)

Mathe-Prof (Det.ZS/N)

***Mathe-Prof** begeistert mit Jux-Video* (www.spiegel.de › Leben und Lernen › Uni › Mathematik – 6.10.2016)

DDR-Stasi (Det.ZS/N)

*Dies alles nährt den Verdacht, dass das Thema Zeugen Jehovas und **DDR-Stasi**, keineswegs als abschließend „aufgeklärt“ betrachtet werden kann.* (www.manfred-gebhard.de/Enttarnt.htm - 6.10.2016)

Svaka od navedenih SK kao NK, uključujući i samu **Det ZS** kao rezultat njihovog *slaganja*, pripada vrsti reči **N**. Između SK kao NK stoji u složenici znak (-) kao i kod prva dva tipa.

5.2. DERIVACIJA SA SK KAO BAZOM U NEMAČKOM JEZIKU

SK kao *baze* sreću se u nemačkom jeziku i kod **derivacije**, po pravilu kod *sufikslnih derivata* (**Ex-D**) *imenica* (**N**) i *prideva* (**Adj.**). Njihova produktivnost je u poređenju sa **kompozicijom** daleko niža (manja), a niža je i u poređenju sa **derivacijom** u srpskom. To se ogleda u broju i vrsti sufikslnih morfema; kod *imeničkih derivata* naš korpusni materijal beleži dva

sufiksa: -ler i -ismus a kod *adjektivskih* pretežno -isch, mada je moguć i sufiks -lich. Za neka buduća istraživanja ostaje da se prati i pojava *verbalnih derivata* sa **ent.....(si)ieren** kao *dislociranom tvorbenom morfemom (Zirkumfix)*.

5.2.1. SUFIKS -ler

Primeri sa sufiksom -ler kao što slede u primerima:

SPDler (baza / Ex-D/ N)

*Es galten die Prinzipien der Parteidisziplin und des „demokratischen Zentralismus“ (d.h. der hierarchischen Unterordnung), die Macht lag beim Politbüro mit sieben Mitgliedern (davon drei **SPDler**) und dem fünfköpfigen kleinen Sekretariat.* (<https://eden.one/3-innenpolitische-entwicklung-der-ddr-2.10.2016>)

FDJler (baza /Ex-D/N)

*Beim Wiederaufbau Bruchstedts halfen auch Hunderte **FDJler** aus allen Teilen der Republik. Viele von ihnen kamen direkt vom „Deutschlandtreffen der FDJ“ in Berlin.* (www.mdr.de › MDR.DE › Heute im Osten › Damals im Osten- 11.10.2016)

DDRler (baza/Ex-D/N)

*Helmut Kohl beschwor die Noch-**DDRler**, im Lande zu bleiben.* (www.zeit.de › ... › Jahrgang 2010 › Ausgabe: 11.10.2016)

KZler (baza/Ex-D/N)

*Am 10. Februar 1946 konstituiert sich das „Aktionskomitee der jüdischen **KZler**“, später Verband der wegen ihrer Abstammung Verfolgten,.....* (kz-verband-wien.at/?page_id=128 -11.10.2016)

mogü se opisati kao:

SM: [OSOBA & DOMEN (N, OSOBA)] (r)
,Referenti su osobe koje pripadaju domenu N‘

Predikaciju ,OSOBA(x)‘ nosi očigledno sufiks -ler dok SK/N beleži ,KOLEKTIVITET‘ kao ,DOMEN‘ čiji je x član; prema pronađenim pri-

merima najčešće je reč o *partijama, državama, socijalnim institucijama* i sličnim *organizacijama* (slično Motsch, Wolfgang 1999:361). **SK** se pišu *velikim slovom*, sufiks **-ler** *malim bez odvajanja* crticom od baze. *Tvorbeni obrazac* na osnovu ovde rečenog glasi:

[**SM; SK/N – ler/Maskulinum**]

Sufiks **-ler** u navedenom obrascu ima dvostruku funkciju – a) *sintaksičke transpozicije* (prevodi jednu semantičku klasu u drugu) i b) *markira* obeležje **DetZS** kao *maskulinum*.

5.2.2. SUFIKS – **ismus**

Nominalni derivati sa SK kao *bazom* (**Ex-D/N**) i sa sufiksom **-ismus** skoro da nisu zabeleženi u germanističkoj literaturi. Flajšer (Fleischer, Wolfgang 1969:178) ovaj sufiks svrstava u posuđene iz grčkog i latinskog jezika, ali po njemu *bazu* ovih derivata čine isključivo *imenice* (**N**) ili *adjektivi* (**Adj.**) u punom obliku. *Nominalne* derivate sa SK (**Ex-D/N**) kao *bazom* on ne beleži niti navodi njihovu strukturu. Primeri koji slede:

SEDismus (**baza** /**Ex-D/N**)

*Potsdam ist Harmonie und Widerspruch zugleich: Provinz und Residenz. Sein Geist bestimmt von Royalismus, Toleranz, Humanismus, Militarismus und Eklektizismus, Bohème und Beamtenmief. Fast zerstört von Großspurigkeit und Kleingeistern. Von Faschismus, **SEDismus**, falschem Fortschrittsdenken und falsch verstandener Stadt-sanierung.* (<http://www.pnn.de/potsdam/119462/> - 11.10.2016)

PDS SPDismus (**baza**/Ex-D/N)

*oder dieser **PDS SPDismus*** (de.indymedia.org/2002/10/31246.shtml – 11.10.2016)

FDPismus (**baza** /**Ex-D/N**)

*Der Anti-**FDPismus** ist ihm auf jeden Fall geblieben. Daher sagen "wir" frohgemut: Besser ein "Zwergenstaat" als deutsche "Zwergenkaros".* (das-liberale-tagebuch.de/Liberal/2012-03/2012-03.html - 12.10.2016)

ilustruju, međutim, *eksplicitne derivate* (**Ex-D/N**) sa SK kao bazom, a ova po pravilu označava određenu *političku partiju*, dok sufiks **-ismus** od nje izvodi *derivate* koji označavaju *vladavinu ili politički princip*⁶ te partije, što se da opisati kao

SM: [NAČIN MIŠLJENJA I DELANJA (x)] (r)
, Referent je način mišljenja i delanja prema /u smislu od X⁶

X je *politička partija*. Tvorbeni obrazac bi morao tako da glasi:

[SM; SK/N – **ismus**]

Navedeni primeri u korpusu pokazuju da se *baza*, jedna ili dve koordinativno povezane partije, piše velikim slovom, sufiks malim, bez crtice između.

5.2.3. SUFIKS – **isch**

Sufiks – **isch** ima generalno funkciju *sintaksičke transpozicije*. Kod SK kao baze on od nje derivira vrstu reči *pridev* (**Adj.**). S iznimkom izuzetno retkog sufiksa **-lich** biće da je ovaj sufiks u nemačkom jeziku jedini koji se može kombinovati sa SK ali daleko ređe nego generalno N. Primeri:

BRDisch/ DDRisch (**baza/Ex-D/ Adj.**)

*Vor 25 Jahren trafen zwei deutsche Sprachen aufeinander, das **BRDisch** und das **DDRisch**. (www.rr-verlag.de/kh_brdisch_ddris.html- 3.10.2016)*

DDR-isch (**baza/Ex-d/Adj**)

*Zur Beantwortung dieser Frage wird eine Verständigung darüber nötig sein, wie homogen oder - vulgo - wie «**DDR-isch**» die in der DDR anzutreffende Objektkultur war. (www.werkstattgeschichte.de/.../WG14_057-070_HUE...- 2.2.2017)*

DDR-isch (**baza /Ex-D/Adj**)

*Deshalb muss Alex alles tun, was in seiner Macht steht für seine Mutter, nicht zu enthüllen was geschehen ist. Alex macht ein Zimmer, das **DDR-isch** aussieht. (opgaver.com › Opgaver › Tysk -3.10.2016)*

ddr-isch (baza/ Ex-D/Adj.)

*Sie mochten, wollen oder nicht, sie hatten keine Alternative, "sich weiter in der Selbständigkeit zu entwickeln", wie es in einem Lesestück der Sammlung so reizend **ddr-isch** heißt. (<https://books.google.rs/books?isbn=3322958183> – 7.10.2016)*

brdisch (baza/Ex-D/Adj.)

*... also das Wort Gottes nur da, wo es verbietet, vorzüglich die Stelle: „Jhr Bauch ist ihr Gott, ihren Ruhm suchen sie in der Schande, sie sind **brdisch** gesinnt ! (<https://books.google.rs/books?id=o9VFAAAACAAJ> – 12.10.2016)*

NS-isch (baza /Ex-D/Adj)

*Und, ebenso wichtig, Durchdringung der Bünde mit monarchischen Gedanken, die morgen oder übermorgen **NS-isch** resorbiert sein werden. ([https://books.google.rs/books?isbn.\(=3110909502](https://books.google.rs/books?isbn.(=3110909502) – 3.10.2016)*

FDP-isch (baza/Ex-D/Adj)

*Freihandel auf **FDP-isch**. (<https://klausbaum.wordpress.com/.../freihandel-auf-fdp-isch/?...> – 4.10.2016)*

pokazuju da se ovi derivati pišu *sa* i *bez* crtice što za sobom povlači i razliku u značenju. **Ex-D/Adj** bez crtice označavaju ‚JEZIK‘ a sa crticom generalno ‚OSOBINU‘. Kod ovih *derivata* se po pravilu SK kao *baza* piše velikim slovom, a sve češće i malim što se lepo da videti u gore navedenim primerima.

Semantički gledano ovi **SK-Ex-D/Adj** ne samo da markiraju ‚OSOBINU‘ već nju ističu i kao *tipičnu* što se da opisati kao:

SM: [TIPIČNO za DOMEN (N)] (x)

, *tipične osobine nominalnog koncepta N su istovremeno i osobine od X'*

Nominalni kocept N, u ovom slučaju *partije* ili *država*, izražen je kroz SK a za njih karakteristične osobine prenose se i na x putem sufiksa **-isch**. Na osnovu ove činjenice *tvorbeni obrazac* bi morao da glasi:

[SM; SK/N- isch]

5.2.4. SUFIKS – lich

Pridevski derivati (Ex-D/Adj) sa sufiksom **-lich** izvedeni od SK kao u primerima:

SPD-lich (baza/Ex-D/ Adj.)

*Leute mit Ideen werden gern in die linke Ecke gedrängt. Denn die Mitte mag es kuschlig. Sorry - **SPD-lich** hartzlich.* (www.spiegel.de › Forum › Politik – 4.10.2016)

CDU-lich (baza /Ex-D/Adj.)

*Der Wirtschaftsflügel der CDU und mit ihm Frau Merkel betrachten den einseitigen und schrankenlosen Sozialabbau als »ur-**CDU-lich**«; Blüm u.a. ja selbst die CSU, mit ihr Herr Seehofer finden das zutiefst unsozial.* (www.hr-schmitz.de/rs-news005.htm - 13.10.2016)

AfD-lich (baza/Ex-D/Adj.)

*Und dass Dresden viele Wissenschaftler und hochwertige internationale Industrie verliert, ist **AfDlich**.* (www.sz-online.de/.../zoff-um-richterwahl-afd-verlaesst-plenar.- 13.10. 2016)

pokazuju da se *tvorbeni obrazac* [**SM; SK/N – lich**] ne razlikuje suštinski od **-isch**-derivata izuzev u samom sufiksu. *Semantički obrazac* je identičan. *Nominalni* koncept **N** i ovde obuhvata primarno *partiju/e* izraženu/e kroz SK, a za njih *tipične osobine* prenete na X nosi sufiks – **lich**.

5.2.5. CIRKUMFIKS – ent...(si)ieren

Korpus, predmetom naše analize, otkriva da u nemačkom tvorbenom sistemu i *glagoli* mogu imati SK kao *bazu* što potvrđuju sledeći primeri:

entstasiiieren (baza/Ex-D/V)

*Dabei hätte uns Opfern schon sehr viel bedeutet, das vereinte Deutschland zu **entstasiiieren**,...* (<https://adamlauks.com/.../der-deutsche-bundestag-verneigt-sic...> 12.10.2016)

entbrdisieren (baza/Ex-D/V)

*Mit „**entbrdisieren**“ meinte ich, mich irgendwo nach Canada, Australien oder Südafrika zu verpieseln...* (www.politik-sind-wir.de › ... › Bürgerrechte & Innere Sicherheit – 17.10.2016)

entSEDisieren (baza /Ex-D/V)

*Nach 1989 hätte man den Osten erst einmal komplett **entSEDisieren** müssen und die Rädelsführer hätten in Nürnberg vor Gericht gehört. (www.wallstreet-online.de › ... › Wirtschaft & Politik (hist.)-17.10.2016)*

entpegidisieren (baza/Ex-D/V)

*Doch ich will in dem Text über Dresden auch **entpegidisieren** und finde die Stadt unter dem wechselnden und weiten Himmelszelt toll“, sagte Wawerzinek (https://meinwortgarten.com/.../stadtschreiber-peter-wawerzinek.-18.10.2016).*

Iz njih se očituje da se SK kao *baza verbalnih derivata* (**Ex-D/V**) može kombinovati *isključivo* sa **cirkumfiksom** kao kombinacijom PREFIKS + SUFIKS kao drugom NK; PREFIKS se svodi isključivo na **ent-**, a sufiks na **-(is)ieren**. Ovaj *cirkumfiks* nije zabeležen u literaturi pa tako ni *verbalni* derivati koji bi imali SK kao *bazu*. Navedeni cirkumfiks **ent... (is)ieren** u ovoj kombinaciji ukazuje na postojanje jednog *semantičkog obrasca* (SM) koji bi se indirektno dao opisati kao kod Moča (Motsch, Wolfgang 1999:137)

[CAUS (TUN (x1 agens), WIRD (NON (BESTANDTEIL VON (N,x2 thema))))],

što bi u našem slučaju malo pojednostavljeno značilo
„prouzrokovati/učiniti da aktant gubi jedan svoj deo/ostaje bez njega“

Taj *deo*, kao što primeri pokazuju, označava po pravilu, *partije* ili *države* izražene kao SK a *tvorbeni obrazac* glasi

[SM; **ent-** SK/N-**(is)ieren**]

Kod ovog tvorbenog obrasca SK se po pravilu pišu *malim* slovom bez crtica između, mada ima i izuzetaka (**SED**).

5.3. TVORBENI MODELI SA SK U SRPSKOM JEZIKU

Od četiri postojeća tvorbeno modela u srpskom jeziku (**kompozicija**, **derivacija**, **konverzija** i **redukcija**) analiza našeg korpusa potvrđuje samo

jedan sa SK kao konstitutivnim elementom tvorbene strukture. Reč je o *eksplicitnoj derivaciji (Ex-D)* sa SK kao *bazom*, iako ne treba isključiti ni sporadične slučajeve *kompozicije* poput **naci-režim**, **naci-diktatura** i sl. Umesto ovakvih složenica, tipičnih za nemački jezik, u srpskom preovlađuju kao *korespondenti* nominalne fraze (NP) sa *genitivskim atributom* koji odgovora *determinativnoj* ili 1.NK u nemačkom što kazuju sledeći primeri:

Die SPD/CDU-Regierung Mecklenburg-Vorpommerns sieht sich zum Ende der fünfjährigen Wahlperiode im Soll. (www.focus.de › Regional › Schwerin – 21.10.2016)

Analitičari u Nemačkoj navode da je najizvesnija „velika koalicija“ to jest vlada CDU sa SPD, (www.kurir.rs/merkelova-ostaje-na-vlasti-bira-s-kim-ce-clanak-998743- 21.10,2016)

Derivacija kao tvorbeni model sa SK kao *bazom* je u srpskom jeziku izuzetno frekventna u upotrebi. Pri površnoj analizi korpusa pada u oči da se srpski ne poklapa sa nemačkim, bar kada je *vrsta reči derivata* u pitanju a ostaje da istražimo da li se poklapaju semantički i tvorbeni obrasci kod *nominalnih* i *adjektivskih* derivata sa SK kao *bazom*, koje poznaju oba jezika. Kao sufikse u srpskom jeziku korpus beleži **-ovac**, **-aš**, **-jevac**, **-evka**, **-jac**, **-izam**, **-ista**, **-ov**, **-ovski**, **-ški**, **-čki**,....

5.3.1.DERIVACIJA SA SK KAO BAZOM U SRPSKOM JEZIKU

Derivacija kao tvorbeni **model** u srpskom jeziku je izuzetno produktivan što potvrđuju i primeri sa SK kao *bazom*. Za razliku od klasičnih derivata kod ovih je *baza* isključivo *nominalni* segment u vidu **SK**, a *derivati* kao proizvod tog procesa pripadaju primarno dvema vrstama reči- *imenicama* i *pridevima*, glagoli bar za sada nisu zabeleženi ali mi ih ne bismo apriori isključili kao moguće.

5.3.1.1. Sufiks - ovac

tvori najproduktivniji *nominalni derivat* iz klase derivata sa SK kao *bazom* što potvrđuju i primeri koji slede:

esdepeovac (baza/Ex-D/N)

A kada se aktivistkinja približila tom uglednom "esdepeovcu", on joj je istrkao kišobran iz ruke, a ona nastavila da mu prigovara. (Politika, 6.9.2016)

Hosovac (baza/ Ex-D/N)

....i krenuli da vređaju hrvatske branitelje , a posebno Hosovce,..... (Politika, 11.4.2016)

de-es-esovac (baza/Ex-D/ N)

*...uz nju pre ili kasnije obavezno uskaču nacisti-u slučaju Srbije, sećaju se **de-es-esovci**, u tu svrhu su korišćeni „klerofašisti“.*
(Politika, 7.5.2016)

esesovac (baza/Ex-D/N)

*Pre nekoliko dana sam saznao da je čovek koga duboko poštujem i smatrao ga svojim prijateljem bio **esesovac**. (www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=462338-21.10.2016)*

Po svojoj *semantičkoj strukturi* ova vrsta derivata se poklapa sa **-ler-**derivatima u nemačkom jeziku čiji smo *semantički obrazac* opisali kao:

SM: [OSOBA & DOMEN (N, OSOBA)] (r)
Referenti su osobe koje pripadaju domenu N^r

Predikaciju ‚OSOBA (x)‘ u srpskom jeziku očigledno nosi sufiks **-ovac** dok SK/N beleži ‚DOMEN‘ čiji je x član; prema pronađenim primerima ‚DOMEN‘ je u srpskom jeziku nešto uži u odnosu na nemački i svodi se po pravilu na *partije*. Ove kao SK se u derivatu pišu dvojako- sve u zavisnosti od tipa SK; kod **slovnih** SK one se u derivatu pišu prema izgovoru, bez crtice između *baze* i *sufiksa*, kod **glasovnih** SK sufiks se dodaje direktno na *bazu-* bez crtice. Nezavisno od toga *tvorbeni obrazac* glasi isto:

[SM; SK/N – **ovac**]

5.3.1.2. Sufiks - aš

Prema korpusu i *nominalni derivati* sa SK kao *bazom* i sufiksom **-aš** se u srpskom jeziku naslanjaju na – **ovac-derivate**. *Semantički obrazac* im je identičan ali im se razlikuje ‚DOMEN‘. Primeri koji slede:

udbaš (baza/Ex-D/ N)

*U prvom delu emisije pogledajte portret najuspešnijeg direktora «Avala filma», **udbaša** i bonvivana – Ratka Draževića. (www.rts.rs/page/.../ Kako+je+surovi+udbaš+napravio+%22Balkanski+holivud%22.html-20.10.2016)*

oznaš (baza/ Ex-D/N)

*On smatra da bi prikladnije bilo da je Mihailović pitao narod za mišljenje i napisao neki roman pod naslovom **Oznaši**. (www.vesti.rs/Kultura/Necu-da-budem-cizmas-hocu-da-budem-oznas.html-21.10.2016)*

ciaš (baza/Ex-D/N)

*Kad po Jugi pocnu da spartaju cekisti-cizmasi razbezace se izdajnici i **ciaši**. (www.yurope.com/zines/republika/arhiva/97/172/172_20.HTM-21.10.2016)*

nedvosmisleno pokazuju da se ‚DOMEN‘ kod ovih derivata svodi isključivo na ‚*službe državne bezbednosti*‘ koje kao omražene nose *negativnu konotaciju* a stepen te konotacije raste dodavanjem sufiksa **-aš** na *konotiranu* SK na **-a** koja se preklapa sa **-a** iz *sufiksa*, što pokazuju svi ovde navedeni primeri. *Tvorbeni obrazac* kod ovih *derivata* glasi tako:

[SM; SK/N – aš]

Baza ovih derivata spada u *glasovne* SK, piše se malim slovom a njoj pridodati sufiks **-aš** ne odvajaju se crticom.

5.3.1.3. Sufiks – jevac

Među *nominalnim* derivatima sa SK kao *bazom* u korpusu srpskog jezika sreće se i sufiks **-jevac**, na prvi pogled više kao pojedinačan slučaj, a manje kao derivacioni morfem koji tvori nizove. Primeri koji slede potvrđuju da ovaj sufiks zaista ima sposobnost da tvori nizove.

osijevac (baza /Ex-D/N)

On je jedan od „osijevaca“, mladih i pametnih talenata iz Srbije školovanih u inostranstvu i jedan od netipičnih primera povratnika,.....(Politika,2.8.2016)

štazijevac (baza/Ex-D/N)

... ,umesto toga ovo je film o jednoj divnoj zemlji koja se zove 'ujedinjena nemacka u eu' i gde cak i cistac bivsi 'ne-tako-zli' štazijevac ima svoje mesto i srecan je svojim zivotom. (forum.b92.net › Arhiva › Kultura i umetnost › Film – 6.2.2017)

Prvi primer označava ,člana ili pripadnika organizacije **OSSI** '(Organizacija srpskih studenata u inostranstvu), drugi ,pripadnika državne bezbednosti DDR' (**Stasi- Staats**sicherheit).

Sufiks **-jevac** markira ,OSOBU' koja pripada ,DOMENU' SK/N, a organizacija kao ,DOMEN' SK/N čini ovaj derivat delimično specifičnim u odnosu na **-ovac** i **-aš-derivate**. Semantički obrazac je isti, a tvorbeni glasi:

[SM; SK/N **-jevac**]

iako je baza **OSSI** okrnjena na **OSI**.

5.3.1.4. Sufiks **-jac**

kao u primerima:

debejac(baza/Ex-D/N)

Kao verni cuvari Broza i druge Jugoslavije, Srbi «oznaši», «udbaši», «debejci», proganjali su, mnogo puta i bez suda, ne samo po principu velikog broja i velike nacije vec i svesno, upravo vlastiti narod .(www.lopusina.com/2016/07/14/tajne-sluzbe-srbije-1945-2005/-21.10.2016)

KGB-jac (baza /Ex-D/N)

*Pošto više nema KGB-a, bivši **KGB-jac** deli ono što se može oboriti i pračkom ili čak i lošim meteorološkim uslovima. (opozicionar.com/draza-petrovic-srbija-od-rusije-dobila-dva-heliko...-6.2.2017)*

je očigledno potvrda da se ovaj *derivat* poklapa sa *-aš-derivatima* te da s njima ima istu *semantičku* formulu, tačnije *isti semantički* obrazac i identičan ‚DOMEN‘ (*služba državne bezbednosti*). Razlika je samo u *tvorbenom obrascu* koji ovde glasi:

[SM; SK/N – jac]

5.3.1.5. Sufiks -ista

kao u primeru:

*Ti si **nacista**, a od jednog **naciste** mi ništa ne treba. - **Nacista?** - uzviknu Henke i podiže obrve, kao da se čudi Kuperovoj naivnosti. (<https://books.google.rs/books?isbn=868583144X> – 24.10.2016)*

je sufiks stranog porekla, pozajmljen i adaptiran iz grčkog *-istes* i latinskog *-ista* (up. Fleischer, Wolfgang 1969:179; Fleischer, W./Barz, I. 2012:246) koji pridodat nemačkoj SK **Nazi** izvodi eksplicitni *-ista-derivat* **nacista**. On kao takav nije internacionalizam kako tvrde Klajn (Клајн, Иван 2003:242) i Ćorić (Ćorić, Božo 2008: 68) zato što u ovoj kombinaciji ne postoji u nemačkom jeziku npr. niti kao sufiks niti kao internacionalizam. U nemačkom jeziku *-ista-derivatu* odgovara čista SK **Nazi**. Frekventnost lekseme **nacista** je u srpskom česta, bar tako pokazuje naš korpus, ali to isto ne važi i za sam sufiks koji bi tvorio derivacione nizove, posebno ne one sa SK/N. Njega ovde promatramo više kao pojedinačan slučaj i svrstavamo ga u grupu SK/N derivata sa semantičkim obrascem opisanim pod SUFIKS-ovac. Za razliku od ovoga ‚DOMEN‘ *ista-derivata* pokriva kako *partiju* tako i *ideologiju*, a sufiks *-ista* označava ‚OSOBU‘ koja pripada tom domenu.

Tvorbeni obrazac analogno tome glasi:

[SM;SK/N – ista]

5.3.1.6. Sufiks – evka /ovka

Ovi sufiksi, kako ih beležimo u primerima koji slede:

skojevka (baza/Ex-D/N)

*Ne zaboravite da je Vučićeva mentorka Merkelova bila „**skojevka**“ kod Honekera. (Nin, 28.4.2016)*

Natovka (osnova/Ex-D/N)

Bombe, razrušena zemlja i mrtvi sunarodnici pretvorili su ih u

Natovke i Natovce.

(www.pecat.co.rs >21.10.2016)

nisu zabeleženi u serbokroatističkoj literaturi što na najbolji način ilustruju radovi Bože Čorića (Čorić, Božo 1982) i Barbare Štebih Golub (Štebih Golub, Barbara 2008). Da je ovaj sufiks ili dve varijante istog sufiksa moguć i da je reč o *slovenskom* sufiksu u istoj funkciji potvrđuje i Nádeniček, Petr (2013: 100) za češki jezik svrstavajući ga u *mocione sufikse* ali ni on ne dolazi do spoznaje da ova vrsta mocionih sufiksa može biti *nezavisna* od *muških osnova* kao što je slučaj s našim primerima, gde i *-ac-derivati (maskulinum)* i *-ovka /-evka-derivati (femininum)* imaju istu bazu (SK/N). A imajući u vidu da baza pokriva ‚DOMEN‘ *organizacije*, sufiks *-ovka/-evka* uz obeležje ‚OSOBA‘ modifikuje ovu kao ‚ŽENSKO‘ što pretpostavlja proširenje *semantičkog obrasca* za predikat [N & ŽENSKO] pa bi *semantički obrazac* glasio

SM: [OSOBA & DOMEN (N, OSOBA) &N& ŽENSKO] (r)
,Referenti su osobe koje pripadaju domenu N, N je žensko‘

Iz ove formule i napred rečenog bi se tako mogao izvesti sledeći tvorbeni obrazac:

[SM; SK/N – ovka/-evka]

5.3.1.7. Sufiks- izam

je grčkog porekla (*ismos*) i to istog kao i - **ismus** u nemačkom, ali u srpskom on je *pozajmljen* i *adaptiran*, pa otuda i ne stoji sasvim teza da je on kao i napred objašnjeni sufiks **-ista** internacionaluzam (Клајн, Иван 2003: 242). Primeri:

SDAizam (baza/Ex-D/N)

SNSDizam(baza/Ex-D/N)

Naš narod samo daj da je komunizma, daj da ni zašta odgovornost

*ne nosi, daj da je sve državno (a u državi vlada **SDAizam** i*

SNSDizam, ...(forum.klix.ba/nasa-stranka-sve-sto-ste-zeljeli-dapitate-a-niste-...21.10.2016)

DSSizam (**baza/Ex-D/ N**)

*Ta priča o tome da Kosovo zapravo nema veza sa Srbijom ali da nas treba da raduje što ono nema stolicu u UNu je bolesni **DSSizam**. (forum.b92.net › Politika i društvo › Politika-28.10.2016*

nacizam (**osnova/Ex-D/N**)

*Šest baklji je bilo upaljeno uveče tokom ceremonije u znak sećanja na šest miliona Jevreja ubijenih za vreme **nacizma** u Drugom svetskom ratu. (mondo.rs/a97492/Info/Drustvo/Dan-secanja-na-zrtve-nacizma.html-28.10.2016)*

Navedeni primeri upućuju na *semantički obrazac*

[NAČIN MIŠLJENJA I DELANJA (x)] (r)

,Referent je način mišljenja i delanja prema/u smislu od X;

očigledno identičan sa **-ismus-derivatom** u nemačkom jeziku. **SK/ N** označava kao što se iz priloženog vidi - ‚**partiju**‘ ili ‚**pokret**‘, dakle identični sadržaj u oba jezika. *Tvorbeni obrazac* glasi slično

[SM; SK/N – izam]

5.3.1.8. Sufiks - ov

U korpusu srpskog jezika nailazimo na primetan broj *derivata* sa sufiksom **-ov** koji se mogu kombinovati sa **SK/N** u *adjektivske derivate* (**Ex-D/Adj.**) poput:

GSP-ov (**baza/Ex-D/Adj.**)

*Novi **GSP-ovi** autobusi već u pogonu, a evo na kojoj liniji ih možete videti. (www.vesti.rs/.../Novi-GSP-ovi-autobusi-vec-u-pogonu-a-evo-na-kojoj-liniji-ih-mozet... -7.10.2016*

RTS-ov (**baza/Ex-D/ Adj.**)

*Pitamo: Kako je moguće da se u serijalu koristi snimak Dnevnika sa Jutjub kanala iz koga se jasno vidi i čuje šta je tačno objavljeno te večeri, a da se onda kaže da su **RTS-ovi** novinari te noći pogrešili?(www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/.../demanti-rts-a-upucen-tv-n1.html-7.10.2016)*

MUP-ov(baza/Ex-D/Adj)

MUP-ov hotel «Promenada» u Vrnjačkoj Banji počeo da prima sve turiste. (www.vesti.rs/Vrnjачka-banja/MUP-ov-hotel-Promenada-poceo-da-prima-sve-turiste.h...-7.10.2016)

NATO-ov (baza/Ex-D/Adj.)

- što je, bez sumnje, greška Srba, ali je, bez obzira, i simbol **NATO-ovog** totalnog, sveobuhvatnog neuspeha na Balkanu-7.10.2016)

ISIS-ov (baza /Ex-D/Adj)

Ovog puta, **ISIS-ova** “zvanična” novinska agencija Amak je njegov nestanak nazvala “velikim gubitkom za kalifat”.(www.blic.rs/vesti/svet/isisov-covek-iz-senke-stigao-je-novi-cecenski.../89t6ejv-7.10.2016)

Svi ovi primeri ukazuju da sufiks **-ov** ima u njima funkciju *sintaksičke transpozicije* tako što od **SK/N** izvodi **SK/Adj.**, koji očito pripadaju *semantičkoj klasi posesivnih adjektiva* sa obeležjem ‚OSOBINA‘ ; ovaj obrazac je inače nezabeležen u nemačkom jeziku (up.Petronijević, Božinka 2015:81) pa otuda i nema u svom tvorbenom sistemu korrespondent za srpski sufiks **-ov**. Semantičku relaciju koja leži u osnovi predmetnih adjektiva srećemo u literaturi kao **IMATI** –relaciju (**IMATI** (x,y)/ ,x raspolaže sa y‘. U našem slučaju x pokriva **SK/N**. Ovu relaciju Moč (Motsch, Wolfgang 1999: 249) uzima kao osnovu za semantički obrazac

SM: [IMATI(N)](x)
,raspolgati sa x, osobina je od x‘

Ovaj semantički obrazac je deo tvorbenog obrasca

[SM; SK/N – ov]

ali i još druga dva.

5.3.1.9. Sufiks –ovski

Iz primera koji slede:

dosovski (baza/ Ex-D/Adj.)

Država-dosovska vlast je odlukom da udari na bogataše stvorila i sebi bezbroj mogućnosti da uradi nešto što će biti i nezakonito i nepošteno i nepravедno. (www.nin.co.rs/2001-04/19/17588.html-28.10.2016)

dosov (baza/Ex-D/Adj.)

Na decembarskim parlamentarnim izborima 2003. godine odziv je bio mnogo bolji – glasalo je 58,75 odsto birača, a odlukom većine u istoriju je otišla i “dosova vlast”. (www.politika.rs/sr/clanak/982/Tema.../Svi...izbori/Kako-smo-prestali-da-verujemo#!- 28.10.2016)

NATO-ov (baza/Ex-D/Adj.)

- što je, bez sumnje, greška Srba, ali je, bez obzira, i simbol NATO-ovog totalnog, sveobuhvatnog neuspeha na Balkanu. (www.vreme.com/arhiva_html/vb11/1.html-29.10.2016)

natovski (baza/Ex-D/Adj)

Žalopojke natovskih vojnih stručnjaka povodom porasta vojne moći Rusije naravno prijaju sluhu ruskih patriota. Ipak, treba biti objektivni. (www.intermagazin.rs/nato-generalni-priznali-oruzane-snage-rusije-prevazisle-nato/_ 7.10.2016)

proizilazi jasno da –ov-derivati sa SK/N kao bazom imaju za sinonim i –ovski-derivate od iste osnove/baze. Primeri su međusobno zamenljivi a to kazuje da u osnovi obe vrste derivata leži isti semantički obrazac. Jedina nam vidljiva razlika se očituje u načinu pisanja; sufiks –ovski se piše zajedno i ne odvaja se zarezom od SK/N, sve malim slovima. Derivati sa –ov se po pravilu odvajaju crticom od baze koja se piše velikim slovom, iako su mogući i oni pisani malim slovima, bez crtice. Uporedi:

GSP-ov (baza/Ex-D/Adj.)

Novi GSP-ovi autobusi već u pogonu, a evo na kojoj liniji ih možete videti. (www.vesti.rs/.../Novi-GSP-ovi-autobusi-vec-u-pogonu-a-evo-na-kojoj-liniji-ih-mozet... -7.10.2016)

RTS-ov (baza/Ex-D/ Adj.)

*Pitamo: Kako je moguće da se u serijalu koristi snimak Dnevnika sa Jutjub kanala iz koga se jasno vidi i čuje šta je tačno objavljeno te večeri, a da se onda kaže da su **RTS-ovi** novinari te noći pogrešili?(www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/.../demanti-rt-a-upucen-tv-n1.html-7.10.2016)*

MUP-ov (baza/Ex-D/Adj)

***MUP-ov** hotel “Promenada” u Vrnjačkoj Banji počeo da prima sve turiste. (www.vesti.rs/Vrnjачka-banja/MUP-ov-hotel-Promenada-poceo-da-prima-sve-turiste.h...-7.10.2016)*

Svi ovi primeri imaju očigledno sledeći tvorbeni obrazac

[SM; SK/N – ov/ ovski 1]

Broj 1 iza *sufiksa* markira jednu od *semema* sufiksa –**ovski**, koji je očigledno poliseman i sa SK/N tvori *različite tvorbene obrasce*.

5.3.1.10. Sufiks – ški

Primeri koji slede:

udbaški (baza/Ex-D/Adj)

*On je bio jedno od **udbaških** oruđa Kućanovog klana. (<https://books.google.rs/books?isbn=8663291396-10.10.2016>)*

udbaški (baza/Ex-D/Adj)

*I sada mom kolegi sa faksa Nobilu prebacuju da, braneći Perkovića i Mustača, zapravo, brani **udbaški** lobi u Hrvatskoj,,,,,(www.politika.rs/scc/clanak/360765/Spijuni-lazi-i-istorija-29.10.2016)*

CIAški (baza/Ex-D/Adj)

*.....i pošto je tamo brljavio pa na kraju otvoreno zastupao zilotizam sad mu kriv vladika Amfilohije za ceo njegov **CIAški** život i priključenje. (<https://stanjestvari.com/2015/02/11/славиша-лекић-прокатоллички-портал-с/- 28.10.2016>)*

oznaški (baza/Ex-D/Adj.)

*Na Golom otoku zatvorenici su stavljeni u hlebne furune koje su potom zagrevane do trenutka kada pritvorenik ne bi propevao. A nekada su čuvari ceo proces činili samo iz obesti. No, udbaško-**oznaški** poslenici SFR Jugoslavije nisu izmislili mehanizam.*

(www.telegraf.rs/.../1251756-ovo-su-najgore-vrste-smrtne-kazne-u-istoriji-covecanstv...- 29.10.2016)

otkrivaju sufiks –**ški** koji sa SK/N tvori *adjektivske derivate* sa istim semantičkim obrascem kao –**ov** i – **ovski** 1 ali koji sa ovima nije zamenjiv Razlika proističe iz specifičnog ‚DOMENA(x)‘ koji se kod –**ški**-*derivata* odnosi na ‚službe državne bezbednosti‘. Tvorbeni obrazac ovih derivata glasi tako:

[SM; SK/N – **ški**]

5.3.1.11. Sufiks – (j)in

Na istu *bazu* kao i sufiks – **ški** može da se u srpskom jeziku doda i sufiks – **(j)in** tvoreći *adjektivske derivate*, koji se međusobno ne razlikuju u odnosu na prve. Kao *baza* fungiraju SK/N sa ‚DOMENOM (x)‘ koji se i kod –**ški**- i kod **(j)in** -*derivata* odnose na ‚službe državne bezbednosti‘. Uporedi:

udbin (baza/Ex-D/Adj.)

*Plenković je u izjavi novinarima izrazio saučešće porodici Đureković i porodicama drugih žrtava, kako je rekao, **udbinih** egzekutora.*

(www.tanjug.rs/full-view.aspx?izb=261338 -30.10.2016)

Oznin (baza/Ex-D/Adj.)

*Nezaobilazno je i podsećanje na **Oznin** “najtragičniji prilog istoriji - organizaciju sabirnih centara u kojima je ‘obrađivala’ ratne zarobljenike koje su saveznici 1945. izručili partizanima u Sloveniji.*

(www.politika.rs/sr/clanak/7423/Oznini-логору-српту-у-Словенију-30.10.2016)

Cijin (baza/Ex-D/Adj.)

*Ozna, odnosno Udba, odnosno KOS, gotovo su **Cijini** vršnjaci.*

(www.danas.rs/danasrs/kolumnisti/ozna_i_ustipci.1043.html?news_id=278952-30.10.2016)

Ovi u korpusu zabeleženi *derivati* isključuju konotativno semantičko punjenje i ostaju u *domenu denotativnog*, ali to ne utiče na *semantički obrazac* koji srećemo i kod drugih napred opisanih obrazaca. *Tvorbeni obrazac* ovde glasi:

[SM; SK/N – (j)in]

Način pisanja kod ovih derivata je neujednačen; svima zajedničko je *pisanje bez crtice*, ali je SK/N pisan čas *malim* čas *velikim slovima*.

5.3.1.12. Sufiks – ovski 2

U srpskom korpusu nailazimo i na drugi *semem* sufiksa – **ovski** (-**ovski**2) koji u kombinaciji sa SK/N tvori *adjektivske derivate* koji za *semantički obrazac* imaju

SM: [TIPIČNO za DOMEN (N)] (x)
,tipične osobine nominalnog koncepta N su istovremeno i osobine od X'

Reč je o strukturi koju beleži i nemački jezik u kome je ova izuzetno produktivna, što se ne bi moglo reći i za srpski jezik mada je i ovaj beleži kao u primerima:

NKVD- ovski (baza /Ex-D/Adj./

*Način likvidacija se tokom vremena menjao; u početku se streljalo iz automata, a onda se prešlo na **NKVD-ovski** stil obračuna - metkom u potiljak.* (www.vreme.co.rs/arhiva_html/427/11.html-10.10.2016)

HDZovski (baza/Ex-D/Adj./

*Kosor u samoodbrani odmah proziva Srbiju i Tadića, prepoznatljivi **HDZovski** stil.* [www.novosti.rs/vesti/planeta.300.html:322896-Hrvatska-Drzavni-udar-predsednika- 2.11.2016](http://www.novosti.rs/vesti/planeta.300.html:322896-Hrvatska-Drzavni-udar-predsednika-2.11.2016))

,DOMEN (x)‘ obuhvata i u srpskom primarno , *partije*‘ (SK/N) ali i ,*službe državne bezbednostosti*‘, što ilustruju i ovde navedeni primeri. Razlika između ova dva jezika očituje se samo u *tvorbenom obrascu* a ovaj u srpskom jeziku glasi

[SM; SK/N – **ovski** 2]

5.4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Na osnovu sprovedene analize nameće se zaključak da **SK** i u nemačkom i u srpskom jeziku čine podsistem u okviru tvorbenog sistema; slično klasičnim LJ **SK** se u tvorbenom procesu javljaju kao *determinativne NK*, nešto ređe i kao *bazične* lekseme kod **Det.ZS** (*imenica i adjektiva*) u nemačkom jeziku ili kao *baze* kod *imeničkih, adjektivskih i verbalnih derivata* (**Ex-D/N/Adj./V**) u oba ovde poređena jezika. Kod **Ex-D/N** u nemačkom jeziku zabeležena su *dva* sufiksa (**-ler** i **-ismus**) i *dva* *semantička obrasca*, u srpskom *sedam* sufiksa (**-ovac**, **-aš**, **-jevac**, **-jac**, **-ista**, **evka/-ovka** i **-izam**) i *tri* *semantička obrasca* od kojih se dva poklapaju sa obrascima u nemačkom jeziku; kod **Ex-D/Adj.** beleži se u nemačkom jeziku *jedan* *semantički obrazac* i *dva* sufiksa (**-isch** i **-lich**), u srpskom *pet* *sufiksanih morfema* (**-ov**, **-ovski** 1 i 2, **-ški**, **-(j)in**) i *dva* *semantička obrasca* od kojih se jedan poklapa sa nemačkim jezikom; strukturu **Ex-D/V** beleži samo nemački jezik koji potvrđuje *jedan* *semantički obrazac* i *jednu* *diskontinuiranu morfemu*, tačnije **ent- SK/N-(is)ieren**. U srpskom jeziku nije zabeležen odgovarajući **Ex-D/V**. U nemačkom jeziku su ipak najfrekventnije SK kao **Det.NK** u funkciji *modifikacije nominalnih i adjektivskih složenica* (**ZS/N / Adj.**) a u srpskom jeziku najfrekventniji su *eksplicitni derivati*, posebno oni iz podgrupe *posesivnih adjektiva*.

**PROBLEM PREVODIVOSTI SK
NA PRIMERU NEMAKČOG
I SRPSKOG JEZIKA**

U dosadašnjoj analizi bavili smo se kontrastivnom analizom **skraćenica** (SK) kao rezultatom **redukcije** kao tvorbenog modela u nemačkom i srpskom jeziku te njihovim **tvorbenim statusom** u okviru složenijih modela – **kompozicije** i **derivacije**. Kao jedinice tvorbenog podsistema beleže ih oba jezika te se o njima može govoriti kao korespondentnim oblicima ili **korespondentima** (up. kod Jovanović, A. Ana, 2013: 43). Kako SK u biti funkcionišu u jeziku kao sistemu, u svakom od ova dva pojedinačno, i u međusobnom suodnosu najbolje se može videti iz **teksta**, **OT** (originalni tekst u daljem **original**) i **TT** (tekst-translat u daljem **prevod**). Navedenu metodu nismo susretali u dosadašnjoj literaturi, bilo da je reč o onoj iz *kontrastivne lingvistike* ili onoj iz *translatologije*. Predmetom naše analize biće u daljem radu : **OT -Kaminer, Vladimir (2002): Russendisko** te **TT-Kaminer, Vladimir- Ruski disko(2005)**. Već iz samih naslova jasno proističe da su oni *ekvivalenti*, podrazumevajući pod tim *komunikativnu jednakovrednost* i **OT** i **TT**. Istovremeno naslovi pokazuju da *determinativna složenica (DetZS/N)* u nemačkom po pravilu korespondira sa *nominalom frazom (NP)* u srpskom, pri čemu **atribut** u obliku *adjektiva* odgovara nemačkoj **Det.NK** u *složenici*.

6.1. SK KAO KORESPONDENTI

U priloženom OT beležimo 22 SK, a u TT 4 SK, što u procentima iznosi 100% spram 18%. Proistekla procentualna razlika ne govori ništa o ekvivalenciji, već o korespondentima iz čega valja iščitati da je frekventnost SK u nemačkom jeziku izuzetno visoka te da su ove jedinice tipične za nemački ali ne i za srpski jezik, iako ih ovaj ne isključuje već beleži. Ostaje da se vidi kojim sredstvima srpski nadomeštava nekorespondentne SK u cilju postizanja ekvivalencije. Iz primera koji slede:

1...*ferner ,dass man dort anständigen Kaffe nur im Restaurant vor dem Rathaus bekomme und dass **Stapo** die Abkürzung für Polizei sei.* (Wladimir Kaminer,2002: 34)

1a)...*da se pristojna kafa može dobiti samo u restoranu ispred gradske skupštine i da je **Stapo** skraćenica za policiju.* (Vladimir, Kaminer, 2005:26)

2.*Ich glaube sogar, dass in der Spielbank weit mehr Nationen vertreten sind als bei einer gewöhnlichen **UNO**-Sitzung.* (Wladimir Kaminer, 2002:80)

2a) *Čak mislim da u kockarnici ima mnogo više nacija nego na običnom zasedanju **UN**.*(Vladimir Kaminer, .2005:65)

3.*Sein Freund schlepte ihn ins **Auto**.*(Wladimir,Kaminer, 2002:88)

3a.*Prijatelj ga je uvukao u **auto**.*(Vladimir,Kaminer,.2005:70)

4. *Er sagt,ich sollte vielleicht **MTV** ankucken , je länger desto besser.* (Wladimir Kaminer, 2002:90)

4a) *Da možda malo gledam **MTV**, kaže on, što duže to bolje.*(Vladimir Kaminer,2002:71)

5.*Ich hatte keine Ahnung,ich kannte nur seine frühen Besatzungs-Aktionen ,als er in **SS-Uniform** durch die deutsche Provinz getourt war....*(Wladimir Kaminer, 2002:107)

5a) *Nisam imao pojma , znao sam samo za njegove rane okupatorske poduhvate, kad se u **uniformi SS-a** smucao po nemačkoj provinciji....* (Vladimir Kaminer, 2005:88)

dalo bi se na prvi pogled zaključiti da su SK i u OT i TT korespondenti te da bi se u navedenim primerima radilo o *apsolutnoj ekvivalenciji* (isti for-

mativi i ista sem-struktura). Analiza međutim pokazuje delom suprotno. U primeru 1 i 1a) reč je o *nultoj ekvivalenciji*, dakle o sadržaju koji ne poznaje srpski kulturološki obrazac, a i formativ preuzet iz nemačkog jezika kao **original** srpskom čitaocu ne govori ništa. Ovome u prilog ide i pogrešno objašnjenje značenja SK od strane i autora **OT** i prevodioca **TT**. SK **Stapo** je *hiponim* u odnosu na **policiju** kao *hiperonim* (**Staatspolizei-državna policija**). U primerima 2a), 3a) i 4a) u srpskom jeziku zaista postoje navedeni korespondenti koji sa nemačkim originalom stoje u odnosu *apsolutne ekvivalencije*. **MTV** je *internacionalizam*, formativ preuzet iz engleskog jezika (*Music Television*) i u nemački, ovde **OT**, i u srpski ,ovde **TT**, i primer je za *apsolutnu ekvivalenciju*; primer 5a) **SS** ilustruje korespondentnu i odomaćenu SK u srpskom jeziku koja spada u kategoriju **posuđenica** (*Lehnwörter*) iz nemačkog jezika ili u takozvane **germanizme**, pa tako veza između nemačke SK i srpske SK danas ilustruje *apsolutnu ekvivalenciju*.

6.2. SK VS. BAZIČNA LEKSEMA (BL)

SK podrazumevaju u principu viši stepen obaveštenosti ili enciklopedijskog znanja u odnosu na bazičnu leksemu (BL) koja se redukuje. Ukoliko ona potiče iz nekog drugog, stranog jezika, na prevodiocu je da proceni u kom obliku će je transformisati u **TT**. U analiziranom **TT** prevagu nad SK nose BL koje po pravilu stoje u *sinonimnom*, iako ne uvek i apsolutnom odnosu, uspostavljajući tako *ekvivalenciju*, mada ne uvek i apsolutnu. Primeri koji slede ilustruju to na najbolji način. Uporedi:

6. *Vielleicht war es bei den ersten Juden im Polizeipräsidium am **Alex** nur ein Mißverständnis,....* (Wladimir Kaminer, 2002:17)

6a) *Možda se kod prvih Jevreja radilo samo o nesporazumu , nepažnji u policijskoj upravi na **Aleksanderplacu**,....* (Wladimir Kaminer, 2005:11)

7 *....während da oben auf der Brücke ,....,die Reichen in großen **Autos** zu ihren Vergnügungsorten fahren!!!* (Wladimir Kaminer, 2002:19)

7a) *...dok se gore na mostu ,.....bogataši vozikuju u svojim velikim **automobilima!**,....* (Wladimir Kaminer, 2005:13)

8. Er kannte sie alle, die schlaue **DDR**-Familie,.....(Wladimir Kaminer,2002:50)

8a) Sve ih je znao napamet: slučaj snalažljive porodice iz **Istočne Nemačke**....(Vladimir Kaminer,2005:40)

9. Die Spielbank Berlin sieht manchmal aus wie eine Sondersitzung der **UNO**. (Wladimir Kaminer, 2002:80)

9a) Kockarnica zvana Berlin povremeno podseća na vanredno zasedanje **Ujedinjenih nacija**.(Vladimir Kaminer, 2005:65).

10. Das Aufnahmegerät und sein **Mikro** liegen beim SFB schon bereit, ich muss die Sachen abholen. (Wladimir Kaminer, 2002:92).

10a) Kasetofon i **mikrofon** već su spremni u redakciji , samo da ih pokupi. (Vladimir Kaminer, 2005:73)

11. Die neu gestrichenen Baracken und restaurierten Öfen des **KZs** Buchenwad.(W.K.2002:106)

11a)...sveze okrečene barake i restaurisane peći **koncentracionog logora** Buchenvald (Vladimir Kaminer, 2005:87)

12. Der Tag ist gekommen- das **Foto** von Markus Lenz ist in der Zeitung.(Wladimir Kaminer,2002:123)

12a) Došao je i taj dan -**fotografija** Markusa Lenca izašla je u novinama. (Vladimir Kaminer, 2005:101)

13.---während Andrej bereits seinen ersten Lebensmittelladen in der Dimitrowstraße eröffnete und einen **VW** besaß. (Wladimir Kaminer, 2002 :134)

13a) Imao je i kola, **folksvagen**. (Vladimir Kaminer, 2005:110)

Iz navedenih primera proističe da BL nisu uvek neminovnost usled nedostajućeg korespondenta jer i u srpskom jeziku postoje SK: **auto** (7a), **NDR**(8a), **UN**(9a), i **foto**(12a), već da je reč o svesnom odabiru prevodioca u cilju **proširenja informacije** (*Zusatz*) ili o uvođenju nove informacije kao **reme** (*Rhema*). Uvođenjem BL kao *ekvivalenta* prevodilac neretko menja stilski sloj na nivo isključivo *denotativnog*, ali često se nailazi i na primere obrnutog procesa, primer 8a); **DDR** je zvanični na-

ziv za *Deutsche Demokratische Republik* sa *apsolutnim* ekvivalentom *NDR* u srpskom i **bazičnom leksemom** *Nemačka Demokratska Republika*. BL **Istočna Nemačka** nosi *negativnu konotativnu* strukturu i implicira *negativan politički stav prevodioca* spram te danas više nepostojeće države, podrazumevajući isti takav stav na relaciji **Istok vs.Zapad**.

6.3. SK VS.EX-D/ADJ (proširenje)

Proširenje SK, tipično za srpski TT, često pokazuje tendenciju da nemačka SK/N u vidu **Det.NK** u srpskom biva translacijom proširena u *adjektiv* kao **eksplicitni derivat** sa SK kao *bazom*, u funkciji *atributa* kao korespondenta za *nominalnu determinativnu* NK u okviru *determinativne složenice* (**Det.ZS/N**) u nemačkom jeziku. Ilustraciju za ovu tvrdnju srećemo u sledećim primerima:

14..**EC-Karten** kamen nicht mehr aus den Geldautomaten heraus,...
(Wladimir Kaminer, 2002:41)

14a) ...: **kreditne kartice** nisu mogle da se izvuku iz automata,...
(Wladimir Kaminer, 2005:32)

15...,wird Wladimir rot,kuckt zu Boden und schweigt wie ein Partisan
in **Gestapo-Haft**. (Wladimir Kaminer, 2002:103)

15a) .., Vladimir pocrveni , stane da gleda u pod i čuti kao partizan u
gestapovskom zatvoru.(Wladimir Kaminer, 2005:84)

6.4. SK VS.MINUS – KORESPONDENT

Uspostava komunikativno jednakovrednih ili *ekvivalentnih* jedinica u OT i TT moguća je i bez korespondenata, bilo da oni uistinu ne postoje ili ih prevodilac ne prepoznaje. Neretko je reč o **posuđenicama** (*Lehnwörter*) , primarno adaptiranim u srpski jezik ili o *kalkovima*. U primeru 16a) koji sledi reč je o **romanizmu** preuzetom iz francuskog jezika , a u 17a) o čistom **srbizmu**. U 17a) prevodilac greškom uspostavlja *parcijalnu ekvivalenciju*, i pored moguće *apsolutne* prevodeći *hiponim* SK **REP** *hiperonimom* u vidu **Ex-D/N (desničari)** iako je i u srpskom moguć *hiponim* i *apsolutni ekvivalent* **republikanci** koji bi odgovarao obrascu : SK vs. BL. Uporedi.

16. Er fand einen Job bei einem Partyservice und mietete ein kleines Zimmer in einer Russen-**WG**. (Wladimir Kaminer, 2002:54)

16a) Zaposlio se u agenciji za organizovanje žurki i iznajmio sobičak u jednoj **komuni** koju su činili Rusi. (V.K.2005:43)

17. Vor zwei Wochen hatten an der Schönhauser die **REPs** einen Wahlauftritt. (W.K.2002:85)

17a) Pre dve nedelje **desničari** su držali predizborni miting..... (V.K.2005:68)

6.5. IZOSTAVLJANJE SK

U analiziranom TT nailazimo i na primere gde prevodilac izostavlja ili redukuje SK, postupak označen u literaturi kao *redukcija* ili *Auslassung* (up.Petronijević, Božinka et al., 1990: 35). Takvih primera je malo i očito je da se ne javljaju često; po pravilu srećemo ih u slučajevima kompleksnih tvorbenih struktura (najčešće *složenica*) u kojima SK stoji kao **Det. NK**. Njihovim izostavljanjem i dalje ostaje očuvana *ekvivalencija* ali samo kao *parcijalna*, svedena na bazu kao *hiperonim* kao u 18a) i 19a). Nema zabeleženih primera da SK kao samostana leksička jedinica van navedenog okvira biva eliminisana u smislu **izostavljanja**.

18. Glücklicherweise konnte er sich an einem **NPD- Plakat** „Mut zur Wahl-wähle National“ festhalten. (Wladimir.Kaminer,2002:88)

18a) Na sreću , uhvatio se za predizborni **plakat** na kom je pisalo, Hrabro stisni pesnicu,zaokruži desnicu.(Vladimir,Kaminer, 2005:70)

19.Sein **VHS-Kurs** trägt den Namen „Casstameda-Weg“. (Wladimi. Kaminer, 2002:180)

19a) Njegov **kurs** se zove „Kastanedinim putem.“ (Vladimir,Kaminer, 2005:150)

20.Er spielt einen sowjetischen **Politoffizier**, hat drei Drehtage und kassiert dafür **DM** 10000,-. (Wladimir Kaminer, 2002:143).

20a) Igra nekog sovjetskog **vojnika**, a za tri dana dobiće 10000 **maraka**. (Vladimir Kaminer, 2005:117)

Postupak *izostavljanja* pokazuju u primeru 20 a) dva pojavna oblika. Prevodilac izostavlja SK (**Polit**) kao **Det.NK** uz zadržavanje *hiperonima*, a kod **DM** izostavlja **Det.NK D**, a *bazu M* proširuje u **BL (marke)**. Obrnuti slučajevi da samostalna SK biva eliminisana t.j.svesno izostavljena nisu zabeleženi.

ZAKLJUČAK

Skraćenice (SK) generalno, a to važi i za srpski i za nemački jezik, čine podsistem u okviru tvorbenog sistema konkretnog jezika; za razliku od klasičnih leksičkih jedinica one se u tvorbenom procesu javljaju kao rezultat **redukcije** ili *kraćenja - model tvorbe* novijeg datuma, ali i kao konstitutivni elemenat kompleksnih struktura dvaju tvorbenih modela-**kompozicije i derivacije**. **Redukcija** kao jedan od četiri postojeća tvorbeni modela predpostavlja određenu *bazičnu leksemu* (BL) kao osnovu koja se krati, a način kraćenja te iz toga prozilazeći **tip skraćenice** zavisi primarno od vrste teksta (Textsorte): *nauka, privreda, politika, marketing, štampa i lepa književnost*. Što je BL bliža nekoj *realiji* ili *pojmu*, to je i odnos *skraćenice* i *bazične lekseme* tešnji te se s pravom može govoriti o *denotativnim varijantama*. Što je taj odnos *dalji* i što se više širi na *opšti jezik*, time se menjaju i **tipovi skraćenica**, posebno one sa *konotativnim punjenjem*, koje se po pravilu javljaju kao *neologizmi* i *okazionalizmi*, kojih nema u rečnicima skraćenica. **Redukciji** kao tvorbenom modelu podležu dve vrste reči – *imenice* (N) i *pridevi* (Adj.). Morfologija ovih *skraćenica* (promena roda u odnosu na BL, oscilirajuća deklinacija i broj) su odlučujući elementi u etabliiranju **redukcije** kao zaista postojećeg samostalnog **modela tvorbe**. Kao najfrekventnija bazična leksema (BL) kod ovog tvorbenog modela javlja se *nominalna fraza* (NP), nezavisno od jezika, a ne treba isključiti ni *druge fraze*, kao u srpskim primerima. Suštinska razlika između nemačkog i srpskog jezika očituje se u broju *složenica* (ZS) kao bazičnih leksema (BL) u nemačkom jeziku, i retkih primera preko germanizama u srpskom. To

pokazuje i njihovo prevođenje na srpski u kome se *složenica* (**ZS**) razvija u *nominalnu frazu* (**NP**) kao bazičnu leksemu. Kod prevoda tvorbenih konstrukcija pada u oči da postoje one sa *skraćenicom* (**SK**) kao *neposrednom konstituentom* (**NK**) i one u kojima se očitava sam proces *redukcije*, a da nije reč o skraćenici kao **NK**.

Izvori i literatura

Wladimir Kaminer (2002): *Russendisko*, München.

Wladimir Kaminer (2005): *Ruski disko*, (prevod Aleksandar Acimović et al.), Beograd: Beografiti

Grass, Günter (1999): *Mein Jahrhundert*, Göttingen.

Grass, Günter (2004): *Im Krebsgang. Eine Novelle*, München.

Wolf, Christa (2010) : *Stadt der Engel oder The Overcoat Dr. Feud*, Berlin.

Најчешће коришћени интернет сајтови:

www.blic.rs

www.b92.net

www.handelsblatt.com

www.naslovi.net

www.nin.co.rs

www.politika.rs

www.spiegel.de

www.tagesspiegel.de

www.welt.de

www.vreme.com

www.zeit.de

Literatura

- Bugarski, Ranko (2003) : *Žargon: lingvistička studija*, Biblioteka XX vek, Beograd, 180 str.
- Ćorić, Božo (1982): *Mocioni sufiksi u srpskohrvatskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet Beogradskog univerziteta
- Ćorić, Božo (2008): *Tvorba imenica u srpskom jeziku*. Beograd
- Cruse A. Alan et al (Hg)(2002): *Lexikologie. Lexicology. Ein internationales Handbuch zur Natur und Struktur von Wörtern und Wortschätzen*. Berlin, New York.
- Donalis, Elke (2005): *Die Wortbildung des Deutschen. Ein Überblick*. 2., überarb. Aufl. Tübingen: Narr.
- Elsen, Hilke (2004): *Neologismen. Formen und Funktionen neuer Wörter in verschiedenen Varietäten des Deutschen*. Tübingen.
- Fleischer, Wolfgang (1969): *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*. Leipzig:VEB Bibliographisches Institut.
- Fleischer, W./Barz, I. (2012): *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*, 4.Auflage, völlig neu bearbeitet von Irmhild Barz unter Mitarbeit von Marianne Schröder (<https://books.google.rs/books?isbn=3110256657>)
- Greule, Albrecht (1996): Reduktion als Wortbildungsprozeß der deutschen Sprache. In: *Muttersprache*, 106. S. 193-203.
- Gehlen, Jakob (2016): *Vom Konfix zum Wort*. (https://epub.ub.uni-muenchen.de/27772/1/Gehlen_Konfix.pdf - 9.3.2017)
- Grebović, Selma (2007): Kurzwörter in Presstexten. In: *Würzburger elektronische sprachwissenschaftliche Arbeiten*. Band 2. (<https://opus.bibliothek.uni-wuerzburg.de/.../Wesp.../> - 20.3.20016)
- Grebović, Selma (2012): *Skraćenice u bosanskom jeziku, u : Pismo* (<http://paperzz.com/doc/5149389/pismo-%C4%8Dasopis-za-jezik-i-knji%C5%BEevnost> - 20.3.2016)

- Hentschel, E. /Vogel, P.(2009): *Deutsche Morphologie*. (<https://books.google.rs/books?isbn=3110212617-22.3.2016>)
- Horvat,M./Štrebih, Golub (2011): *Posljedice internacionalizacije u hrvatskom jeziku*. (hrcaak.srce.hr/file/99817-17.3.2016)
- Hrvatski pravopis* (<http://pravopis.hr/pravilo/oblici-pokrata-i-njihove-izvedenice/51-30.04.2017>)
- Jovanović, A. Ana (2013): *Gramatičko-stilski aspekti prevoda Prustovog romana U „Potrazi za izgubljenim vremenom“ na srpskom i hrvatskom govornom području* (<https://fedorabg.bg.ac.rs/fedora/get/o:9229/bdef:Content/download-2.3.2017>)
- Kempgen, Sebastian et al (Hrsg.) (2014): *Die slavischen Sprachen*, Halbband 2, Berlin/Munich/Boston: Mouton de Gruyter (<https://books.google.rs/books?isbn=3110215470-15.9.2016>)
- Клајн, Иван (2003): *Творба речи у савременом српском језику. Други део: суфиксација и конверзија*. Београд – Нови Сад
- Kobler-Trill, Dorothea (1994): *Das Kurzwort im Deutschen. Eine Untersuchung zur Definition, Typologie und Entwicklung*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Kostić- Tomović, Jelena (2013): *Tvorba reči u nemačkom jeziku*. Beograd: FOKUS – Forum za interkulturalnu komunikaciju. (<http://www.komunikacijaikultura.org/Ebooks.html>)
- Kučera, Vit (2013): *Kurzwörter in der deutschen Presse* (https://otik.uk.zcu.cz/bitstream/handle/.../BP_KUCERA.pdf?-19.6.2016)
- Muranyine Zagyyvai Marta (2011): *Deutsche und ungarische multisegmentale Kurzwörter: Kontrastive lexikologisch –lexikographische Untersuchungen anhand eines analytisch-chemischen Fachsprachenkorpus* (http://konyvtar.uni-pannon.hu/doktori/2011/Muranyine_Zagyyvai_Marta_dissertation.pdf-28.6.2016)
- Michel ,Sascha (2006): *Kurzwortgebrauch.Plädoyer für eine pragmatische Definition und Prototypologie von Kurzwörtern*. (http://www.bgdv.de/Dokumente/GM-Texte/gm64_michel.pdf-24.3.2016)
- Motsch, Wolfgang (1999): *Deutsche Wortbildung in Grundzügen*, Berlin: de Gruyter Petr

- Nádeníček, Petr (2013): *Movierung – ein gemeinsamer Weg des Tschechischen und Deutschen?* (www.slavistik.uni-kiel.de/de/nadenicek-aufsatz-movierung - 25.10.2016)
- Petronijević, B./Krivokapić, G./Dobrenov, M. (1990): *Tehnika prevođenja. Praktični deo. Priručnik za nemački jezik*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Petronijević, Božinka (2015): *Beiträge zur kontrastiven Wortbildung deutsch-serbisch und serbisch-deutsch*, Beograd: Jasen
- Petronijević, Božinka (2000): *Deutsche -i und -o- Derivate : neue Tendenz in der Wortbildung des Deutschen?* Beograd: Naučna knjiga.
- Rothstein, Björn (2010): *Was sind Kurzformen?* (http://www.bgdv.be/Dokumente/Texte/gm71_rothstein.pdf - 24.3.2016)
- Schippan, Thea (1992): *Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache*, Tübingen: Niemeyer
- Steinhauer, Ana (2000): *Sprachökonomie durch Kurzwörter: Bildung und Verwendung in der Fachkommunikation* (<https://books.google.de/...-16.3.2016>)
- Štebih Golub, Barbara (2008): *Pravi tvorbeni mocijski parnjaci u kajkavskome književnom jeziku.* (hrcak.srce.hr/file/55786 - 25.10.2016)